

2023

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi KARABAYIR

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMBIYO SENETLERİNDE SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi KARABAYIR

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

ANKARA, 2023

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMBIYO SENETLERİNDE SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi KARABAYIR

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Abdülhamid Oğuzhan HACİÖMEROĞLU

ANKARA, 2023

ONAY SAYFASI

Ezgi KARABAYIR tarafından hazırlanan “Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ		KURUMU	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi A. Oğuzhan Hacıömeroğlu		AYBÜ / Hukuk Fakültesi	
KABUL ☒	RED ☐		
Prof. Dr. Hayri Bozgeyik		AYBÜ / Hukuk Fakültesi	
KABUL ☒	RED ☐		
Dr. Öğr. Üyesi Semih Sırrı Özdemir		Hacettepe Üniversitesi / Hukuk Fakültesi	
KABUL ☒	RED ☐		

Tez Savunma Tarihi: 03/04/2023

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Yaşar Yiğit

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim (03/04/2023).

Ezgi KARABAYIR

Beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan ve her zaman destekçim olan canım aileme;

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın başlangıcından tamamlanmasına kadar olan süreçte önerileri, katkıları, bilgi ve tecrübesiyle destek olan tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Abdülhamid Oğuzhan HACİÖMEROĞLU'na teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda bu süreçte manevi desteğini esirgemeyen aileme ve nişanlıma teşekkür ederim.

ÖZET

Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme

Kambiyo senetlerinde kural olarak taraflar arasında temel ilişki mevcut bulunmaktadır. Kambiyo senedinin içerdiği hak ise temel borç ilişkisinden bağımsız bir haktır. Kambiyo senedinden kaynaklanan hakkın talep edilebilmesi için asıl borçlu sıfatının tespiti önemli bir yer tutmaktadır. Poliçede senedin kabul edilmesi halinde muhatap, bonoda ise düzenleyen asıl borçludur.

Hamil, alacağını tahsil edebilmek için kambiyo senetlerinden kaynaklı talep ve takip hakkına başvurma, karşılığın devri veya temel ilişkiye dayanarak alacağı tahsil edebilme imkânlarına sahip bulunmaktadır. Kambiyo senetlerinde kaynaklı talep hakkından biri de Türk Ticaret Kanunu madde 732’de düzenlenen kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasıdır. Kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesi için senedin zamanaşımına uğraması veya hamilin müracaat borçlularına başvuru hakkını yitirmesi gerekmektedir.

Çalışmamızda kambiyo senetlerinde sebepsiz zenginleşme kurumunun düzenleme amacı, Türk Borçlar Kanunu’ndaki sebepsiz zenginleşme kurumu ile arasındaki benzer ve farklı yönleri, alternatif hukuki yol olan temel ilişkiye dayanma ve karşılığın devri müesseseleri, kambiyo senetlerinde zamanaşımı, kabul, ödeme, kabul etmeme/ödememe protestolarının düzenlenmesi gibi kavramların açıklanması, kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasının hukuki niteliği ve başvurma şartları gibi konulara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kambiyo senetleri, Müracaat Hakkı, Sebepsiz Zenginleşme, Zamanaşımı.

ABSTRACT

Unjust Enrichment in Bills of Exchange

There is a basic relationship between the parties in bills of exchange as a rule. The right contained in the bill of exchange is a right independent of the basic debt relationship. In order to claim the right arising from the bill of exchange, the determination of the title of the principal debtor has an important place. In case of acceptance of the deed bill of exchange the addressee is the debtor and the issuer is the principal debtor of bond and checks.

In order to collect the receivables, the holder has the opportunity to apply for the right of demand and follow-up arising from the bills of exchange, transfer the provision or collect the receivable based on the basic relationship. One of the right request arising from bills of exchange is the lawsuit for unjust enrichment arising from bills of exchange regulated under article 732 of the Turkish Commercial Code. In order to sue for unjust enrichment arising from bills of exchange the deed must be time-barred or the holder must lose right to apply to the debtors.

In our study, the purpose of regulation the unjust enrichment of the institution of bills of Exchange, its similarities and differences between and the institution of unjust enrichment under Turkish Law of Obligations, institutions of relying on the basic relationship and transfer of provision, which is an alternative legal way, explanation of concepts such as prescription in bills of exchange, acceptance, payment, non-acceptance - non-payment protests and subjects such as the legal nature of the unjust enrichment lawsuit arising from the bills of exchange and the conditions of application are included.

Keywords: Bills of Exchange, Right of Recourse, Unjust Enrichment, Prescription.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL OLARAK SEBESİZ ZENGİNLEŞME KAVRAMI

1.1. Zenginleşme	3
1.1.1. Hukukun Müsaade Ettiği Zenginleşme	4
1.1.2. Hukukun Müsaade Etmediği Zenginleşme	5
1.1.2.1. Sebepsiz Zenginleşme.....	5
1.1.2.1.1. Sebepsiz Zenginleşme ile Haksız Fiil Arasındaki İlişki.....	11
1.1.2.1.2. Sebepsiz Zenginleşme ile Sözleşme Arasındaki İlişki	13
1.1.2.1.3. Sebepsiz Zenginleşme ile İstihkak Talebi Arasındaki İlişki	14
1.1.2.1.4. Sebepsiz Zenginleşme ile Vekâletsiz İş görme Arasındaki İlişki	15
1.1.2.2. Haksız Fiil.....	15
1.2. Kambiyo Senetleri Hukukundaki Sebepsiz Zenginleşmenin Borçlar Hukukundaki Sebepsiz Zenginleşmeden Farkları	19
1.3. Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme Davasına Alternatif Çözüm Yolları....	21
1.3.1. Temel Borç İlişkisi	21
1.3.2. Karşılığın Devri	25

İKİNCİ BÖLÜM KAMBIYO SENETLERİNDE SEBESİZ ZENGİNLEŞMENİN ŞARTLARI

2.1. Genel Olarak	28
2.2. Kambiyo Senetlerinin Zamanaşımına Uğraması	29
2.2.1. Zamanaşımı Def'i.....	29
2.2.2. Poliçe, Bono ve Çekte Zamanaşımı Süreleri	31

2.2.3. Zamanaşımının Durması - Kesilmesi	33
2.2.4. Mücbir sebepler	35
2.2.5. Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedinin Hukuki Niteliği.....	37
2.2.6. Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedindeki Vade Tarihinin Bu Senetteki Temel İlişkiye İstinaden Açılan Dava veya Takipteki Temerrüt Tarihinin Belirlenmesindeki Yeri.....	40
2.2.7. Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedine İlişkin İhtiyati Haciz Talepleri.....	41
2.3. Kambiyo Senedinden Kaynaklanan Hakkın Korunması İçin Yapılması Gereken İşlemlerin Yapılmaması	42
2.3.1. Kambiyo Senedinin İbraz Edilmemesi	42
2.3.1.1. Kambiyo Senedinin Kabul İçin İbrazı	42
2.3.1.1.1. Kambiyo Senetlerinde Kabul Beyanı	44
2.3.1.1.2. Bono ve Çekte Kabul Müessesesi	45
2.3.1.1.3. Çekte Kabul Yasağı Sakıncalarını Ortadan Kaldıran Müesseseler	46
2.3.1.2. Kambiyo Senedinin Ödeme İçin İbrazı	48
2.3.1.2.1. Poliçe ve Bonoda Ödeme İçin İbraz.....	48
2.3.1.2.1.1. Vade	48
2.3.1.2.1.2. Ödeme İçin İbraz Süresi	51
2.3.1.2.1.3. Ödeme İçin İbraza Yetkili Kişi.....	52
2.3.1.2.1.4. Ödeme İçin İbraz Yeri	54
2.3.1.2.1.5. Poliçe ve Bonoda Ödeme.....	55
2.3.1.2.2. Çekte Ödeme İçin İbraz.....	57
2.3.1.2.2.1. Vade ve Ödeme İçin İbraz Süreleri	57
2.3.1.2.2.2. Süresinde İbraz Edilmeyen Çekin Hukuki Niteliği	60
2.3.1.2.2.3. Ödeme İçin İbraza Yetkili Kişi.....	61
2.3.1.2.2.4. Ödeme İçin İbraz Yeri	62
2.3.1.2.2.5. Muhatap Bankanın Çek Bedelini Ödemesi	62
2.3.1.3. Kambiyo Senedinin Kabul / Ödeme İçin İbraz Edilmemesinin Sonuçları ...	68

2.3.2. Kambiyo Senetlerinde Kabul Etmeme / Ödememe Protestosunun Çekilmemesi	70
2.3.2.1. Kambiyo Senetlerinde Kabul Etmeme/Ödememe Durumu.....	70
2.3.2.2. Protesto Çekme Usulü	73
2.3.2.3. Protestonun Çekileceği Süre ve Muafiyet Halleri	74
2.3.2.4. Hamilin Talep Edeceği Miktar.....	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİNDE SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME DAVASI

3.1. Davanın Türü ve Arabuluculuk.....	78
3.1.1. Davanın Türü.....	78
3.1.2. Arabuluculuk	78
3.2. Davacı/Davalı Taraf.....	80
3.3. Dava Şartları	82
3.3.1. Senedin Kambiyo Vahfını Haiz Olması	82
3.3.1.1. Poliçede Zorunlu Unsurlar.....	83
3.3.1.2. Poliçede Alternatif Zorunlu veya İhtiyari Unsurlar	93
3.3.1.3. Bonoda Zorunlu ve Alternatif Zorunlu Unsurlar	94
3.3.1.4. Çekte Zorunlu ve Alternatif Zorunlu Unsurlar	97
3.3.2. Hamilin Kambiyo Senetlerinden Kaynaklı Talep Hakkını Yitirmesi	103
3.3.3. Düzenleyen ve Hamilin Malvarlığında Değişim.....	104
3.4. Davanın Konusu.....	105
3.5. İspat Yüğü	105
3.6. Yetkili/Görevli Mahkeme	107
3.7. Zamanaşımı.....	108
SONUÇ.....	110
KAYNAKÇA	113

KISALTMALAR

AÜEHF	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
Batıder	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz	: Bakınız
C	: Cilt
dpn	: Dipnot
E	: Esas
eİİK	: Eski İcra İflas Kanunu
eTBK	: 818 sayılı mülga Türk Borçlar Kanunu
eTTK	: 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: İcra İflas Kanunu
K	: Karar
m.	: Madde
No	: Numara
S	: Sayı
s.	: Sayfa
s.e.t	: Son Erişim Tarihi
T.	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TNBHK	: Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Ve saire
Y	: Yargıtay
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBKK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararı

GİRİŞ

Ticari faaliyetlerin artmasıyla birlikte ticaret sektörünün ilerlemesi ve teknolojik gelişmeler, taraflar arasındaki ticari iş ve işlemlerin devamlılığında güvenin tesis edilmesinin önemini ve taraflar arasındaki edimlerin ifasının hızlı ve güven temelinde yerine getirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu kapsamda 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan ve kural olarak emre yazılı olan kambiyo senetleri (poliçe, bono, çek) bu ihtiyacın karşılanmasında önemli bir yere sahiptir.

Kıymetli evrak TTK'nin 645'inci maddesinde “*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki bunların içerdiği hak senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi, başkalarına da devredilemez.*” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm ile birlikte kıymetli evraktan kaynaklanan hak ancak senet ile birlikte diğer tarafa veya üçüncü kişilere ileri sürülebilmekte olup hakkın devredilmesi de aynı şekilde senedin devri ile mümkün olmaktadır. Kambiyo senedinde geçerli olan illetten mücerretlik ilkesi gereğince, kambiyo senedinin geçerliliği taraflar arasındaki temel ilişkinin geçerli olup olmamasına bağlı değildir. Taraflar arasındaki temel ilişki geçersiz olsa bile bu durum senedin devredilmesi durumunda üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. Kural bu olmakla birlikte istisnai bazı durumlarda temel ilişkiden doğan def'iler kambiyo senedindeki diğer borçlulara karşı ileri sürülebilir.

Kıymetli evraklardan kambiyo senetleri sıkı şekil koşullarına bağlanmış olup, geçerli olabilmeleri için kanunda belirtilmiş olan şekli şartlarını haiz olmaları gerekmektedir. Şekli şartları taşıyan kambiyo senedinde lehtar, senedin devredilmesi durumunda ise yetkili hamil senetten kaynaklı alacağı tahsil edebilmek için asıl borçluya veya müracaat borçlularına başvurabilir. Müracaat borçlularına başvurulabilmesi için ibraz/protesto gibi usulî işlemlerin yerine getirilmesi gerekmektedir.

Senetten kaynaklanan hakkın ileri sürülebileceği süre olarak da ifade edebileceğimiz zamanaşımı süreleri her bir kambiyo senedi için ayrı ayrı belirlenmiştir. Bu kapsamda yetkili hamilin zamanaşımı süresinde başvurmaması veya müracaat hakkını kaybetmesi durumunda senetten kaynaklı hakkını talep edebilmesi için TTK'nin 732'nci maddesinde kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme kurumuna ilişkin düzenleme yapılmıştır.

Kambiyo senetlerinde sebepsiz zenginleşme konulu çalışmamızın birinci bölümünde; zenginleşme kavramı ile hukukun müsaade ettiği veya etmediği zenginleşmelerin kapsamının belirlenmesi, Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen zenginleşme ile Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan sebepsiz zenginleşmenin karşılaştırılması, TTK madde 732 kapsamında düzenlenen hukuki yola alternatif düzenlenmeler olan asıl borç ilişkisine başvurma ve karşılığın devri konuları yer almaktadır. İkinci bölümde; kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasına başvurulabilmesi için gerekli şartların neler olduğu, kambiyo senetlerinde zamanaşımı, müracaat hakkı, kabul, ödeme, ibraz, kabul etmeme/ödememe protestosu vb. konular işlenmiştir. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise; dava şartı olarak arabuluculuk, davanın tarafları, konusu, yetkili ve görevli mahkeme, ispat yükü ve zamanaşımı hususları konu edinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK

SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME KAVRAMI

1.1. Zenginleşme

Ekonomik açıdan malvarlığı, bir kişiye ait ekonomik değerlerden pasif değerler (borçlar) düşüldükten sonra geri kalan aktif değerlerin toplamından oluşmaktadır¹. Buradaki malvarlığı net malvarlığıdır nitekim net malvarlığının hesaplanmasında borçlar kapsama dâhil değildir². Zenginleşme ise bu malvarlığında meydana gelen artış olarak ifade edilebilir³. Söz konusu zenginleşme; başkasının malvarlığından veya emeğinden gerçekleşebilir⁴. Malvarlığından zenginleşmeye, mal, hizmet, aynı hakların kullanımı, semerelerden yararlanma örnek gösterilebilir⁵. Bir başkasının yararına iş yapılması veya eşyasının onarılması ise emek üzerinden zenginleşmedir⁶. Malvarlığından veya emek üzerinden gerçekleşen zenginleşmenin kaynağı konusunda ise farklı görüşler bulunmaktadır. Doktrinde yeni görüş olarak⁷ da nitelendirilen görüş kapsamında sebepsiz zenginleşmenin oluşması için haklı bir sebep olmadan bir kişinin malvarlığında artış aranırken diğer tarafın malvarlığında bu duruma bağlı olarak azalma ya da fakirleşme aranması zorunlu değildir. Bu görüşün temel amacı zenginleşenin malvarlığında sebepsiz olarak gerçekleşen artışın geri iade edilmesini sağlamaktır⁸. Ancak klasik görüşü kabul edenler sebepsiz zenginleşmenin gerçekleşmesi için mutlaka bir tarafın malvarlığında fakirleşmeyi aramaktadırlar⁹. Sebepsiz zenginleşmede fakirleşme şartını arayanlar fakirleşmenin mevcut olmadığı zenginleşmelerde gerçek olmayan vekâletsiz iş görme hükümlerine atıf yapmaktadır¹⁰ ve

¹ Eren, Fikret (2021) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s.977-978.

² Eren, s.978.

³ Eren, s.978.

⁴ Antalya, Gökhan (2019) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.684.

⁵ Kılıçoğlu, Ahmet M. (2022) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, s.651; Antalya, s.684.

⁶ Antalya, s.684; Kılıçoğlu, s.651.

⁷ Görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Kılıçoğlu, s.647-648; Serozan, Rona (2022), Borçlar Hukuku Genel Hükümler İfa- İfa Engelleri- Haksız Zenginleşme, 8. Baskı, İstanbul, Onikilevha Yayıncılık, s.423-424; Antalya, s.683.

⁸ Eren, s.988.

⁹ Serozan, Rona (2016) ‘Sebepsiz İktisap’ta Yoksullaşma Ögesine Yer Var Mıdır?’ Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C:22, S:3, s.2500.

¹⁰ Serozan (2016), s.2500; Serozan (2022), s.426.

klasik görüŖe göre sebepsiz zenginleŖme kapsamında talep edilebilecek miktarın üst sınırını da alacaklının malvarlığındaki azalma oluŖturmaktadır¹¹.

Doktrinde zenginleŖmenin türü konusunda farklı sınıflandırmalar yapıldığı görölmektedir. ZenginleŖmenin bir türü müspet ve menfi zenginleŖmedir. Müspet zenginleŖme zenginleŖenin malvarlığının aktifindeki somut ve fiili artış veya pasifindeki azalış olarak ifade edilebilir¹². ZenginleŖen kiŖinin yapması gereken giderleri yapmaması ise menfi zenginleŖme olarak deęerlendirilir¹³. Menfi zenginleŖmede malvarlığında fiili bir artış söz konusu olmasa da yapılacak bir giderin yapılmaması Ŗeklinde bir tasarrufta bulunulması ile zenginleŖme söz konusu olmaktadır¹⁴. ZenginleŖmenin türü konusunda bir diğer ayırım ise objektif ve sübjektif zenginleŖmedir¹⁵. Objektif zenginleŖme, zenginleŖenin malvarlığında meydana gelen objektif değer artışı olarak değerlendirilmekle birlikte objektif zenginleŖmenin söz konusu olabilmesi için hak sahibi olan kiŖinin zarara uğraması da gerekmektedir¹⁶. Objektif değer artışının yanı sıra borçlunun fiili ile meydana gelen diğer artışların söz konusu olması durumunda ise sübjektif zenginleŖmeden söz edilir¹⁷. Örneğin A'nın, emin sıfatıyla zilyet olduğu B'ye ait olan 100.000 TL değerindeki tabloyu C'ye 250.000 TL'ye sattığı durumda 100.000 TL objektif zenginleŖmeyi oluŖtururken, 150.000 TL ise sübjektif zenginleŖmeyi oluŖturmaktadır.

1.1.1. Hukukun Müsaade Ettiği ZenginleŖme

Hukukun müsaade ettiği ve etmediği zenginleŖme Ŗeklindeki ayırma esas teŖkil eden husus malvarlığının aktifindeki artış veya pasifindeki azalış olarak gerçekteŖen zenginleŖmenin¹⁸ hukuka uygun olup olmadığıdır. Malvarlığının aktifindeki artışın veya pasifindeki azalışın hukuka uygun olması durumunda hukukun müsaade ettiği zenginleŖme mevcut olur. Hukukun müsaade ettiği zenginleŖmeye taraflar arasında akdedilen sözleşme gereğince bir tarafın malvarlığında meydana gelen zenginleŖme örnek verilebilir. Borçlar

¹¹ Doğan, Murat / Ŗahan, Gökhan / Atamulu, İsmail (2021) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.250-252; Gülerci, Altan Fahri (2018) Borçlar Hukuku Dersleri (Genel Hükümler), 2.Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayıncılık, s.333-335; Eren, s.985.

¹² Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan (2022a) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17.Baskı, Bursa, Dora Yayınevi, s.133; Eren, s.979-981; Doğan / Ŗahan / Atamulu, s.250-252; Gülerci, s.330-331.

¹³ Eren, s.979-981.

¹⁴ Eren, s.982; Bilgili / Demirkapı (2022a), s.133.

¹⁵ Kılıçoğlu, s.653.

¹⁶ Serozan (2022), s.435; Bilgili / Demirkapı (2022a), s.133; Eren, s.983.

¹⁷ Bilgili / Demirkapı (2022a), s.133; Eren, s.983; Serozan (2022), s.435.

¹⁸ Doğan / Ŗahan / Atamulu, s.246.

Hukuku'nun temel ilkelerinden olan borç ilişkisinin sınırlı sayıda olmaması ilkesi gereğince tek taraflı veya iki taraflı irade beyanı ile borç ilişkisi kurulabilir. Sözleşme serbesti uyarınca taraflar istedikleri kişilerle, istedikleri konuda ve şekilde sözleşme yapabilirler. Ancak burada birtakım istisnalar vardır. Bunlardan ilki, tarafların belirleyeceği konunun TBK madde 27 gereğince kanuna, hukuka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı olmaması gerektiğidir. Bir diğeri, kanunun belirlemiş olduğu geçerlilik unsuru olan şekle uyulmadan yapılan sözleşmelerin batıl olduğudur. İstisna olan başka bir durum da sözleşme yapma zorunluluğu olan kişilerin sözleşmenin tarafını seçme gibi bir yetkisinin bulunmadığıdır¹⁹. 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un "*Satıştan kaçınma*" başlıklı 6'ncı maddesinin ikinci fıkrası "*Hizmet sağlamaktan haklı bir sebep olmaksızın kaçınılamaz.*" hükmü ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "*Önalım hakkı sahibi*" başlıklı 732'nci madde hükmü sözleşme yapma zorunluluğunun belirlendiği ve sözleşme yapma özgürlüğünün kanun ile sınırlandığı örnekler arasındadır.

TBK'nin özel borç ilişkileri başlıklı ikinci kısmında düzenlenen hükümler incelendiğinde; satıcının mülkiyeti ve zilyetliği devretme gibi yükümlülüklerinin olduğu bunun karşılığında alıcının belli bir meblağı ödemekle sorumlu olduğu satış sözleşmesi, iki taraflı ancak tek tarafa borç yükleyen, bağışlayanın sağlığında bağışlanana karşılıksız kazandırma yaptığı bağışlama sözleşmesi, kiraya verenin bir şeyin kullanılmasını ya da yararlanmasını belli bir miktar karşısında kiracıya bıraktığı kira sözleşmesi, yüklenicinin belli bir bedel karşılığında eser meydana getirmeyi üstlendiği eser sözleşmesi gibi sözleşme sebebiyle sözleşmenin tarafı olan kimsenin malvarlığında meydana gelen zenginleşme hukukun müsaade ettiği zenginleşmeye örnek gösterilebilir.

1.1.2. Hukukun Müsaade Etmediği Zenginleşme

1.1.2.1. Sebepsiz Zenginleşme

Kişilerin malvarlıkları arasında meydana gelen değişimler, haklı olmayan bir nedene dayanabilir. Bu ise hukukun müsaade etmediği zenginleşmeyi meydana getirir. Haklı olmayan bir nedenle yani bir başka deyişle hukukun müsaade etmediği zenginleşme olarak TBK madde 77'de düzenlenen sebepsiz zenginleşme müessesesi örnek olarak verilebilir.

¹⁹ Çetiner, Bilgehan / Furrer, Andreas / Chen, Markus Müller (2021) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s.15.

Doktrinde sebepsiz zenginleşme ifadesi yerine haksız zenginleşme ifadesinin kullanılması gerektiği nitekim sebebin geçersiz olması veya sonradan geçersiz hale gelmesinde dahi aslında temelde bir sebebin mevcut olduğu ifade edilmiştir²⁰. Roma hukukunda sebepsiz zenginleşmenin temeli ahlaki değerlere dayandırılarak sosyal adaletin sağlanmasında bir araç olarak görülmüş iken, Fransız hukukunda sebepsiz zenginleşme vekâletsiz iş görme ile benzer bir müessese olarak görülmüştür²¹. İsviçre hukukunda ise sebepsiz zenginleşmeden doğan borç ilişkileri şeklinde ayrı bir bölüm düzenlenmiştir²². TBK’de düzenlenen sebepsiz zenginleşme müessesesinin temel gerekçesini iki malvarlığı arasında herhangi bir sebep olmadan meydana gelen değer kayması olarak ifade eden görüşler olduğu gibi²³, hakkın tanınmış olduğu sınırın aşılması veya beklenmeyen bir işlem/olay sonucunda meydana gelen zenginleşmenin geri verilmesi²⁴ olarak da ifade eden görüşler bulunmaktadır. İsviçre Federal Mahkemesi ise sebepsiz zenginleşmenin gerçekleşebilmesi için fakirleşen ve zenginleşen kişinin malvarlıkları arasında fiili bir kaymanın gerekmediğini, başkasının hukuki alanına müdahalede bulunmak suretiyle menfaatin elde edilmesinin sebepsiz zenginleşme oluşturacağını ifade etmiştir²⁵.

TBK’nin 77. maddesi gereğince haklı bir sebep olmadan bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşen kişi sebepsiz zenginleşmekte olup, zenginleştiği miktarı geri vermekle yükümlü kılınmıştır. Burada eTBK madde 61’de “*Haklı bir sebep olmaksızın aharın (başkasının) zararına mal iktisap eden kimse onu iadeye mecburdur.*” hükmü ile meydana gelen zenginleşmenin haklı bir sebep olmadan başkasının zararına gerçekleşmiş olması koşulu aranıyor iken artık TBK madde 77’de başkasının zararına zenginleşme hususunun aranmadığının ifade edilmesi de gerekir.

Taraflar arasındaki hukuki sebebin geçerli olmaması (*condictio sine causa*), hukuki sebebin hiç gerçekleşmemesi (*condictio ob causeam futuram*) veya ortadan kalkması (*condictio ob causam finitam*) durumları haklı sebebin olmadığı durumlar ya da “*edim yoluyla zenginleşme*” olarak ifade edilebilir²⁶. Edim yoluyla zenginleşmede kazandırmada bulunan kişinin malvarlığı ile kazanan kişinin malvarlıkları arasında bir değer kayması söz

²⁰ Serozan (2016), s.2498.

²¹ Turanboy, Kürşad Nuri (1997) ‘Sebepsiz Zenginleşmenin Asliliği ve Taliliği’ Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:1, S:2, s.94-104.

²² Turanboy, s.94-104.

²³ Antalya, s.681.

²⁴ Eren, s.959.

²⁵ BGE 129 III 422 E.4 (Çetiner / Furrer / Chen, s.507.)

²⁶ Doğan / Şahan / Atamulu, s.247-248; Antalya, s.689; Çetiner / Furrer / Chen, s.509.

konusu olmaktadır²⁷. Malvarlıkları arasındaki bu değişimin illiyet bağı içerisinde gerçekleşmesi hususu da göz önünde bulundurulmalıdır. Tarafların beyanlarında uyuma olmaması halinde hukuki işlemin hiç kurulamadığı durumlarda, hukuki sebebin şekil eksikliği veya ayırt etme gücünden yoksunluk gibi sebeplerle geçersiz olmasında, erteleyici koşula bağlı yapılan hukuki işlemde koşulun gerçekleşmemesine rağmen edimin ifa edilmesi ya da sonraki kusursuz imkânsızlık hallerinde yerine getirilmiş edimler hukuki sebebin geçersiz olması nedeniyle meydana gelen edim yoluyla zenginleşmeyi oluşturmaktadır²⁸. Taraflar arasında gerçekleşeceği umulan sebebin gerçekleşmemesi ise hukuki sebebin hiç gerçekleşmemesi olarak tanımlanır²⁹. Yargıtay 3.HD. bir kararında “...davacının davalının avukat olarak çalışmaya devam edeceği düşüncesiyle hareket ederek vekalet ücreti ödemesinin yapıldığı, davalının daha sonra hakimlik mesleğine geçmesiyle birlikte davacı tarafından yapılan fazla ödemenin davalıdan tahsiline” hükmetmiştir³⁰. Hukuki sebebin hiç mevcut olmaması veya geçersiz olması durumları arasında herhangi bir farkın bulunmadığı ifade edilmektedir³¹.

Başlangıçta mevcut olan hukuki sebebin sonradan ortadan kalkması da bir diğer edim yoluyla zenginleşmedir³². Örneğin taraflar arasındaki bağışlama sözleşmesinde bağışlayanın kanunda belirtilmiş sebeplerden biri ile bağışlamadan dönmesi durumunda zenginleşmenin hukuki sebebi ortadan kalkacağından bağışlananın malvarlığında meydana gelen artış sebepsiz zenginleşme kapsamında değerlendirilir³³. Aynı şekilde TBK madde 30 kapsamında sözleşme kurulurken esaslı yanılmaya düşen kişinin sözleşmeyi iptal ettiği durumda hukuki sebep sonradan ortadan kalkmış olacaktır. Nitekim TBK madde 30’da sözleşmenin kurulmasında esaslı yanılmaya düşen kişinin sözleşme ile bağlı olmayacağı, TBK’nin 39’uncu maddesinde ise yanılma sonucunda sözleşme yapan tarafın, yanılmayı öğrenmesinden itibaren bir yıl içerisinde sözleşmeyle bağlı olmadığını bildirmediği takdirde sözleşmeyi kabul etmiş sayılacağı düzenlenmiştir. Somut olayda yapılmış olan ifanın sözleşme sebebiyle gerçekleşip gerçekleşmediği tespit edilerek uygulanacak olan

²⁷ Antalya, s.701-702; Eren, s.974.

²⁸ Bilgili / Demirkapı (2022a), s.134-135; Serozan (2022), s.432; Gülerci, s.338-339; Eren, s.996; Kılıçoğlu, s.658.

²⁹ Antalya, s.705; Kılıçoğlu, s.658; Çetiner / Furrer / Chen, s.510.

³⁰ Yargıtay 3. HD, E: 2016/20748, K: 2018/8503, T: 13.09.2018, <<http://lexpera.com.tr>>.

³¹ Çetiner / Furrer / Chen, s.509.

³² Antalya, s.706; Eren, s.997.

³³ Bilgili / Demirkapı (2022a), s.135; Aksi yönde görüş için Bkz. Antalya, s.706; Kılıçoğlu, s.659.

zamanaşımı süresinin belirlenmesi gerekir³⁴. Sözleşmeye istinaden gerçekleşmeyen edimin ifası ise ancak sebepsiz zenginleşme hükümleri gereğince geri istenebilir³⁵.

Belli bir amaç veya kişiye yönelik ve bilinçli olarak gerçekleşmeyen bir eylemden kaynaklanan zenginleşme ise “*edim dışı zenginleşme*” olarak adlandırılır³⁶. Edim dışı zenginleşme; “*müdahaleden kaynaklı zenginleşme*”, “*masraftan kurtulmadan ötürü zenginleşme*” ve “*borçtan kurtulmadan ötürü zenginleşme*”den oluşmaktadır³⁷. Zenginleşme alacaklısının mutlak veya nispi hakkının mevcut olduğu alana müdahale sonucu meydana gelen zenginleşme “*müdahaleden kaynaklanan zenginleşme*” olarak ifade edilir³⁸. Bu zenginleşme de zenginleşme alacaklısı ile sebepsiz zenginleşen kişinin malvarlıkları arasında doğrudan bir değişim söz konusu değildir³⁹. Emin sıfatıyla zilyetten iyiniyetli aynı hak kazanımı durumunda mülkiyet hakkını yitiren kişinin tasarruf yetkisi olmadan işlemde bulunan kişiye karşı açacağı taleplerin dayanağı ile karışma birleşme gibi yollarla mülkiyetin kazanılması⁴⁰ halinde talep edilebilecek miktarlar müdahaleden kaynaklı sebepsiz zenginleşmeye örnek verilebilir⁴¹. Aynı şekilde A’nın kiraya vermeyi düşünmediği arabasının B tarafından ticari amaçla kullanılması durumunda B’nin elde ettiği gelir müdahaleden kaynaklı zenginleşmeye örnek verilebilir⁴². Müdahaleden kaynaklı zenginleşme genelde haksız fiil şeklinde gerçekleşmekle birlikte meydana gelen zenginleşme her zaman bu şekilde de gerçekleşmeyebilir⁴³. İade alacaklısının iade borçlusunu yapacağı bir masraftan kurtarma şeklinde gerçekleştirdiği fiili ile meydana gelen zenginleşme ise “*masraftan kurtulmadan ötürü zenginleşme*”yi oluştururken iade alacaklısının iade borçlusunu herhangi bir borcundan kurtarma şeklindeki fiili ile meydana gelen zenginleşme “*borçtan kurtulmadan ötürü zenginleşmeyi*” oluşturmaktadır⁴⁴.

Sebepsiz zenginleşmede geri verme borcuna ilişkin temel ilke aynen iade olmakla birlikte zenginleşmeye konu olan şeyin aynen iadesi her zaman mümkün olmamaktadır⁴⁵.

³⁴ **Kandemir, Süleyman** (2018) ‘Sebepsiz Zenginleşme Davasının Açılmayacağı Haller’ Terazi Hukuk Dergisi, C:13, S:139, s.84-97.

³⁵ YHGK, E:2013/590, K:2014/117, T:19.02.2014, <<http://lexpera.com.tr>>.

³⁶ **Serozan** (2022), s.479.

³⁷ **Serozan** (2022), s.444-445.

³⁸ **Eren**, s.1000; **Çetiner / Furrer / Chen**, s.517.

³⁹ **Çetiner / Furrer / Chen**, s.518.

⁴⁰ **Eren**, s.961.

⁴¹ **Çetiner / Furrer / Chen**, s.519-520.

⁴² **Serozan** (2022), s.428

⁴³ **Serozan** (2022), s.428; **Eren**, s.975.

⁴⁴ **Serozan** (2022), s.490-497.

⁴⁵ **Eren**, s.1003-1004; **Serozan** (2022), s.505.

Bu duruma zenginleşme konusunu oluşturan şeyin başkasına devredilmesi veya ortadan kaldırılması vb. durumlar örnek olarak verilebilir⁴⁶. Ayrıca zaman içinde ilk zenginleşme değeri değişebilir ve bu değer yerini ikame değerler de alabilir⁴⁷. İkame değer yan sıra ilk zenginleşmenin semereleri de oluşabilir⁴⁸. İlk zenginleşme ise zenginleşenin ekonomik değer taşıyan ilk kazanımıdır ve söz konusu kazanımın değeri; piyasadaki objektif değere göre hesaplanır⁴⁹.

Zenginleşmenin “*esnek ve soyut niteliği*”⁵⁰ dikkate alındığında zenginleşmenin iade edilmesinde zenginleşmenin gerçekleştiği an ile iadenin talep edildiği an arasında değer farklılığı meydana geldiği görülmektedir. Zenginleşmenin esnek ve soyut niteliği gereği de Yargıtay iade konusu borcun para borcu olması ve değer kaybetmesi durumunda paranın alım gücüne göre hesaplanacak değer üzerinden zenginleşmenin iade edilmesi gerektiğine karar vermektedir⁵¹. Nitekim sebepsiz zenginleşme kurumunda denkleştirici adalet ilkesinin geçerli olduğu, zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte iade konusu paranın alım gücünün çeşitli ekonomik etkenler üfe, tüfe, enflasyon vb. gibi sebeplerle değişeceği Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında⁵² ifade edilmiştir. Aynı zamanda söz konusu kararda haklı bir sebep olmaksızın tarafların malvarlığı değerleri arasında meydana gelen değer kaymasında sebepsiz zenginleşme müessesesine dayanılmasının denkleştirici adalet ilkesinden kaynaklandığına yer verilmiştir⁵³. Sonuç olarak sebepsiz zenginleşmede asıl talep aynen geri verilme iken bunun mümkün olmaması durumunda ikame değerlerin talep anındaki piyasa değeri esas alınmalıdır⁵⁴. Zenginleşen kendi beceri ve yetenekleri ile kazanımda bulunmuş ise bu kazanımlar sübjektif zenginleşme olarak değerlendirilecek olup, geri istenemeyecektir⁵⁵.

Sebepsiz zenginleşme ile ilgili olarak eTBK döneminde iade konusunun para olması halinde ne zamandan itibaren temerrüt faizinin işlemeye başlayacağı konusuna ilişkin farklı görüşler mevcuttu. Doktrinde temerrüt faizinin zenginleşmenin gerçekleştiği andan itibaren

⁴⁶ Eren, s.1004.

⁴⁷ Antalya, s.717; Çetiner / Furrer / Chen, s.529.

⁴⁸ Eren, s.1008.

⁴⁹ Çetiner / Furrer / Chen, s.529; Serozan (2022), s.507; Eren, s.1008.

⁵⁰ Antalya, s.685.

⁵¹ Yargıtay 3. HD, E: 2008/13859, K: 2008/16353, T: 09.10.2008; Yargıtay 13. HD, E:2002/5380, K:2002/7636, T:24.06.2002; Yargıtay 13. HD, E:2004/427, K:2004/2425, T:02.03.2004, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵² YHGK, E: 2017/1751, K: 2019/528, T: 07.05.2019, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵³ YHGK, E: 2017/1751, K: 2019/528, T: 07.05.2019, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵⁴ Çetiner / Furrer / Chen, s.529.

⁵⁵ Çetiner / Furrer / Chen, s.530.

hesaplanması gerektiği ifade edildiği gibi temerrüt faizinin başlaması için önce zenginleşene bildirimde bulunulması, bildirimde bulunulmamışsa dava tarihinden itibaren temerrüt faizinin işlemeye başlayacağını ifade eden görüşlerde bulunmaktaydı⁵⁶. Ancak TBK'nin 117'nci maddesi ile bu durum netliğe kavuşturulmuş olup sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte temerrüde düşüldüğünden temerrüt faizinin de bu zamandan itibaren işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmıştır⁵⁷.

Sebepsiz zenginleşen kişinin zenginleştiği miktarı bağışlaması durumunda ise nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hususu da açıklığa kavuşturulmalıdır. Burada artık fakirleşen kişinin talepte bulunamayacağı fakat bağışlanana iade talebinde bulunacağı ifade edilmektedir⁵⁸. Ancak borçlar hukukunun temel ilkelerinden biri olan nispilik ilkesi gereğince iade talebinin ileri sürülemeyeceği ve bu durumun aynı zamanda sebepsiz zenginleşme kurumunun mahiyetine uygun olmadığı savunulmaktadır⁵⁹.

Sebepsiz zenginleşme kapsamında iade edilecek miktar zenginleşenin iyiniyetli veya kötünietli oluşuna göre değişmektedir⁶⁰. Zenginleşenin kötünietli olması kişinin haklı bir sebep olmadan zenginleştiğini bilmesi ve bilebilecek durumda olmasıdır⁶¹. Meydana gelen zenginleşmenin haklı bir sebebe dayandığını düşünen kişi ise iyiniyetli olarak kabul edilir⁶². Zenginleşen kişi iyiniyetli ise talep anında elinde kalan miktarı, kötünietli ise zenginleşmenin tamamını iade etmekle yükümlü kılınmıştır. Bunun yanı sıra TBK madde 80 kapsamında zenginleşen iyiniyetli ise yapmış olduğu zorunlu ve yararlı giderleri, kötünietli ise zorunlu ve geri verme anında elinde kalan yararlı giderleri talep hakkına sahip olmaktadır. Zenginleşen, zenginleşme konusu malın korunması ve saklanması için giderde bulunmuşsa bu durumda yapmış olduğu giderler iade edeceği miktardan düşülür⁶³.

Sebepsiz zenginleşme davasında ispat yükü TMK madde 6 gereğince iddia edenin iddiasını ispatla yükümlü olması kuralından hareketle malvarlığında azalma gerçekleşen

⁵⁶ Kılıçoğlu, s.667. (Ayrıntılı bilgi için Bkz: İnan, Ali Naim (1984) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, s.499) ; Yargıtay 11. HD, E: 1985/2084, K: 1985/2647, T: 02.05.1985, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵⁷ Yargıtay 11. HD, E:1985/2084, K:1985/2647, T:02.05.1985, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵⁸ Öz, Turgut (1990) Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme, 1. Baskı, İstanbul, Kazancı Yayınevi, s.154.

⁵⁹ Antalya, s.717-718.

⁶⁰ Antalya, s.685-686.

⁶¹ Doğan / Şahan / Atamulu, s.251; Eren, s.1006.

⁶² Eren, s.1012.

⁶³ Kayıhan, Şaban / Günergök, Özcan (2020) Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 1.Baskı, İstanbul, Umutepe Hukuk, s.418-419.

taraf olan davacıdadır. Davacı iddiasını ispat ettikten sonra davalının iyiniyetli veya kötüniyetli olmasına göre talep edilecek olan miktar değişmektedir.

Sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesi için iki ve on yıllık zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. TBK'nin 82'nci maddesine göre talep hakkı sahibi zenginleşmeyi öğrenmesinden itibaren iki yıl içerisinde ve herhalde zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten itibaren on yıl içerisinde sebepsiz zenginleşmeden kaynaklı davayı açabilir. Aynı zamanda TBK madde 82 gereğince zenginleşme, zenginleşen kişinin alacak hakkı kazanması şeklinde gerçekleşmişse karşı taraf talep hakkı zamanaşımına uğramış olsa ile borcu ifadan her zaman kaçınabilir.

1.1.2.1.1. Sebepsiz Zenginleşme ile Haksız Fiil Arasındaki İlişki

Doktrinde aynı olayda haksız fiil ile sebepsiz zenginleşme gerçekleşmişse taleplerin yarışmasının söz konusu olacağı ve alacaklının istediği borç kaynağına başvurarak alacağını talep edebileceği savunulmaktadır⁶⁴. Bununla birlikte haksız fiil hükümlerine ilişkin dava hakkı sebepsiz zenginleşmeden kaynaklı dava hakkını engellememektedir⁶⁵. Dolayısıyla davacı sebepsiz zenginleşme veya haksız fiilden birine dayanarak dava açabilir⁶⁶. Örneğin A, B'nin elli bin lirasını çaldığı bir durumda B, sebepsiz zenginleşmeye veya haksız fiil hükümlerine dayanarak A'ya dava açabilir⁶⁷. Buradaki zenginleşme, müdahaleden kaynaklanan zenginleşme olarak nitelendirilebilir⁶⁸.

Haksız fiil ile sebepsiz zenginleşmeyi birlikte ele aldığımızda haksız fiilin oluşması için temelde hukuka aykırı bir fiilin mevcut olması ve bu fiil sebebiyle zararın ortaya çıkması aranırken⁶⁹; sebepsiz zenginleşme için haklı sebep olmadan bir tarafın malvarlığında artma ve diğer tarafın malvarlığında azalmanın meydana gelmesi yeterlidir⁷⁰. Dolayısıyla haksız fiilde zararın ortaya çıkmasına sebep olan fiille zarar arasında illiyet bağı mevcutken⁷¹,

⁶⁴ **Antalya**, s.697; **Eren**, s.968.

⁶⁵ **Eren**, s.968.

⁶⁶ **Eren**, s.969.

⁶⁷ **Eren**, s.969.

⁶⁸ **Çetiner / Furrer / Chen**, s.541.

⁶⁹ **Serozan** (2022), s.428; **Kılıçoğlu**, s.641; **Çetiner / Furrer / Chen**, s.340-341; Yargıtay 4. HD, E:2018/5370, K:2019/2703, T:08.05.2019; Yargıtay 21. HD, E:2015/13528, K:2016/6953, T:19.04.2016, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁷⁰ **Kayihan / Günergök** (2020), s.406; **Kılıçoğlu**, s.641.

⁷¹ Yargıtay 4. HD, E:1975/9741, K:1976/8641, T:13.10.1976. “Söz konusu davanın köprü altından geçmekte olan lokomotif kazanının patlaması neticesinde trafiğin bir süreliğine kapanması ve yol güzergâhında olan istasyon sahiplerinin araçlarının yoldan geçememeleri ve bunun sonucunda akaryakıt satamamaları nedeniyle açmış oldukları tazminat davası olduğu anlaşılmakla birlikte meydana gelen haksız fiil ile oluşan zarar

sebepsiz zenginleşmede zenginleşmeye sebep olan olay ile gerçekleşen zenginleşme arasındaki illiyet kendiliğinden gerçekleşir⁷². Örneğin karışma ve birleşme neticesinde mülkiyetin diğer tarafa geçmesi sonucunda zenginleşen tarafın bir fiili mevcut olmamakla birlikte illiyet bağı doğal niteliğe sahiptir⁷³. Aynı zamanda haksız fiil sorumluluğunda tazminat miktarının belirlenmesinde haksız fiili gerçekleştiren kişinin kusurunun derecesi önemli iken sebepsiz zenginleşmede iade edilecek miktarın belirlenmesinde zenginleşen kişinin iyiniyetli-kötüniyetli oluşu önem arz etmektedir⁷⁴. Ayırt etme gücünden yoksunluk kusurun sübjektif yönü olarak, kast ve ihmal şeklindeki ayrımlar ise kusurun objektif yönü olarak değerlendirilebilir⁷⁵. Dolayısıyla kast, ihmal şeklindeki derecelendirmede aynı koşullarda bulunan özenli kişilerin davranışları dikkate alınır⁷⁶. Kusur, hukuk düzeni tarafından kabul edilmeyen insan davranışı, kast ise haksız fiil sonucunda meydana gelecek olan zararın bilerek ve isteyerek yerine getirilmesidir⁷⁷. Somut olay karşısında ortalama bir insanın göstereceği dikkat ve özenin gösterilmemesi hali ise ihmal olarak kabul edilmektedir⁷⁸. “*Objektif ihmal*”⁷⁹ olarak da kabul edilen bu ihmalde fiili gerçekleştiren kişinin şahsi özellikleri dikkate alınmamaktadır. İhmal kavramı genel olarak ağır ihmal, hafif ihmal şeklinde ayrıma tabi tutulmaktadır⁸⁰. Hafif ihmal somut olayda aynı koşullarda bulunan makul bir insanın göstereceği ortalama dikkat ve özenin gösterilmemesi iken ağır ihmal, herkesin gösterebileceği dikkat ve özenin dahi gösterilmemesi durumudur⁸¹.

TBK madde 72 gereğince haksız fiillerde zamanaşımı süresi zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenilmesinden itibaren iki ve her halükarda fiilin işlenilmesinden itibaren on yıldır. Ancak haksız fiil aynı zamanda suç teşkil ediyor ve ceza kanunlarında öngörülen zamanaşımı süresi daha uzun ise bu durumda o zamanaşımı süresi uygulanır. Sebepsiz zenginleşmelerde zamanaşımı süresi ise TBK madde 82 hükmü gereğince hak sahibinin

arasında illiyet bağının olmadığı tespit edildiğinden ilk derece mahkemesi kararının onanmasına...”; Yargıtay 4. HD, E:2018/3409, K:2018/5604, T:24.09.2018, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁷² Antalya, s.690; Serozan (2022), s.482; Kayıhan / Günergök (2020), s.406.

⁷³ Kayıhan / Günergök (2020), s.410.

⁷⁴ Kılıçoğlu, s.640; Antalya, s.69; Bilgili / Demirkapı (2022a), s.131-132; Doğan / Şahan / Atamulu, s.196-197.

⁷⁵ Bilgili / Demirkapı (2022a), s.105; Doğan / Şahan / Atamulu, s.196-197; Çetiner / Furrer / Chen, s.365-366.

⁷⁶ Kılıçoğlu, s.409-411.

⁷⁷ Kılıçoğlu, s.409-411; Antalya, s.67; Doğan / Şahan / Atamulu, s.198.

⁷⁸ Kayıhan / Günergök (2020), s.330; Doğan / Şahan / Atamulu, s.199; Çetiner / Furrer / Chen, s.366; Kılıçoğlu, s.410.

⁷⁹ Antalya, s.75; Çetiner / Furrer / Chen, s.366.

⁸⁰ Çetiner / Furrer / Chen, s.366-368; Doğan / Şahan / Atamulu, s.199.

⁸¹ Bilgili / Demirkapı (2022a), s.106; Kılıçoğlu, s.410; Doğan / Şahan / Atamulu, s.199; Çetiner / Furrer / Chen, s.366-368; Antalya, s.83.

isteme hakkının olduğunu öğrenmesinden itibaren iki ve zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten itibaren on yıldır. Ancak on yıllık zaman içerisinde zenginleşme sebebiyle geri isteme hakkının var olduğunun öğrenilmesi halinde iki yıllık süre uygulanacak olup, her halükarda bu süre zenginleşmenin gerçekleşmesinden itibaren on yıllık süreyi geçemeyecektir.

1.1.2.1.2. Sebepsiz Zenginleşme ile Sözleşme Arasındaki İlişki

Aynı olayda taraflar arasında mevcut olan bir sözleşmeden kaynaklı bir talep varsa bu durumda sebepsiz zenginleşmeye dayanılarak talep hakkı ileri sürülemez⁸². Hukuki işlem olarak sözleşmenin mevcut olduğu bir ortamda sebepsiz zenginleşmeye dayalı bir talebin olmamasının temel sebebi, sebepsiz zenginleşmenin ikincil yani tali oluşundan kaynaklanmamaktadır. İkincil yani tali niteliği; hak kaybının diğer davalarla önlenebilmesi halinde sebepsiz zenginleşme davasının açılmaması hali olarak değerlendirilmektedir⁸³. Doktrinde zenginleşmenin tali nitelikte olduğu sebepsiz zenginleşme gibi özel nitelikli taleplere gidilebilmesi için zenginleşmenin temel sebebinin kanun, sözleşme gibi hukuki dayanaklardan kaynaklanıp kaynaklanmadığının tespit edilmesi⁸⁴ ve diğer sebeplerin sebepsiz zenginleşme davasının açılmasını engelleyip engellemediğinin dikkate alınarak belirlene yapılması gerektiğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır⁸⁵. Nitekim burada sebepsiz zenginleşmenin koşullarının oluşmadığından bahisle sebepsiz zenginleşmeye gidilemeyeceği değerlendirilmektedir⁸⁶. Örneğin A ile B arasındaki taşınmaz satış sözleşmesinde A'nın borcu taşınmazın B'ye devredilmesi, B'nin borcu ise taşınmaz bedelinin A'ya ödenmesidir. Şayet taraflardan biri edimini yerine getirmese dahi diğer taraf zenginleşmiş olmaz ve taraflar aralarındaki sözleşme hükümlerine dayanarak edimin ifasını talep edebilirler. Borçlunun temerrüde düşmesi halinde alacaklı tarafın sözleşmeden dönmesi durumunda tarafların aralarındaki sözleşme sebebiyle elde etmiş olduklarını nasıl iade edecekleri konusunda ise farklı görüşler bulunmaktadır. İsviçre hukukunda, borçlunun temerrüdünde alacaklının sözleşmeden dönme seçimlik hakkını kullanması halinde dönme sebebiyle sözleşmenin geçmişe etkili olarak sona erdiği dolayısıyla iade talebinin sebepsiz zenginleşmeye göre olabileceği ifade edilmektedir⁸⁷. Konu ile ilgili Yargıtay 15. HD. bir

⁸² Bilgili / Demirkapı (2022a), s.132; Antalya, s.696; Eren, s.965; Serozan (2022), s.437.

⁸³ Antalya, s.693; Kılıçoğlu, s.644-645.

⁸⁴ Çetiner / Furrer / Chen, s.505.

⁸⁵ Çetiner / Furrer / Chen, s.538; Eren, s.962.

⁸⁶ Antalya, s.693-695; Doğan / Şahan / Atamulu, s.250.

⁸⁷ BGE 114 II 152 E.2 (Çetiner / Furrer / Chen, s.540.)

kararında “Sözleşmenin fesih ya da dönme ile geçmişe etkili olarak sona ermesi durumunda taraflar sözleşme sebebiyle ifa yükümlülüğünden kurtulabileceği gibi ifa etmiş oldukları edimleri sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri isteyebileceklerdir. Davacı iş sahibi kusuru ile sözleşmeden dönmüş olsa dahi fazla ödediği iş bedelini talep edebilecektir.” şeklinde hüküm tesis etmiştir⁸⁸.

Doktrindeki bir diğer görüş “yeni dönme” görüşüdür⁸⁹. Bu görüşe göre sözleşmeden dönme durumunun varlığı halinde taraflar arasındaki sözleşme ilişkisi mevcudiyetini korumakla birlikte içerik değiştirir⁹⁰. Bu görüş çerçevesinde sözleşme gereğince devralanın aldığını geri iade etmesi, devredenin ise devrettiği şeyi karşı taraftan geri alması gerekmektedir⁹¹. Sonuç olarak sözleşmede temel amaç, alacaklının oluşan zararının giderilmesi iken sebepsiz zenginleşmede borçlunun sebepsiz zenginleşmesinin iadesi amaçlanmaktadır⁹².

1.1.2.1.3. Sebepsiz Zenginleşme ile İstihkak Talebi Arasındaki İlişki

Mülkiyet hakkının varlığı durumunda karşı taraf sebepsiz zenginleşmediğinden istihkak davasının açılması sebepsiz zenginleşme davasının açılmasını engellemektedir⁹³. Taşınır davası, istihkak davası gibi hukuki yollara başvurulabilmesi için ise temelde meydana gelen kazandırmanın geçerli olup olmadığının tespiti gerekir. Örneğin taşınmaz mülkiyetinin devrinin sebebe bağlı olduğu ilkesi çerçevesinde borçlandırıcı işlemin geçersiz olması tasarruf işlemini de geçersiz yapacağından mülkiyet karşıya geçmeyecek olup, yolsuz tescile istinaden sicilin düzeltilmesi davası açılabilir. Taşınır mülkiyetinin devrinin sebebe bağlı olup olmadığı kesin olmamakla birlikte uygulamada sebebe bağlılık ilkesi kabul edilmektedir⁹⁴. Bu durumda da borçlandırıcı işlemin geçersiz olması tasarruf işlemini de geçersiz yapacağından verilen şeylerin iadesi sebepsiz zenginleşmeye göre değil, istihkak davası yolu ile talep edilebilir⁹⁵. Dolayısıyla medeni hukukun temel ilkelerinden olan illilik (sebebe bağlılık) ilkesi gereğince sebepsiz zenginleşme dava yoluna gidilebilmesi

⁸⁸ Yargıtay 15. HD, E: 2019/3463, K: 2020/1571, T: 15.06.2020; Aynı yönde başka bir karar Yargıtay 13. HD, E:2010/9252, K:2011/4762, T:29.03.2011, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁸⁹ Serozan (2022), s.323-324; Kılıçoğlu, s.645; Çetiner / Furrer / Chen, s.540; Eren, s.967.

⁹⁰ Eren, s.967; Doğan / Şahan / Atamulu, s.248.

⁹¹ Eren, s.967.

⁹² Serozan (2022), s.423.

⁹³ Bilgili / Demirkapı (2022a), s.133; Kılıçoğlu, s.663; Antalya, s.694; Eren, s.964; Serozan (2022), s.436.

⁹⁴ Eren, s.964.

⁹⁵ Serozan (2022), s.436; Eren, s.1002; Doğan / Şahan / Atamulu, s.247.

olanağının azalmış olduğu söylenebilir⁹⁶. Alman hukukunda ise soyutluk ilkesi mevcut olduğundan borçlandırıcı işlemin geçersiz olması tasarruf işlemini etkilemeyecek olup, zenginleşen taşınır mülkiyetini sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iade edecektir⁹⁷.

1.1.2.1.4. Sebepsiz Zenginleşme ile Vekâletsiz İş görme Arasındaki İlişki

Sebepsiz zenginleşme ile birlikte değerlendirilmesi gereken bir başka kurum ise vekâletsiz iş görme müessesesidir. TBK madde 526'da "*Vekâleti olmaksızın başkasının hesabına işgören, o işi sahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun olarak görmekle yükümlüdür.*" şeklinde gerçek vekâletsiz iş görme, TBK madde 530'da "*İşsahibi, kendi menfaatine yapılmamış olsa bile, işgörmeden doğan faydaları edinme hakkına sahiptir; ancak zenginleştiği ölçüde, işgörenin masraflarını ödemek ve girdiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür.*" şeklinde gerçek olmayan vekâletsiz iş görme düzenlenmiştir. Bu kapsamda kendi menfaatine hareket eden zenginleşenin mevcut olduğu gerçek olmayan vekâletsiz iş görme ile sebepsiz zenginleşme talepleri yarışacaktır⁹⁸. Gerçek olmayan vekâletsiz iş görme ile sadece objektif zenginleşme değil aynı zamanda subjektif zenginleşmenin de talep edilebileceği göz önüne alındığında gerçek olmayan vekâletsiz iş görme kurumunun sebepsiz zenginleşme müessesesine göre daha avantajlı olduğu ifade edilebilir⁹⁹. Uygulamada zenginleşenin kötüniyetli yani başkasının hukuki alanına müdahale ettiğini bilmesi veya bilebilecek olması durumunda gerçek olmayan vekâletsiz iş görme hükümlerine¹⁰⁰ zenginleşenin iyiniyetli olduğu durumda ise sadece objektif zenginleşmenin iadesinin sağlanabilmesi için sebepsiz zenginleşme hükümlerine gidilmesi gerekmektedir¹⁰¹.

1.1.2.2. Haksız Fiil

Hukukun müsaade etmediği bir diğer müessese de haksız fiildir. Haksız fiilin ilk koşulu hukuka aykırı bir fiil olmakla birlikte hukuka aykırılık unsurunun değerlendirilmesinde subjektif ve objektif hukuka aykırılık teorileri bulunmaktadır¹⁰². Subjektif hukuka aykırılık teorisinde hukuka uygunluk sebepleri olmadan gerçekleşen fiil

⁹⁶ Eren, s.965.

⁹⁷ Eren, s.1002.

⁹⁸ Kılıçoğlu, s.643.

⁹⁹ Antalya, s.698; Çetiner / Furrer / Chen, s.542.

¹⁰⁰ Serozan (2022), s.441.

¹⁰¹ Çetiner / Furrer / Chen, s.543; Serozan (2022), s.441.

¹⁰² Çetiner / Furrer / Chen, s.343.

sebebiyle başkasına zarar verilmesi haksız fiilin oluşması için yeterli görülmüştür¹⁰³. Ancak haksız fiil sorumluluğunu genişletmesi ve hukuka uygunluk sebeplerinin ayrıntılı olarak sayılmasının uygulamada pek mümkün olmaması gibi sebeplerle bu teorinin hukuka aykırılık kavramını açıklamada hâkim görüş olmadığı ifade edilmektedir¹⁰⁴.

Objektif hukuka aykırılık teorisinde ise hukuka aykırı bir fiille verilmiş olan zararın yanı sıra hukuk kuralının ihlal edilmesi şartı da aranmaktadır¹⁰⁵. Mutlak haklar hukuk kurallarınca korunmuş bulunmakla birlikte nispi haklar açısından hukuka aykırılığın tespitinde koruma içeren normun ihlal edilmesi gerekmektedir¹⁰⁶. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu bir kararında da¹⁰⁷ *“haksız fiil kurumunda hukuka aykırılık için mal veya şahıs varlığını koruyan yazılı veya yazısız hukuk kurallarının ihlal edilmesinin gerektiğini, şahıs varlığı hakları ile malvarlığı haklarından aynı hakların herkese karşı ileri sürülebildiğini dolayısıyla hukuka uygunluk nedeninin bulunmadığı durumlarda bu hakların ihlalinin hukuka aykırılık teşkil edeceğini, mutlak haklar dışındaki hakların ihlalinin hukuka aykırı sayılabilmesi için özel koruma normlarının varlığı ile norm ve ihlal edilen hak arasında hukuka aykırılık bağının olması gerektiğini”* ifade etmiştir.

Çalışmamızda yer vermiş olduğumuz hukuka aykırılık teorilerinin yanında bir de “üçüncü” hukuka aykırılık teorisi bulunmaktadır. Nispi haklar yönünden davranış normunun ihlal edilmesini arayan objektif hukuka aykırılık teorisinden farklı olarak bu teori, mutlak haklar yönünden de bir fiilin hukuka aykırı kabul edilebilmesi için davranış normunun ihlalini aramaktadır¹⁰⁸. Bu teorinin temeli olarak “özen yükümlülüğü ve koruma normu teorisi” ile “menfaatler teorisi” gösterilmektedir¹⁰⁹. Özen yükümlülüğü teorisinde mevcut hukuk normu, hukuk normunun mevcut olmaması halinde ise herkesin özenli davranması gerektiği ilkesi gereğince söz konusu norm ve ilkelere aykırı davranış hukuk kuralına aykırı fiil olarak değerlendirilirken menfaatler teorisine göre ise fiilin ihlal etmiş olduğu hakkın

¹⁰³ Çağlayan Aksoy, Pınar (2016) Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini, 1. Baskı, İstanbul, Onikilevha Yayıncılık, s.217; Antalya, s.88; Doğan / Şahan / Atamulu, s.180.

¹⁰⁴ Antalya, s.89; Çetiner / Furrer / Chen, s.343.

¹⁰⁵ Doğan / Şahan / Atamulu, s.180; Çetiner / Furrer / Chen, s.342.

¹⁰⁶ Çetiner / Furrer / Chen, s.342.

¹⁰⁷ YİBBGK, E: 2017/5, K: 2018/7, T: 06.07.2018, <<http://lexpera.com.tr>>.

¹⁰⁸ Çetiner / Furrer / Chen, s.344-345.

¹⁰⁹ Çetiner / Furrer / Chen, s.344-345.

değeri ve meydana gelen zararın miktarına ilişkin değerlendirmeler vb. fiilin haksız fiil olup olmadığı noktasında önemli bir yer teşkil eder¹¹⁰.

Haksız fiilde hukukun kaynaklarına aykırılık olarak nitelendirilen hukuka aykırılık aynı zamanda ahlaka aykırılığı da kapsamaktadır¹¹¹. Nitekim TBK madde 49/2’de zarar verici fiili yasaklayan hukuk kuralı bulunmasa dahi bir kişi ahlaka aykırı bir fiille kasten başkasına zarar veriyorsa oluşan zararı gidermekle sorumlu olacağı ifade edilmiştir.

Hukuka uygunluk nedenlerinin varlığı halinde ise fiil hukuka aykırılık teşkil etmeyeceğinden haksız fiil de sayılmayacaktır. Nitekim TBK madde 63 hükmü ile kanunun verdiği yetkiye dayanma, zarar görenin rızası, üstün nitelikli özel veya kamusal yarar, meşru savunma, hakkı kendi gücüyle koruma ve zorunluluk halleri hukuka aykırılık durumunu ortadan kaldıran haller olarak belirlenmiştir. Her ne kadar zarar görenin rızası hukuka aykırılığı ortadan kaldırsa da kişinin üzerinde tasarruf edemeyeceği bir konuda vereceği rıza hukuka uygunluk nedeni sayılmamaktadır¹¹². Nitekim TMK madde 23’te yer alan “*Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ve ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz.*” hükmü ile de verilecek rızanın kişinin üzerinde tasarruf edebileceği bir hak üzerinde olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu durumda zarar görenin rızası TBK madde 52 kapsamında tazminat miktarının belirlenmesinde önemli bir yer teşkil eder.

Kamu veya özel hukuktan kaynaklı bir yetkinin kullanılması sırasında ortaya bir zarar çıkmış olsa bile fiilin hukuka aykırı sayılmaması hukuka uygunluk sebeplerinden biri olan kanunun verdiği yetki olarak ifade edilebilir¹¹³. Bu kapsamda örneğin borcunu ifa etmeyen borçluya uygulanacak olan haciz için icra memurunun eve veya iş yerine girmesi kanunun vermiş olduğu yetkiden kaynaklandığından hukuka uygun sayılır¹¹⁴. Aynı şekilde üstün kamu veya özel yararın mevcut olması halinde zarar verici bir fiil meydana gelmiş olsa bile fiil hukuka uygun kabul edilir.

¹¹⁰ Çetiner / Furrer / Chen, s.344-345.

¹¹¹ YHGK, E:2013/364, K:2013/1543, T:06.11.2013, <<http://lexpera.com.tr>>. “Somut olayda davacı vekili tarafından davalı S.S.’nin futbol müsabakası esnasında müvekkili M.I’nın ayağına sert bir şekilde vurarak kırılmasına sebebiyle verdiğinden bahisle oluşan zararın tazmini talep edilmiştir. Hukuka uygunluk açısından değerlendirme yapıldığında spor kurallarının vermiş olduğu yetki kapsamında gerçekleştirilen eylemler neticesinde bir zarar meydana gelmiş olsa bile fiil hukuka aykırı kabul edilmeyecektir. Ancak söz konusu davada spor kuralları içerisinde gerçekleştirilen eylem “fairplay” yani spor ahlakına aykırılık teşkil ettiğinden oluşan zararın tazmini gerekmektedir.”

¹¹² Bilgili / Demirkapı (2022a), s.103; Antalya, s.109; Doğan / Şahan / Atamulu, s.185; Kılıçoğlu, s.681.

¹¹³ Doğan / Şahan / Atamulu, s.183.

¹¹⁴ Doğan / Şahan / Atamulu, s.183.

Meşru müdafaa hali ise kişinin kendisinin veya bir üçüncü kişinin şahıs varlığı veya malvarlığına yönelik saldırıya karşı orantılı ve ölçülü şekilde karşı koyarak defedilmesi durumudur¹¹⁵. Burada saldırı hukuka aykırı olmalıdır ve saldırı sonucunda mutlaka zararın oluşması gerekmemekle birlikte zarar tehlikesinin oluşması yeterlidir. TBK'nin "Sorumluluk" başlıklı 49'uncu maddesinin ikinci fıkrasında da zorunluluk haline yer verilmiştir. Söz konusu fıkra da belirtildiği gibi zorunluluk halinde kişinin kendisine veya üçüncü kişiye yönelik zarar tehlikesi sonucunda üçüncü bir kişinin mallarına zarar verilmesi durumu söz konusudur. Aynı zamanda zorunluluk halinin söz konusu olabilmesi için üçüncü kişinin malvarlığına zarar vermeden zararın başka şekilde önlenmesi mümkün olmamalıdır¹¹⁶. Üçüncü kişinin malvarlığında oluşan zararın miktarı hâkim tarafından hakkaniyet ilkesi çerçevesinde belirlenir¹¹⁷. Diğer bir hukuka uygunluk sebebi ise yetkili mercilere ulaşılmaması durumunda kişinin hakkının kendi gücüyle alması durumudur. Hukukumuzda kişinin hakkını kendi gücüyle koruması ya da elde etmesi anlamına gelen ihkak-ı hak kuralı olarak yasak olmakla birlikte bazı istisnai durumlarda mümkündür¹¹⁸. Nitekim TBK'nin 64'üncü maddesinde kolluk güçlerine ulaşamıyorsa veya söz konusu hakkın ortadan kaldırılması ya da korunması için başka bir yol da yoksa bu durumda kişinin hakkını kendi gücüyle alması sonucu oluşacak zarardan sorumlu olmayacağı ifade edilmiştir¹¹⁹.

Haksız fiil sorumluluğunun şartlarından biri de kusurdur. Kusur kavramına ilişkin gerekli açıklamalara çalışmamızda yer verildiğinden burada ayrıca açıklama yapılmayacaktır. Haksız fiil sorumluluğunun bir diğer şartı hukuka aykırı fiil neticesinde oluşan zarar ve bu fiil ile meydana gelen zarar arasındaki nedensellik bağıdır¹²⁰. Haksız fiil sonucunda zarar gören kişinin malvarlığı veya şahıs varlığı zarar görebileceği gibi zarar maddi veya manevi de oluşabilir¹²¹. Söz konusu zarar, haksız fiil neticesinde meydana gelmişse diğer bir deyişle aralarında sebep-sonuç ilişkisi mevcut ise bu durumda uygun illiyet bağının varlığından söz edilebilir¹²².

¹¹⁵ Bilgili / Demirkapı (2022a), s.101; Kılıçoğlu, s.372-373; Eren, s.994-997; Kayhan / Günergök (2020), s.320; Doğan / Şahan / Atamulu, s.187; Antalya, s.125-128.

¹¹⁶ Kılıçoğlu, s.376-377; Antalya, s.129-131; Doğan / Şahan / Atamulu, s.190; Bilgili / Demirkapı (2022a), s.101.

¹¹⁷ Kayhan / Günergök (2020), s.322.

¹¹⁸ Doğan / Şahan / Atamulu, s.193; Antalya, s.123; Kılıçoğlu, s. 378-379.

¹¹⁹ Antalya, s.123; Kılıçoğlu, s.378-379.

¹²⁰ Doğan / Şahan / Atamulu, s.201-205.

¹²¹ Bilgili / Demirkapı (2022a), s.96-97.

¹²² Bilgili / Demirkapı (2022a), s.98.

1.2. Kambiyo Senetleri Hukukundaki Sebepsiz Zenginleşmenin Borçlar Hukukundaki Sebepsiz Zenginleşmeden Farkları

Kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme ile borçlar hukukundaki sebepsiz zenginleşme düzenleme amacı açısından değerlendirildiğinde birbirinden tamamen farklı iki müessese olduğu görülmektedir. ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN, TTK'nin 732'nci maddesinde düzenlenen kurumun kambiyo senetleri hukukuna münhasır bir dava olduğunu¹²³, aynı şekilde ÖZTAN da kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasının TBK'nin alt türü olmadığını, farklı dava niteliğini haiz olduğunu¹²⁴ ifade etmektedir¹²⁵.

İlk olarak TBK'deki sebepsiz zenginleşmede zenginleşen kişinin malvarlığında meydana gelen artış ile fakirleşen kişinin malvarlığında oluşan azalma arasında illiyet bağının olması gerektiğini söylemekte fayda vardır¹²⁶. Nitekim tarafların malvarlıklarındaki bu değişim sebep sonuç ilişkisi içerisinde birbirine bağlıdır. Kambiyo senetlerindeki sebepsiz zenginleşme de ise böyle bir illiyet bağından söz edilemez. Zira hamilin malvarlığında meydana gelen soyut azalma sebebine bağlı olarak muhatap veya düzenleyen zenginleşmemektedir¹²⁷. Ayrıca TBK madde 77 kapsamında meydana gelen zenginleşmenin haklı bir sebebe dayanmaması (*condictio indebiti*) gerekirken kambiyo senetlerinden kaynaklı zenginleşmenin haklı bir sebebe dayanması gerektiği ifade edilmektedir¹²⁸. İlliyet bağının varlığı ve sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan hakkın nispiyeti¹²⁹ gereğince sebepsiz zenginleşme davası zenginleşene veya onun külli haleflerine karşı açılmakta iken¹³⁰ kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davası TTK madde 732'e göre yetkili hamil tarafından muhatap veya düzenleyene karşı açılır.

Hamil, senedin zamanaşımına uğraması veya müracaat hakkının yitirilmesi gibi sebeplerle kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davası açabilir. Yetkili

¹²³ Ülgen, Hüseyin / Helvacı, Mehmet / Kaya, Arslan/Ertan, Füsun Nomer (2021) Kıymetli Evrak Hukuku, 13.Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s.133.

¹²⁴ Öztan, Fırat (2022) Kıymetli Evrak Hukuku, 26.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s.195.

¹²⁵ Konu ile ilgili bir karar: Yargıtay 11. HD, E: 2008/8894, K: 2010/83, T: 11.01.2010, <<http://lexpera.com.tr>>.

¹²⁶ Kayıhan / Günergök (2020), s.410.

¹²⁷ Bahtiyar, Mehmet (2022) Kıymetli Evrak Hukuku Ders Notları Soru Örnekleri, 19. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s.143-144; Öztan, s.196; Pulaşlı, Hasan (2021), Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 9.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.245.

¹²⁸ Öztan, s.195.

¹²⁹ Antalya, s.692; Kayıhan / Günergök (2020), s.407.

¹³⁰ Doğan / Şahan / Atamulu, s.248-249; Eren, s.961.

hamil, açmış olduğu davanın kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davası olduğunu belirtmediği durumda bile hâkim resen davanın hukuki sebebini belirleyebilir¹³¹. Yargıtay 19. HD. de bir kararında¹³² “...süresinde ibraz edilmeyen çek nedeniyle davacı hamilin müracaat hakkının düştüğü, davacının açmış olduğu davanın kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davası olduğu şeklinde bir kabul ile karar verilmesi gerekmesine rağmen, davacının kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davası açması gerektiği şeklindeki bir gerekçe ile davanın reddedilmesini içeren kararda isabet görülmediği şeklinde...” hüküm kurmuştur. Bu kapsamda meydana gelen zarar da Türk Borçlar Kanunu’ndaki tazminattan farklı olacaktır. TBK’de oluşan zarar tarafların malvarlıkları arasında meydana gelen yer değiştirmeden ibaret iken¹³³ TTK madde 732 kapsamında oluşan zarar, hamilin malvarlığında oluşan soyut bir zarar olup, temel ilişkiden bağımsızdır¹³⁴. Bu nedenle hamil, temel ilişki mevcut olmasaydı bile zararını ilgililerden talep edebilir¹³⁵.

Kambiyo senetleri hukukundaki sebepsiz zenginleşmede zamanaşımına uğramış bir senetten doğan alacak için de dava yolu açıktır. Ancak Türk Borçlar Kanunu’nda zamanaşımına uğrayan bir borç sebebiyle sebepsiz zenginleşme talebinde bulunulmaz¹³⁶. Nitekim TBK madde 78/2’de zamanaşımına uğramış bir borcun ifasından kaynaklanan bir zenginleşmenin talep edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

TBK’deki sebepsiz zenginleşmede zenginleşenin iyiniyetli veya kötünietli olmasına bağlı olarak iade edilecek olan miktar değişir. Zenginleşen iyiniyetli ise yani zenginleşmenin haklı bir sebep olmadan gerçekleştiğini bilmiyorsa veya bilebilecek durumda değilse, zenginleşmenin geri istendiği sırada elinden çıkmış olan kısmın dışında geri kalanı vermekle, kötünietli ise zenginleşmenin tamamını iade etmekle yükümlüdür. Kötünietli zenginleşen, zenginleşme miktarını elinden çıkarmış ve onun yerini de ikame değer almışsa bu durumda ikame değeri ve ihmal ettiği semereleri iade etmesi gerekir. Dolayısıyla zenginleşenin iyiniyetli-kötünietli olma durumunun tespitinde zenginleşmenin geri talep edildiği andaki duruma göre belirleme yapılmalıdır. İddia edenin iddiasını ispatlaması kuralı

¹³¹ **Özakel, Emine** (2021) ‘Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme’ Adana Barosu Dergisi, C:1, S:14, s.47.

¹³² Yargıtay 19.HD, E: 2002/4819, K: 2003/7583, T: 09.07.2003, <<http://lexpera.com.tr>>.

¹³³ **Öztan**, s.195.

¹³⁴ **Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal** (2021) Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 24. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık; s.289.

¹³⁵ **Poroy / Tekinalp**, s.289.

¹³⁶ **Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri**, s.136.

gereğince zenginleşenin iyiniyetli olmadığı iddiasının davacı tarafından ispat edilmesi gerekir¹³⁷.

Kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasında ise zenginleşen muhatabın veya düzenleyenin iyiniyetli ya da kötünietli olmasına bakılmaksızın davacı hamil tahsil edemediği senet bedelini talep edebilir¹³⁸. Ancak doktrinde TTK madde 725 hükmünde belirtilen kalemlerinde talep edilebileceğini belirten görüşler de bulunmaktadır¹³⁹.

Kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasında zamanaşımı TTK madde 732/4 gereğince senedin zamanaşımına uğramasından itibaren bir yıldır. Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sebepsiz zenginleşme davasında ise zamanaşımı TBK madde 82/1 gereğince hak sahibinin geri isteme hakkını öğrenmesinden itibaren iki yıl ve her halde zenginleşmenin gerçekleşmesinden itibaren on yıldır. Dolayısıyla Türk Borçlar Kanunu kapsamında sebepsiz zenginleşmeden kaynaklı talep hakkı zamanaşımı sebebiyle sona ererken, TTK madde 732 uyarınca senedin zamanaşımına uğraması başvuruda bulunabilmenin bir şartı olarak aranmıştır¹⁴⁰.

1.3. Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme Davasına Alternatif Çözüm Yolları

1.3.1. Temel Borç İlişkisi

Kambiyo senedi taraflar arasında kambiyo ilişkisi dışında mevcut olan başka bir borç ilişkisine istinaden düzenlenebilir¹⁴¹. Dolayısıyla burada biri asıl borç ilişkisinden olan biri ise kambiyo ilişkisinden olan iki farklı talep hakkı mevcut olup adeta taleplerin yarışması durumu söz konusudur¹⁴². Kambiyo senedi “*ifa yerine*” verilebildiği gibi “*ifa amacıyla*” da verilebilir¹⁴³. Kambiyo senedinin ifa yerine verildiği durumlarda borç yenilenmiş olmakla

¹³⁷ Kayıhan / Günergök (2020), s.416.

¹³⁸ Kendigelen, Abuzer / Kırca, İsmail (2022) Kıymetli Evrak Hukuku, 6.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s.273; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.264.

¹³⁹ Poroy / Tekinalp, s.290.

¹⁴⁰ Yusufoglu, Fülürya (2015) ‘Poliçede Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Talep Hakkı’ Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:14, S:1, s:146.

¹⁴¹ Pulaşlı, s.40; Poroy / Tekinalp, s.141.

¹⁴² Poroy / Tekinalp, s.141.

¹⁴³ Bahtiyar (2022), s.55-56; Yargıtay 11. HD, E:2016/10878, K:2018/1532, T:28.02.2018, <<http://lexpera.com.tr>>.

birlikte asıl borç ilişkisi sona ermektedir¹⁴⁴. Kambiyo senedinin ifa amacıyla düzenlendiği durumda ise asıl borç ilişkisi devam etmektedir¹⁴⁵. Kambiyo senedinin ifa amacıyla mı yoksa ifa yerine mi düzenlendiği konusunda belirsizlik söz konusu ise kambiyo senedinin ifa amacıyla düzenlendiği kabul edilmektedir¹⁴⁶. Böylece asıl borç ilişkisinin vadesi kambiyo senedinin vadesine kadar uzamakta olup, kambiyo senedinden kaynaklanan borcun ifası ile alacaklı alacağının tamamını elde edebiliyorsa asıl borç ilişkisi de sona ermektedir¹⁴⁷. Bazı durumlarda ise taraflar arasında ifa anlaşması mevcut olmayıp, senet hatır amacıyla da düzenlenebilir¹⁴⁸. Yani temel ilişkinin mevcut olmaması kambiyo ilişkisini geçersiz hale getirmemektedir¹⁴⁹. Ancak hatır senedi olarak ifade edilen durumda dahi taraflar arasında suni bir temel ilişkinin olduğu ifade edilebilir¹⁵⁰. Dolayısıyla ister borç ilişkisi sebebiyle ister hatır amacıyla senedin verilmesi halinde alacaklı ve borçlu arasında temel ilişkinin mevcut olduğu söylenebilir¹⁵¹.

Burada kısaca hatır senedi kavramına değinmek gerekmektedir. Taraflar arasında hatır ilişkisinin mevcut olduğu senetler “*hatır senedi*” olarak tanımlanır¹⁵². Kambiyo senedinin düzenlenmesinde; taraflar arasında bir temel ilişkinin mevcut olduğu, bu ilişkinin borçlar hukuku sözleşmesinden kaynaklandığı, bu sözleşmenin bulunmadığı hallerde dahi taraflar arasında temel ilişkiyi oluşturan ilişkinin yer aldığı, bu ilişkinin hatır ilişkisi olduğu ifade

¹⁴⁴ **Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan** (2022b), Kıymetli Evrak Hukuku, 12.Baskı, Bursa, Dora Hukuk, s.53; Yargıtay 11. HD, E:2019/1329, K:2019/8042, T:10.12.2019 , <<http://lexpera.com.tr>>. “*Dava hisse devir bedelinin tahsil edilmesine ilişkindir. Davacı ve davalı arasında akdedilen hisse devir sözleşmesinde 05/08/2013 düzenleme ve 20/09/2013 vade tarihli 134.000,00 TL bedelli senedin düzenlenerek senedin hisseyi devredene teslim edileceği, düzenlenen senedin teslim edilmesi ile birlikte sözleşmede yer alan şartların yerine getirilmiş sayılacağına ilişkin hüküm yer almaktadır. Senedin hisseyi devreden kişiye teslim edilmesi ve devam eden icra takibinin mevcudiyeti de göz önüne alındığında davanın kabulü şeklinde verilen kararın bozulması gerekmektedir.*”

¹⁴⁵ **Poroy / Tekinalp**, s.142-143; Yargıtay 11.HD, E:2018/4906, K:2018/6175, T:03.10.2019, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 11. HD, E:2015/2759, K:2015/8666, T:15.06.2015, <<http://lexpera.com.tr>>; Aynı yönde Bkz. Yargıtay 11. HD, E:2016/10878, K:2016/1532, T:28.02.2018, <<http://lexpera.com.tr>>. “*...İtirazın iptali davası çekin verilmesine istinaden temel ilişkinin sona erdiği gerekçesiyle reddedilmiştir. Çek ifa amacıyla verilmektedir ve çek borcunun ödenmesi halinde borç ifa edilmiş sayılmaktadır. Çekin karşılıksız olması hususu da dikkate alındığında dava konusu alacağına hükmedilmesi gerekirken davanın reddi yönündeki kararın bozulması gerekmektedir.*”

¹⁴⁶ **Poroy / Tekinalp**, s.142-143; **Bahtiyar** (2022), s.56; Yargıtay 11. HD, E: 2015/15442, K: 2016/4073, T: 13.04.2016, <<http://lexpera.com.tr>>.

¹⁴⁷ **Öztan**, s.71; **Bahtiyar** (2022), s.56.

¹⁴⁸ **Poroy / Tekinalp**, s.142.

¹⁴⁹ **Kendigelen / Kırca** (2022), s.114; **Poroy / Tekinalp**, s.142; YHGK, E:2017/897, K:2018/464, T:14.03.2018, <<http://lexpera.com.tr>>. “*Taraflar arasındaki temel ilişkinin senet metninden anlaşılamaması hususu mücerretlik olarak ifade edilir. Bu durumda hamilin alacağını ispatlaması için başka bir delil ileri sürmesi gerekmektedir birlikte söz konusu senet alacağının varlığını ispat için yeterlidir.*”

¹⁵⁰ **Bilgili / Demirkapı** (2022b), s.52.

¹⁵¹ **Bilgili / Demirkapı** (2022b), s.52.

¹⁵² **Ülgen/Helvaci/Kaya ve diğeri**, s.95.

edilmektedir¹⁵³. Hatır senetleri TTK’de düzenlenmemiştir. Ancak uygulamada hatır senedi, senedin verildiği kişiye (lehtara) kredi sağlamak, mali durumu iyileştirmek vb. sebeplerle verilebilir¹⁵⁴. Hatır ilişkisine dayanarak düzenlenen hatır bonosunun, düzenleyen ile lehtar arasında muvazaaya sebep olduğu ifade edilmelidir¹⁵⁵. Lehtar, düzenleyenden hatır senedine dayanarak ödeme talep ederse hatır def’i kendisine karşı ileri sürülebilir. Hatır senedinin üçüncü kişiye devredilmesi durumunda hatır def’i TTK madde 687 gereğince üçüncü kişiye ileri sürülemez. Nama yazılı hatır senedinin devredilmesi durumunda ise devralan kişinin iyiniyetli olup olmamasına göre TBK’nin 19’uncu maddesinin ikinci fıkrasının uygulanıp uygulanmayacağı değerlendirilmelidir¹⁵⁶. Nitekim TBK’nin 19’uncu maddesi yazılı bir borç tanınmasına güvenerek alacağı devralan kişiye karşı muvazaa iddiasında bulunulmayacağını hükme bağlamıştır¹⁵⁷.

Kambiyo senetlerinde illetten mücerretlik ilkesi gereğince kambiyo senedinde yer alan alacak hakkı temel ilişkiden bağımsızdır¹⁵⁸. Örneğin; poliçe için zorunlu unsurlardan olan “*belirli bir bedelin ödenmesi için kayıtsız şartsız havale*” unsuru da senedin kayıt ve şarta bağlanmaması gerektiğini göstermektedir. Söz konusu unsura aykırı kayıtlar poliçenin kambiyo vasfını yitirmesine sebep olsa bile poliçeden doğan alacak varlığını devam ettirir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E: 2017/2142, K:2021/1181 sayılı kararında; “...*Temel borç ilişkisine istinaden kambiyo senedinin düzenlenmesi halinde biri temel ilişkiden doğan biri kambiyo senedinden doğan iki farklı ilişki mevcuttur. Temel ilişkiden kaynaklı bozukluk kambiyo senetlerinden kaynaklı ilişkiyi etkilememektedir. Nitekim temel ilişkiden kaynaklı alacak kendi hukukuna, kambiyo senedinden kaynaklı alacak kendi hukukuna tabidir. Kambiyo senedi temel ilişkinin teminatı olarak düzenlense bile senedin neyin teminatı olarak verildiğinin anlaşılamadığı durumlarda kambiyo senedinin geçerliliği devam edecektir...*”¹⁵⁹ şeklindeki hükümle de kambiyo senetlerindeki illetten mücerretlik ilkesinin varlığı ortaya çıkmaktadır¹⁶⁰.

¹⁵³ Ülgen/Helvaci/Kaya ve diğeri, s.160.

¹⁵⁴ Poroy / Tekinalp, s.276; Ülgen/Helvaci/Kaya ve diğeri, s.161; Pulaşlı, s.267.

¹⁵⁵ Can, Mertol (2019), Kıymetli Evrak hukuku (Ders Kitabı), 4.Baskı, Ankara, İmaj Yayınevi, s.155.

¹⁵⁶ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.161.

¹⁵⁷ Can (2019), s.155.

¹⁵⁸ Çamoğlu, Ersin (2020) Kıymetli Evrak Hukukun Temel İlkeleri, 1.Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s.34; Poroy / Tekinalp, s.141.

¹⁵⁹ YHGK, E: 2017/2142, K: 2021/1181, T: 07.10.2021, <<http://lexpera.com.tr>>; Aynı yönde Bkz. YHGK, E:2017/1140, K:2018/563, T:28.03.2018, <<http://lexpera.com.tr>>.

¹⁶⁰ Öztan, s.34.

Kambiyo senetlerinde senedin zamanaşımına uğraması veya müracaat hakkının yitirilmesi durumlarında hamil temel ilişkiye dayanmak suretiyle alacağı talep hakkına sahiptir¹⁶¹. Konu ile ilgili Yargıtay “Söz konusu olayda zamanaşımına uğrayan çek sebebiyle alacaklının kambiyo hukukundan kaynaklı hakkını kaybettiğini ancak taraflar arasındaki temel ilişkiye dayanarak alacağını talep edebileceğini bu noktada zamanaşımına uğramış çekin yazılı delil başlangıcı sayılacağını ve yazılı delil başlangıcının bulunduğu durumlarda tanıkla ispatın geçerli sayılabileceğini ifade etmiştir. Temel ilişkinin ispat edilememesi durumlarında ise sebepsiz zenginleşme zamanaşımı süresinin dolmamış olması şartıyla söz konusu müesseseden faydalanabileceği” hüküm altına almıştır¹⁶². Bilindiği üzere TBK’nin 133. maddesinde mevcut bir borç için kambiyo senedi veya alacak senedi düzenlenmesinin tarafların açık rızası olmadığı sürece yenileme sayılamayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla kambiyo senedi düzenlenmiş olsa bile taraflar arasında asıl borç ilişkisi devam etmektedir¹⁶³. Asıl borç ilişkisinin devam ettiği düşünüldüğünde kambiyo senedinin düzenlenmesinin ifa yerine edim değil, ifa amacıyla edim olduğu söylenebilir¹⁶⁴. Şayet kambiyo senedi ifa yerine düzenlenirse borç konusu edimin yerine getirilmesi ile taraflar arasındaki temel ilişki sona ereceğinden taraflar sebepsiz zenginleşme davasına alternatif olan “temel borç ilişkisine dayanma” yoluna başvuramazlar¹⁶⁵.

Hamilin temel ilişkiye dayanarak alacağı tahsil edebilme alternatif yoluna başvurabilmesi için senedin ciro yoluyla devredilmemiş olması gerekir. Aksi takdirde düzgün ciro zinciriyle senedi devralan kişi temel ilişkinin tarafı olamayacağından bu yola başvuramaz¹⁶⁶. Nitekim senedin devredilmesiyle asıl borç ilişkisinden doğmuş olan alacak hakkı devredilmemektedir¹⁶⁷.

Konuyla ilgili olarak Yargıtay bir kararında ¹⁶⁸ zamanaşımına uğramış bonoda kambiyo senedinden kaynaklanan hakların yitirileceğini, böylelikle aval verenin de

¹⁶¹ Öztan, s.194; Aynı yönde Bkz. YHGK, E:2017/106, K:2018/925, T:18.04.2018, <<http://lexpera.com.tr>>. “Somut uyumsuzlukta süresinde ibraz edilmeyen çek sebebiyle keşideciye karşı müracaat hakkı yitirilmiş olsa da hamil taraf olduğu temel ilişkiye başvurabileceği gibi, kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre de talepte bulunabilir. Zira süresinde muhatap bankaya ibraz edilmeyen çek kambiyo vasfını kaybetmiş değildir.”

¹⁶² Yargıtay 19. HD, E: 2004/9545, K: 2005/3052, T: 22.03.2005, <<http://lexpera.com.tr>>.

¹⁶³ Bahtiyar (2022), s.141.

¹⁶⁴ Çamoğlu (2020), s.35; Kendigelen / Kırca (2022), s.275; Bozer, Ali / Göle, Celal (2021) Kıymetli Evrak Hukuku, 10.Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.67-68.

¹⁶⁵ Yargıtay 11. HD, E:2016/12911, K:2019/4655, T:20.06.2019, <<http://lexpera.com.tr>>.

¹⁶⁶ Yusufoglu, s.148-149; Bahtiyar (2022), s.142.

¹⁶⁷ Bahtiyar (2022), s.142.

¹⁶⁸ Yargıtay 19.HD, E: 2015/8371, K: 2015/12007, T: 05.10.2015, <<http://lexpera.com.tr>>.

sorumluluğunun sona ereceğini, ancak taraflar arasında temel ilişkiye başvurulabileceğini ve bu durumda söz konusu bononun delil başlangıcı olarak değerlendirileceğini hükme bağlamıştır. Hamilin temel ilişkiye dayanarak alacağı tahsil yoluna başvurması durumunda uygulanacak olan zamanaşımı süresi ise TBK'nin genel hükümleri çerçevesinde belirlenir.

Burada taraflar arasındaki temel ilişkinin TTK madde 732 kapsamında kambiyo senetlerinden kaynaklı talep hakkını engelleyip engellemeyeceği hususu gündeme gelebilir. Konuya ilişkin olarak Yargıtay 11. HD'nin bir kararı¹⁶⁹ da bulunmaktadır. Söz konusu olayda taraflar arasındaki temel borç ilişkisine dayalı olarak verilen senedin zamanaşımına uğraması sebebiyle icra takibi iptal edildikten sonra davacı ilk derece mahkemesinde senet bedelinin ticari temerrüt faizi ile tahsilini talep etmiştir. İlk derece mahkemesi, taraflar arasında temel ilişkinin mevcut olduğunu, bu kapsamda ispat yükünün davacıda olduğunu belirtmiş ve davacının iddiasını ispatlayamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Davacı vekili istinaf yoluna başvurmuş olsa da istinaf başvurusu da esastan reddedilmiştir. Temyiz incelemesi neticesinde Yargıtay 11. HD “...Söz konusu uyuşmazlıkla ilgili TTK madde 732 kapsamında senedin zamanaşımına uğraması veyahut müracaat hakkının yitirilmesi sebebiyle düzenleyen/muhatap hamilin zararına zenginleştiği oranda borçlu kalmaktadır. Bu minvalde maddi hak sahibi hamilin bononun devredilmemesi halinde lehtar olduğu, dolayısıyla davacı lehtar ile davalı keşideci arasında borç ilişkisi mevcut olsa bile TTK madde 732 çerçevesinde sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesinin kabulü gerektiğinden bölge adliye mahkemesinin kararının bozularak kaldırılmasına...” şeklinde karar vermiştir.

1.3.2. Karşılığın Devri

Kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasına alternatif olarak hamilin başvurabileceği bir diğer yol ise karşılığın devri müessesesidir. Bu kurumu açıklamaya geçmeden önce karşılık ifadesinden ne anlaşılması gerektiği üzerinde durmakta fayda vardır. Karşılık, düzenleyenin muhatap nezdinde bulundurduğu aynı veya nakdi miktar olarak ifade edilebilir¹⁷⁰. Eski Fransız Ticaret Kanunu'na göre karşılık, sadece alacak hakkından oluşmaktadır¹⁷¹. Türk-İsviçre Hukuk Sisteminde ise TTK madde 733'te

¹⁶⁹ Yargıtay 11.HD, E: 2019/459, K: 2020/6034, T: 25.12.2020, <<http://lexpera.com.tr>>.

¹⁷⁰ Çekte karşılık için bkz. **Kendigelen / Kırca** (2022), s.282-283.

¹⁷¹ **Poroy / Tekinalp**, s.282.

belirtildiği gibi “düzenleyenin muhatap hesabına alacak olarak geçirdiği diğer paralar” da karşılık olarak değerlendirilmektedir¹⁷².

Türk hukuk sistemimizde kural olarak düzenleyenin muhatap nezdinde bulundurduğu karşılık senedin devredilmesi yolu ile lehtara ya da diğer hamillere geçmemekle birlikte bu kuralın bazı istisnaları TTK madde 733’te düzenlenmiştir¹⁷³. eTTK madde 645’te “*Keşideci hakkında iflasın açılması ile beraber poliçe karşılığının veya keşidecinin muhatap hesabına alacak olarak geçirdiği diğer paraların geri verilmesi hususunda keşidecinin muhataba karşı poliçe dışındaki bir hukuk ilişkisinden dolayı haiz olduğu talep hakkı poliçe hamiline geçmiş olur.*” hükmü ile karşılığın kanunen devri, “*Keşideci karşılık münasebetinden dolayı haiz olduğu haklarını devrettiğini poliçede beyan etmiş olursa sözü geçen haklar poliçe hamili kim ise ona ait olur.*” hükmü ile de karşılığın iradi devri hüküm altına alınmıştır. 6102 sayılı TTK madde 733’te düzenlenmiş olan poliçede karşılığın devri müessesesi ilk fıkrada karşılığın kanuni devrini ikinci fıkrası ise karşılığın iradi devrini düzenlemektedir. TTK 733/1’de düzenleyenin iflası durumunda muhatap nezdinde bulunan karşılığın hamile geçeceği, ikinci fıkra da ise düzenleyenin irade açıklaması ile muhatap nezdinde bulunan karşılığın hamile ait olabileceği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu düzenleme ile muhatap, düzenleyenin iflasının ilanı veya karşılığın devredildiğinin kendisine bildirildiği tarihten itibaren yetkili hamile ödeme yapması gerekir. Bu kapsamda karşılığın kanuni devrinde muhataba bildirim zorunlu değilken, karşılığın iradi devrinde ise söz konusu durumun muhataba ihbar edilmesi gerekmektedir.

Karşılığın iradi devri ile birlikte hamil, muhatap ile düzenleyen arasındaki temel ilişkiden doğan alacak hakkına sahip olmakla birlikte muhatap da düzenleyen ile arasındaki temel ilişkiden kaynaklı def’ileri hamile karşı ileri sürebilir¹⁷⁴. Hamil, karşılık ilişkisini devralmasıyla sahip olduğu talep hakkını bu hak için geçerli olan zamanaşımı süresi içerisinde kullanabilir¹⁷⁵. Karşılığın kanuni devrinde ise düzenleyenin iflası söz konusu olduğundan muhatap nezdindeki karşılık iflas masasına geçecektir. Bu durumda yetkili hamilin muhataba karşı sebepsiz zenginleşme davası açmasında hukuki yarar kalmamaktadır¹⁷⁶.

¹⁷² Poroy / Tekinalp, s.283.

¹⁷³ Kendigelen / Kırca (2022), s.154-155; Öztan, s.201; Bahtiyar (2022), s.157-158.

¹⁷⁴ Can (2019), s.141; Bozer / Göle (2021), s.174-175.

¹⁷⁵ Çamoğlu (2020), s.91.

¹⁷⁶ Durgut, Ramazan (2005) Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Yayıncılık, s.20-23.

Kural olarak TTK madde 733’te belirlenen şartların sağlanması halinde karşılık, karşı tarafa intikal edecektir. Ancak bu durumun bazı istisnaları vardır. Doktrinde de “*İİK madde 79 gereğince karşılığın iflastan önce haczedilmesi halinde, keşidecinin muhatap nezdinde bulundurmuş olduğu karşılığın üzerinde iflastan önce rehin hakkı tesis edilmesi veya söz konusu karşılık üzerinde birden fazla poliçe keşide edilmesi halinde karşılığın intikalinden bahsedilemeyeceği*”¹⁷⁷ ifade edilmektedir.

Karşılığın devri müessesesinde muhatap ve düzenleyen arasında karşılık ilişkisi bulunur. Dolayısıyla bu müessese poliçe ve çekte mevcut olup, bonoda ise yer almamaktadır. Nitekim bonoya uygulanacak hükümleri düzenleyen TTK madde 778’de niteliğine aykırı düşmedikçe poliçeye ilişkin birtakım hükümlerin bonoya da uygulanacağı düzenlenmiştir. Ancak bu hükümler arasında poliçede karşılığın devri müessesesini düzenleyen TTK madde 733 bulunmamaktadır. TTK madde 818/1 ise poliçede karşılığın devrini düzenleyen hükme atıf yaparak söz konusu düzenlemenin çek için de uygulanabileceğini hüküm altına almıştır.

¹⁷⁷ Öztan, s.204.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİNDE SEBEPSİZ ZENGİNLEŞMENİN ŞARTLARI

2.1. Genel Olarak

Kambiyo senetlerinin sıkı şekil koşullarına sahip olması ve kısa zamanaşımı sürelerinin öngörölmüş olması sebebiyle hamile TTK madde 732 kapsamında kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme yoluna başvurarak alacağını tahsil edebilme imkânı sağlanmıştır¹⁷⁸. TTK madde 732 kapsamında kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme talebi senedin zamanaşımına uğraması veya senetten kaynaklanan hakkı koruyucu işlemlerin yapılmaması sebeplerine dayanmaktadır. Kanun maddesinde düzenleyen veya kabul eden muhatabın bu sebeplerden dolayı poliçeden kaynaklı yükümlölüklerinin düşmüş olması durumunda dahi hamile karşı zenginleştikleri miktarda sorumlu oldukları hüküm altına alınmıştır. Burada şu hususa açıklık getirmekte fayda vardır. TTK madde 732’nin birinci fıkrasında yer alan “...düzenleyenin veya kabul edenin poliçeden doğan yükümlölükleri düşmüş olsa bile...” ifadesi senedin zamanaşımına uğraması veya müracaat hakkının kaybedilmesi dışında başka sebepler için de kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşmeye başvurulabileceği şeklinde yorumlanmamalıdır¹⁷⁹. Söz konusu ifade ile senetten kaynaklanan hakkın senedin zamanaşımına uğramış veya müracaat hakkının yitirilmiş olduğu durumlarda bile hamil tarafından sebepsiz zenginleşme hükümlerine istinaden talep edilebileceği vurgulanmak istenmiştir¹⁸⁰. Nitekim kambiyo hukukunun aradığı şartları taşımayan talepler genel hükümlere istinaden kullanılabilir¹⁸¹.

Tezimizin bu bölümünde kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme talebinin şartlarından olan kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması ve senedin kabul için ibraz / ödeme için ibraz edilmemesi, müracaat hakkının kullanılması için gerekli olan usulî prosedürlerin yerine getirilmemesi diğeri bir deyişle kabul etmeme / ödememe protestosunun

¹⁷⁸ Pulaşlı, s.43; Öztan, s.195; Bozer / Göle (2021), s.171.

¹⁷⁹ Bozgeyik, Hayri (2003) ‘Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme’ Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 7, S:1-2, s.599.

¹⁸⁰ Bozgeyik, s.599.

¹⁸¹ Bozgeyik, s.599.

çekilmemesi şeklinde tezahür eden hakkı koruyucu işlemlerin yapılmaması hususlarına ayrıntılı olarak değinilecektir.

2.2. Kambiyo Senetlerinin Zamanaşımına Uğraması

Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili hükümlerinde poliçe, bono ve çekten kaynaklı talep hakları için zamanaşımı süreleri ve bu sürelerin başlangıç anları düzenlenmiştir. Kambiyo senetlerinde, zamanaşımı sürelerinin belirlenmesinde asıl borçlu sıfatının kime ait olduğu önemli bir husustur. Nitekim poliçede kabul eden muhatap ve bonoda düzenleyen için diğer müracaat borçlularına göre daha uzun zamanaşımı süreleri belirlenmiştir. Çekte ise TTK madde 814 hükmü uyarınca hamilin düzenleyen ve müracaat borçlularına karşı başvurma hakkını ileri sürebileceği tek bir zamanaşımı süresi belirlenmiştir. Bu süre ibraz süresinin bitiminden itibaren üç yıldır. Zamanaşımı sürelerine ilişkin hükümlerin uygulanabilmesinin temel koşulu ise hamilin başvurma hakkını kaybetmemiş olmasıdır¹⁸². Başvurma hakkına ilişkin gerekli açıklamalar ise çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ele alınacaktır.

2.2.1. Zamanaşımı Def'i

Zamanaşımı def'iyi medeni usul hukuku ve icra iflas hukuku açısından ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Açılmış olan bir davada borçlunun borcun zamanaşımına uğradığı şeklindeki savunması zamanaşımı def'i olarak tanımlanabilir¹⁸³. Medeni usul hukuku açısından zamanaşımı def'i HMK madde 116/1'deki ilk itirazlardan olmadığı için davalı tarafın ilk cevap dilekçesinde söz konusu def'iyi ileri sürmesi zorunlu değildir. Zamanaşımı def'inin ileri sürülme anı açısından ise HMK madde 141 dikkate alınmalıdır. HMK madde 141 uyarınca zamanaşımı def'i dilekçeler aşamasında serbestçe, davanın diğer aşamalarında ise ancak karşı tarafın rızası veya ıslah ile ileri sürülebilir. İddia ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağının istisnalarından biri olan ıslah ile taraflar dilekçelerinde belirttikleri hususları değiştirebilir veya genişletebilir¹⁸⁴. Zamanaşımı def'inin ıslah ile ileri sürülüp sürülemeyeceği konusunda; cevap dilekçesinin verildiği davalar ile cevap dilekçesinin verilmediği davalara ilişkin farklı yaklaşımlar mevcuttur. Yargıtay'ın ıslah ile zamanaşımı def'inde bulunulabilmesi için cevap dilekçesi verilmesi

¹⁸² Kendigelen / Kırca (2022), s.336; Can (2019), s.139.

¹⁸³ Pekcanitez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özekes, Muhammet (2022) Medeni Usul Hukuku (Ders Kitabı), 10. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s.259.

¹⁸⁴ Pekcanitez / Atalay / Özekes, s.275-276.

şartını arayan kararları olduğu gibi bu şartı aramadığı kararları da bulunmaktadır. Yargıtay 4.HD. bir kararında ¹⁸⁵ “...hiç veya süresinde verilmeyen cevabın ıslahı mümkün olmayacağından davalının 27.04.2012 tarihli savunması ve karşı tarafça kabul edilmeyen zamanaşımı def’inin dikkate alınmayacağı...” şeklinde hüküm kurmuştur. Doktrinde hâkim görüş ise zamanaşımı def’inin ileri sürülebilmesi için mutlaka cevap dilekçesi verilmesine gerek olmadığıdır ¹⁸⁶. Bize göre de cevap dilekçesi verilmemesi durumuna HMK’nin 128’inci maddesinde davalının, davacının ileri sürmüş olduğu tüm vakıaları inkar etmiş sayılması sonucunun bağlandığı; HMK’nin 176’ncı maddesince de ıslahın tarafların yapmış oldukları usul işlemlerinin değiştirilmesine veya düzeltilmesine imkan sağlayan taraf usul işlemi olduğu durumu birlikte gözetildiğinde cevap dilekçesi verilmemiş olsa bile davalının borcun zamanaşımına uğradığına ilişkin def’iyi ileri sürebilmesine imkan sağlanması daha hakkaniyetli olacaktır.

İcra ve iflas hukukunda genel haciz yoluyla takipte borçlunun ileri süreceği zamanaşımı def’i, borçlunun borca itirazını ortadan kaldırmak maksadıyla alacaklının itirazın kaldırılması veya itirazın iptali yolunu tercih etmesi bakımından ayrı ayrı ele alınmalıdır. Borçlunun borca itiraz ettiği durumda itiraz sebepleri arasında zamanaşımı def’i mevcut değilse ve alacaklı da itirazın kaldırılması yolunu seçmişse ilk olarak İİK madde 63 değerlendirilmelidir. İİK madde 63 “İtiraz eden borçlu, itirazın kaldırılması duruşmasında, alacaklının dayandığı senet metninden anlaşılanlar dışında, itiraz sebeplerini değiştiremez ve genişletemez.” hükmü gereğince borca itirazda zamanaşımı def’ini ileri sürmeyen borçlu alacaklının açtığı itirazın kaldırılması davasında zamanaşımı def’ini ileri sürebilmelidir. Nitekim zamanaşımı def’i de senet metninden anlaşılan def’ilerdendir ¹⁸⁷. Zamanaşımı def’inin ileri sürülme zamanı ile ilgili Yargıtay 12. HD.’de bir kararda ¹⁸⁸ “...görülmekte olan itirazın kaldırılması duruşmasında borçlu tarafından ileri sürülen zamanaşımı def’inin mahkeme tarafından dikkate alınmadan kararın verildiğini, kararın borçlu tarafından temyiz edildiğini, İİK madde 63 gereğince itirazın kaldırılması duruşmasında senet metninden anlaşılabilen def’ilerin ileri sürülebileceğini ifade etmekle birlikte zamanaşımı def’inin de senet metninden anlaşılabilen bir def’i olduğunu bu sebeple borçlunun ileri

¹⁸⁵ Yargıtay 4. HD, E: 2013/22679, K: 2014/4178, T: 20.02.2014, <<http://lexpera.com.tr>>.

¹⁸⁶ **Pekcanitez / Atalay / Özekes**, s.319; Cevap dilekçesi vermemiş olan davalının HMK 128 uyarınca davacının ileri sürdüğü tüm vakıaları inkâr etmiş sayılacağı hususu göz önünde bulundurulduğunda cevap dilekçesi vermeyen davalıya da ıslah imkânı tanınması gerekmektedir. Bu durumda zamanaşımı def’inin ıslah ile ileri sürülmesinde cevap dilekçesi verilmesine gerek bulunmamaktadır.

¹⁸⁷ **Can** (2019), s.28.

¹⁸⁸ Yargıtay 12. HD, E: 2011/20341, K: 2012/5479, T: 28.02.2012, <<http://lexpera.com.tr>>; Aynı yönde Bkz. Yargıtay 12. HD, E:2015/28095, K:2016/5399, T:25.02.2016, <<http://lexpera.com.tr>>.

sürmüş olduğu def'i dikkate alınmadan verilmiş olan kararı bozulmasına..." şeklinde hüküm tesis etmiştir. Borçlunun itirazın kaldırılması davasında zamanaşımı savunmasını kullandığını belirten def'inin mevcut olmaması durumunda ise hâkimin bunu re'sen dikkate almayacağı da doktrinde ifade edilmektedir¹⁸⁹.

İtirazın iptali davasında ise borçlu borca itirazında hiç sebep göstermemiş ya da göstermiş olduğu sebepler arasında zamanaşımı def'i mevcut olmasa da söz konusu davada zamanaşımı savunması ileri sürebilir¹⁹⁰. Bu savunmanın "*iddianın ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi*" yasağına uygun şekilde ileri sürülmesi hususuna da dikkat edilmesi gerekmektedir. Konu ile ilgili olarak Yargıtay 19. HD. "*Somut olayda bonoya ilişkin başlatılan icra takibinde her ne kadar zamanaşımı itirazı dosya içerisine sunulmuş olsa da açılan itirazın iptali davasında süresinde zamanaşımı itirazında bulunulmadığına yer verilmiştir. Nitekim zamanaşımı itirazı cevap dilekçesinden sonra ileri sürülmüş, davacı tarafından zamanaşımı itirazına muvafakat verilmemiştir. Bu kapsamda zamanaşımı itirazı süresinde yapılmamıştır*"¹⁹¹. " şeklinde hüküm kurmuştur.

2.2.2. Poliçe, Bono ve Çekte Zamanaşımı Süreleri

TTK madde 749 uyarınca poliçede hamil, kabul eden muhataba karşı senetten doğan haklarını vadeden itibaren 3 yıl içinde kullanabilir. Hamilin, cirantalar ve düzenleyene karşı ileri sürebileceği talepler ise aynı kanun hükmü gereğince protestodan itibaren, protestodan muafiyet kaydının söz konusu olması halinde ise vadeden itibaren 1 yıl içinde zamanaşımına uğramaktadır. Senet üzerine düzenleyen tarafından protestodan muafiyet kaydı konulmasına rağmen protesto çekilmesi durumunda ise zamanaşımı süresinin başlangıcı netleştirilmelidir. TTK madde 749'da protestodan muafiyet halinde zamanaşımının vadeden itibaren başlayacağı göz önüne alındığında, muafiyet kaydına rağmen protesto çekilse bile zamanaşımının vadeden itibaren başlayacağı ifade edilmelidir¹⁹².

¹⁸⁹ **Ak, Ashnur** (2020) 'Zamanaşımı Savunması' (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.71; Aynı yönde Bkz. Yargıtay 11. HD, E:2005/3308, K:2006/4367, T:20.04.2006, <<http://lexpera.com.tr>>. "*Söz konusu dava kambyo senetlerinde sebepsiz zenginleşmeye ilişkin alacak davası olup davalı davaya cevap vermemiş, dava zamanaşımı nedeniyle reddedilmiştir. Zamanaşımı def'i taraflarca ileri sürülmediği takdirde hâkim tarafından re'sen dikkate alınamaz. Mahkeme tarafından re'sen dikkate alınan zamanaşımı sebebiyle davanın reddine ilişkin verilen kararın bozulması gerekmektedir.*"

¹⁹⁰ **Ak**, s.72.

¹⁹¹ Yargıtay 19. HD, E: 2008/8139, K: 2008/5111, T: 09.06.2009, <<http://lexpera.com.tr>>.

¹⁹² **Durgut**, s.85.

Cirantanın başka bir cirantaya veya düzenleyene karşı ileri süreceği talepler ise TTK madde 749 gereğince cirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yoluyla kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren 6 ay içinde zamanaşımına uğrar. Burada TTK madde 749'un lafzından hareketle zamanaşımı süresinin davanın açıldığı tarihten değil, dilekçenin tebliğ edildiği tarihten itibaren başlayacağı ifade edilmelidir¹⁹³. Aynı zamanda doktrinde TTK'nin 749'uncu maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "*dava yoluyla kendisine karşı ileri sürülmesi*" ifadesinin geniş yorumlanması gerektiği, bu sürenin hükmün kesinleşmesinden sonra başlayacağını ileri süren görüşler bulunmaktadır¹⁹⁴.

TTK madde 778'de poliçede zamanaşımını düzenleyen TTK'nin 749-751'inci madde hükümlerinin bonoya uygulanabileceğine yer verilmiştir. Her ne kadar bonoda muhatap bulunmasa da TTK madde 779 da belirtildiği gibi bono da düzenleyen poliçede kabul eden muhatap gibi sorumludur. Dolayısıyla TTK madde 778'in poliçede zamanaşımını düzenleyen hükümlere atfıyla; bonoda hamil, düzenleyene karşı senetten kaynaklanan taleplerini vadeden itibaren 3 yıl içerisinde ileri sürebilir. Hamil, cirantalara karşı istemlerini protestodan itibaren; protestodan muafiyet kaydı varsa vadeden itibaren 1 yıl içerisinde ileri sürebilirken; ödeme yapan ciranta ise ödeme tarihinden, ödeme yapması için kendisine karşı dava yolu başvurulmuşsa dava tarihinden itibaren 6 ay içerisinde diğer cirantalara karşı başvuru hakkını kullanabilir.

Çekte hamilin, diğer cirantalara ve düzenleyene karşı başvuru süresi TTK madde 814 gereğince senedin ibraz tarihinden itibaren 3 yıldır. Ciranta ise aynı kanun hükmü gereğince çeki ödediği tarihten itibaren veya çekin ödenmesi amacıyla kendisine karşı dava açıldığı tarihten itibaren 3 yıl içinde diğer çek borçlularına senetten doğan başvurma hakkını kullanabilir. eTTK'de çekte öngörülen zamanaşımı süresi 6 ayken, 6102 sayılı TTK'de bu süre arttırılmıştır. Zamanaşımı süresine ilişkin böyle bir arttırmaya gidilmesi, zamanaşımını kesen ve durduran sebepler de göz önüne alındığında alacağın tahsil edilebilmesine ilişkin dava veya takip sayısının artmasına sebep olabilir¹⁹⁵.

Çekte zamanaşımı sürelerinin başlangıcının senedin ibraz tarihi olduğu hususu göz önüne alındığında zamanaşımının işlemeye başladığı çekte müracaat hakkı yitirilmemiştir¹⁹⁶. Nitekim çekte müracaat hakkının kullanılması için TTK madde 796

¹⁹³ Kayış, s.78.

¹⁹⁴ Bozer / Göle (2021), s.169-170.

¹⁹⁵ Can (2019), s.219.

¹⁹⁶ Ülgen/Helvaci/Kaya ve diğeri, s.354.

gereğince çekin ödeme için ibraz edilmesi ve ödenmeme durumunda TTK madde 808 uyarınca ödememe hali tespit edilip, başvuru hakkı kullanılmalıdır. Dolayısıyla ancak ibraz edilen senede ilişkin zamanaşımı süresi başlayabilir¹⁹⁷. Aynı şekilde poliçe ve bonoda da zamanaşımı süresinin başlaması müracaat hakkının yitirilmediğini göstermektedir¹⁹⁸.

Zamanaşımı süresinin hesaplanmaya başlayacağı gün konusunda ise doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Nitekim zamanaşımı süresini düzenleyen TTK madde 749 hükmü lafzı olarak yorumlandığında zamanaşımı süresinin vadenin geldiği tarihten itibaren başladığı anlamı ortaya çıkmaktadır. Ancak doktrinde zamanaşımının süresinin başlangıcını söz konusu alacağın talep edilebilme anı yani ödeme zamanı olarak değerlendiren görüşler bulunmaktadır¹⁹⁹. Bu durum vade tarihi ile ödeme zamanının aynı olmadığı olaylarda önem arz eder. Söz konusu görüş çerçevesinde vade tarihinin tatil gününe rastlaması durumunda bir sonraki iş günü olarak belirlenen ödeme zamanı zamanaşımı süresinin başlangıcı olacaktır²⁰⁰. Zamanaşımı süresinin işlemeye başlayacağı vade veya protesto tarihine ilişkin ayrıntılı açıklamalara çalışmamızın ilerleyen bölümünde yer verilecektir.

2.2.3. Zamanaşımının Durması - Kesilmesi

Türk Borçlar Kanunu'nda zamanaşımını durduran ve kesen sebepler sayılmışken, Türk Ticaret Kanunu'nda sadece zamanaşımını kesen sebeplere yer verilmiştir. TTK madde 750'de²⁰¹ zamanaşımını kesen sebepler arasında alacaklının dava açması, davayı ihbar etmesi, takip talebinde bulunması, alacağı iflas masasına bildirmesi yer almaktadır. Kanun hükmünde her ne kadar davanın açılması şeklinde genel bir ifade kullanılmış olsa da bu konuda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlere göre zamanaşımı süresinin kesilmesine alacaklının fiillerinin yol açtığı, dolayısıyla borçlu tarafından açılan dava ile zamanaşımının kesilmeyeceği ifade edilmektedir²⁰². Alacaklının yetkili ve görevli mahkemede kambiyo hukukuna dayanarak alacağı tahsil etmek maksadıyla dava açması ile zamanaşımı süresi kesilirken; ihtiyati haciz, ihtiyati tedbir vb. talepler ise zamanaşımını

¹⁹⁷ Kayış, s.79.

¹⁹⁸ Öztan, s.189.

¹⁹⁹ Domanıç, Hayri (1975) Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Fakülteler Matbaası, s.310.

²⁰⁰ Domanıç, s.310.

²⁰¹ Yargıtay 11. HD, E:2020/5867, K:2021/4925, T:09.06.2021, <<http://lexpera.com.tr>>.

²⁰² Pulaşlı, s.242; Öztan, s.191; Yargıtay 11. HD, E: 2017/3755, K: 2019/807, T:04.02.2019, <<http://lexpera.com.tr>>.

kesmez²⁰³. Zamanaşımını kesen bir başka sebep olan davanın ihbarı ise HMK madde 61'de düzenlenmiştir. HMK madde 61'e göre taraflardan biri davayı kaybettiği takdirde üçüncü bir kişiye yahut üçüncü bir kişinin de kendisine rücu edebileceğini düşünüyorsa davayı ihbar edebilir. Dolayısıyla TTK madde 750 gereğince davanın ihbarı ile de zamanaşımı kesilir.

Türk Borçlar Kanunu'nun 154'üncü maddesi ise Türk Ticaret Kanunu'ndaki zamanaşımını kesen sebeplere ek olarak borçlunun borcunu ikrar etmesi, faiz ödemesi, kısmen ödemede bulunması, borç için rehin vermesi ya da kefil göstermesi durumlarını da zamanaşımını kesen sebep olarak göstermiştir. Türk Borçlar Kanunu'ndaki zamanaşımı ile Türk Ticaret Kanunu'nda kambiyo senetlerinde zamanaşımını düzenleyen hükümler arasındaki bir diğer fark ise zamanaşımının kesilmesinin kimin hakkında hüküm ifade edeceği hususudur. Türk Borçlar Kanunu'nun "*Birlikte borçlulara etkisi*" başlıklı 155'inci maddesi müteselsil borçlulukta borçlulardan birine karşı zamanaşımının kesilmesi halinde diğer borçlulara karşı da zamanaşımının kesileceğini hüküm altına almışken TTK madde 751 zamanaşımının kesilmesi kimin hakkında meydana gelmişse ancak onun hakkında hüküm ifade edeceğini düzenlenmiştir.

TTK madde 750 hükmü ile kambiyo senetlerinde zamanaşımının kesilmesi hususu düzenlenmiş iken TTK'de kambiyo senetlerinde zamanaşımının durmasını düzenleyen bir hüküm yer almamaktadır. Doktrinde ise TTK madde 1 uyarınca Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen zamanaşımını durduran sebeplerin TTK'ye de uygulanması gerektiği konusunda görüşler bulunmaktadır²⁰⁴.

Zamanaşımını kesen fiil ortadan kalktıktan sonra süre en baştan yeniden başlarken; zamanaşımının durması halinde durma boyunca süre işlemez ve durmaya sebep olan fiil ortadan kalktıktan sonra süre kaldığı yerden işlemeye devam eder²⁰⁵. Ancak burada zamanaşımının kesilmesi halinde TBK madde 156/2'de yer alan "*Borç bir senetle ikrar edilmiş veya bir mahkeme ya da hakem kararına bağlanmış ise, yeni süre her zaman on yıldır.*" hükmünün kambiyo senetlerinde de uygulanıp uygulanmayacağı değerlendirilmelidir²⁰⁶. Konuya ilişkin olarak Yargıtay 2002 tarihli kararında²⁰⁷ "...Ticari

²⁰³ **Poroy / Tekinalp**, s.274; **Süphandağ, Yavuz** (2013) Kıymetli Evrak Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, s.39; **Öztan**, s.191.

²⁰⁴ **Bozer / Göle** (2021), s.170.

²⁰⁵ **Kayıhan / Günergök** (2020), s.302-304; **Çetiner / Furrer / Chen**, s.702-703.

²⁰⁶ **Eyilik, İsmail** (2017) 'Çekte Başvurma Hakkı' (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.75.

²⁰⁷ Yargıtay 12. HD, E: 2002/10254, K: 2002/11525, T: 31.05.2002, <<http://lexpera.com.tr>>.

işlemlerin nitelikleri gereği TTK'de kısa zamanaşımı sürelerine bağlandıkları ve bu işlemlere ilişkin istisnai hükümler konulduğu dolayısıyla TBK'nin bu hükmünün somut olaya uygulanmayacağı...” kararlaştırmıştır. Yargıtay 3. HD. de başka bir kararda²⁰⁸ “...davacı aleyhine icra takibi başlatılması üzerine davacının borçlu olmadığına tespiti için menfi tespit davası açtığı ancak dava sonucunu beklemeden ticari itibarının kayba uğramaması için takibe konu parayı ödediği, menfi tespit davasında davacının söz konusu çekler nedeniyle borçlu olmadığına ilişkin kararın verildiği ve bu kararın 19. Hukuk Dairesi tarafından onandığı ifade edilmiştir. Davacı tarafından, ödenen paranın iadesi için davalı şirket aleyhine takip başlatılmış, icra takibine davalı tarafından itiraz edilmiş, açılan itirazın iptali davası yetki yönünden reddedilmiş ve söz konusu eldeki dava açılmıştır. Davanın sebepsiz zenginleşme davası olduğu bu kapsamda davacının borçlu olmadığına ilişkin kararın verildiği tarihten itibaren bir yıllık süre içerisinde açılması gerektiği şeklindeki gerekçe ile ilk derece mahkemesi tarafından verilen davanın reddi kararının usul ve yasaya aykırı olduğu nitekim burada 818 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 135'inci maddesi gereğince on yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiğinden bahisle kararın bozulması...” şeklinde hüküm verilmiştir.

2.2.4. Mücbir sebepler

Mücbir sebep, önceden tahmin edilemeyen ve önlenemeyen olaylar olarak tanımlanabilir²⁰⁹. Bu kapsamda doğal afet, karantina, savaş gibi durumlar mücbir sebep sayılmaktadır²¹⁰. Konu ile ilgili olarak Yargıtay 12. HD'de bir kararında “...TTK madde 723 uyarınca kanunen belli süreler içerisinde yapılması gereken çekin ibrazı, protesto çekilmesi gibi işlemlerin yapılması mevzuat yahut aşılması imkansız bir mücbir sebep nedeniyle gerçekleştirilememişse sürelerin uzayacağı belirtilerek, söz konusu olayda çekin tereke hâkimliğince muhafaza altına alınması durumunun mücbir sebep kabul edilmesi gerektiğine...”²¹¹ şeklinde hüküm vermiştir. TTK'nin “Mücbir sebep” başlıklı 731'inci maddesinde kanunun belli süreler içerisinde yapılmasını öngördüğü ibraz veya protesto çekilmesi gibi usulî prosedürlerin devletin mevzuatı veya mücbir sebepler gereğince gerçekleştirilememesi halinde bu işlemler için öngörülen sürelerin uzayacağı

²⁰⁸ Yargıtay 3. HD, E: 2012/21872, K:2012/25354, T:10.12.2012, <<http://lexpera.com.tr>>.

²⁰⁹ Bilgili / Demirkapı (2022a), s.99; Antalya, s.301; Çetiner / Furrer / Chen, s.326; Bozer / Göle (2021), s.155; YHGK, E:2017/90, K:2018/1259, T:27.06.2018, <<http://lexpera.com.tr>>.

²¹⁰ Bozer / Göle (2021), s.155; Antalya, s.302.

²¹¹ Yargıtay 12. HD, E: 2006/18973, K: 2006/21737, T: 21.11.2006, <<http://lexpera.com.tr>>.

düzenlenmiştir²¹². Hamilin, TTK madde 731/2 gereğince mücbir sebebi kendisinden önce gelen kişiye ihbar etmesi ve durumu kayıt altına alması gerekmekle birlikte mücbir sebebin ortadan kalkmasından itibaren kabul/ödeme için ibraz ve protesto çekme gibi işlemlerin yapılması gerekir. Mücbir sebep ancak vadeden itibaren otuz günü geçerse TTK madde 731/4 hükmü uyarınca ibraz, kabul etmeme/ödememe protestosunun çekilmesine gerek olmadan müracaat borçlularına başvurma hakkı kullanılabilir. Mücbir sebepteki bu 30 günlük sürenin başlangıcının belirlenmesi ise vade türüne göre değişir. Bu süre, görüldüğünde ve görüldüğünden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçelerde hamilin mücbir sebep halini kendi cirantasına karşı ileri sürdüğü andan itibaren başlarken; belirli günde veya düzenleme gününden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçelerde ise bu sürenin vade tarihinden itibaren başlayacağı kabul edilmektedir²¹³. Çekte ise TTK madde 811 ile mücbir sebebin ibraz süresinin bitiminden önce olmak kaydıyla hamilin durumu kendisinden önce gelen borçluya ihbar ettiği tarihten itibaren on beş günden fazla sürmesi halinde ibraz, protesto çekilmesi ve buna eşdeğer işleme gerek olmadan başvurma hakkının kullanılabileceği hüküm altına alınmıştır.

Burada Covid-19 salgınının mücbir sebep olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususu ele alınmalıdır. Yeni Koronavirüs Hastalığı (Covid-19), Çin'in Wuhan Eyaleti'nde 2019 yılının Aralık ayında ortaya çıkmış ve ülkemizde ilk vaka 2020 yılının Mart ayında görülmüştür²¹⁴. Dünya geneline yayılan salgının seyrini azaltmak amacıyla sosyal mesafenin korunması, seyahatlerin sınırlandırılması, okulların belirli bir süreliğine kapatılması, sosyal faaliyet icra eden yerlerin geçici süreliğine faaliyetlerinin durdurulması vb. birçok önlem alınmıştır. Salgının ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri dikkate alındığında önceden öngörülemeyen ve genel davranış normlarının gerçekleştirilmesinin beklenemediği bir salgın olan Covid-19 mücbir sebep olarak değerlendirilebilir²¹⁵. Burada mücbir sebep olarak değerlendirdiğimiz Covid-19 salgınının; kambiyo hukuku çerçevesinde ibraz, protesto vb. işlemlere olan etkisine de kısaca değinmek de fayda vardır. Bu kapsamda yapılan yasal düzenlemelere 7226 sayılı Kanun'un geçici 1'inci maddesi²¹⁶, 7318 sayılı Vergi Usul Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik

²¹² Yargıtay 11. HD, E:1984/5809, K:1985/52, T:22.01.1985, <<http://lexpera.com.tr>>.

²¹³ **Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri**, s. 243.

²¹⁴ <covid19.saglik.gov.tr> s.e.t. 20.09.2022.

²¹⁵ **Sarıkaya, Sinan / Sarıkaya, Merve** (2021) '7226 sayılı Kanun Geçici Madde 1'in Çek İbraz Sürelerine Etkisi' Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:25, S:1, s.260.

²¹⁶ 7226 sayılı Kanun'un Geçici 1'inci maddesinde; Covid-19 salgınının ülkemizde görülmesi ve yargı alanında ortaya çıkabilecek hak kayıplarının önlenmesi amacıyla; dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri de

Yapılmasına Dair Kanun'un 15. maddesiyle 7226 sayılı Kanun'a ihdas edilen geçici 3'üncü madde²¹⁷ örnek verilebilir.

7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinde 13/03/2020 tarihinden 30/04/2020 tarihine kadar dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikayet, itiraz, ihtar, bildirim ve ibraz gibi sürelerin duracağı hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda 7226 sayılı Kanun'un geçici 1'inci maddesi kapsamında 30/04/2020 tarihine kadar TTK madde 811/2'de yer alan ihbar mecburiyetinin devam edip etmediği sorunu ortaya çıkmıştır. Ancak doktrinde mücbir sebep halinin TTK madde 811 kapsamındaki ihbar yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacağı sadece mücbir sebep halinin niteliği gereği ihbarın TTK madde 811'de belirtildiği şekil dışında ispata elverişli herhangi bir şekilde de yapılabileceği ifade edilmektedir ²¹⁸.

2.2.5. Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedinin Hukuki Niteliği

Kambiyo senedini elinde bulunduran kişi alacağını tahsil edemediği zaman 2004 sayılı İcra İflas Kanunu kapsamında kambiyo senetlerine mahsus haciz veya iflas yoluna başvurabilir. Kambiyo senetlerine özgü haciz yolu diğer takip usulleriyle karşılaştırıldığında ²¹⁹ alacaklının alacağını daha kolay tahsil edebilmesine imkân sağlamaktadır. Kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması durumunda ise alacaklı artık kambiyo senetlerine mahsus haciz veya iflas yoluna gidemez²²⁰. Bu durumda söz konusu senedin hukuki niteliğinin belirlenmesi alacağın tahsil edilebilmesi açısından önem arz eder²²¹. Zamanaşımına uğramış olan kambiyo senedinin adi senet mi yoksa delil başlangıcı olarak mı değerlendirileceği konusunda ise doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

dâhil olmak üzere bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm sürelerin 13/3/2020 (bu tarih dâhil) tarihinden itibaren 30/4/2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar duracağı, bu sürelerin durma süresinin sona erdiği tarihi izleyen günden itibaren kaldığı yerden işlemeye devam edeceği, durmanın başladığı tarih itibarıyla bitimine on beş gün veya daha az kalmış sürelerin durma süresinin bittiği tarihi izleyen günden başlamak üzere on beş gün uzamış sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

²¹⁷ 7226 sayılı Kanun'un Geçici 3'üncü maddesinde; Covid 19 salgını kapsamında alınan önlemler ile hak kayıplarının önüne geçmek amacıyla ibraz süresinin son günü 30.04.2021 ile 31.05.2021 tarihleri arasına gelen veya ibraz süresi bu tarihler arasında başlayan çeklerin ibraz sürelerinin 31/05/2021'e kadar duracağı ifade edilmiştir.

²¹⁸ Sarıkaya / Sarıkaya, s.262-263.

²¹⁹ Bulur, Alper (2022) İcra ve İflas Hukuku, 11. Baskı, Ankara, Monopol Yayınları, s.134-135.

²²⁰ Bulur, s.128.

²²¹ Bulur, s.128.

Yargıtay'ın konu ile ilgili kararları incelendiğinde zamanaşımına uğrayan kambiyo senetlerini delil başlangıcı olarak değerlendirdiği görülmektedir²²².

Nitekim Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu bir kararında²²³ ‘*zamanaşımına uğramış bir bononun ancak delil başlangıcı olarak değerlendirileceği ve hatta asıl borç ilişkisine dayanarak açılan takip veya davada temerrüt faizinin hesaplanması için zamanaşımına uğramış bononun vade tarihinin esas alınamayacağını*’ ifade etmiştir. Dolayısıyla sadece senedin zamanaşımına uğraması kendiliğinden senedin kambiyo senedi olma vasfını yitirmesine sebep olmayacak olup zamanaşımı def'inin ileri sürülmesi durumunda senet delil başlangıcına dönüşecektir²²⁴.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da bir kararında²²⁵ “...davacı tarafından davalı aleyhine başlatılan icra takibine davalının zamanaşımı def'inde bulunarak borca itiraz ettiğini, borçlu tarafından açıkça bono üzerindeki imzanın inkâr edilmediği ve bononun İİK madde 68 kapsamındaki belgelerden sayılması sebebiyle davacı tarafından itirazın kaldırılması davasının açıldığı ve davanın ilk derece mahkemesince kabul edildiği ifade edilmiştir. Davalı tarafından karar temyiz edilmiş, zamanaşımına uğramış bononun İİK madde 68 kapsamındaki belgelerden olmaması sebebiyle karar bozulmuş, ilk derece mahkemesi kararında direnmiştir. Zamanaşımına uğramış bononun salt bu sebepten ötürü adi senet vasfını haiz olamayacağı, zamanaşımı def'inin de ileri sürüldüğü dikkate alındığında söz konusu bononun İİK madde 68 kapsamındaki belgelerden de sayılamayacağı gerekçesiyle direnme kararının bozulmasına...” karar verilmiştir.

Zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin delil başlangıcı olarak değerlendirildiğine ilişkin açıklamalardan sonra medeni yargılama sürecinde delillerin ileri sürülmesi ve delil başlangıcı müessesesine kısaca değinilmesi gerekmektedir. Medeni usul hukukunda kural

²²² Yargıtay 13. HD, E: 2017/992, K: 2017/12429, T:20.12.2018, <<http://lexpera.com.tr>>; **Narbay, Şafak / Çelik, Ferhat** (2016) ‘Süresinde İbraz Edilmeyen Çekin Hukuki Niteliği’ Legal Hukuk Dergisi, C:14, S:167, s.9; Yargıtay 11. HD, E:2020/2871, K:2020/5784, T:10.12.2020, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 11. HD, E:2020/3056, K:2021/4427, T:26.05.2021, <<http://lexpera.com.tr>>. “Zamanaşımına uğramış kambiyo senetleri taraflar arasında temel ilişkinin bulunması halinde yazılı delil başlangıcı olarak kabul edilmekle birlikte temel ilişkinin olmadığı durumlarda davalının sebepsiz zenginleşmediğini kanıtlaması gerekmektedir. Somut olayda dava konusu bonoların vade tarihi dikkate alındığında senedin 30.09.2014 tarihinde zamanaşımına uğradığı ve itirazın iptaline konu takibin 04.04.2016 da açıldığı hususları birlikte gözetildiğinde TTK madde 732’de belirtilen bir yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu görülmektedir. Her ne kadar davacı, davalı ile aralarındaki temel ilişkinin varlığını protokole dayandırmış olsa da takibe konu bonoların taraflar arasındaki protokole istinaden verildiği iddiası ispatlanamadığından istinaf başvurusunun esastan reddi kararının onanmasına...” karar verilmiştir.

²²³ YİBBK, E:2019/1, K:2019/8, T: 25.12.2019, <<http://lexpera.com.tr>>.

²²⁴ **Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri**, s.260.

²²⁵ YHGK, E:2011/338, K:2011/378, T:01.06.2011, <<http://lexpera.com.tr>>.

taraflarca getirilme ilkesidir. Nitekim hâkimin, kanunda öngörülen istisnalar dışında taraflardan birinin ileri sürmediği şeyi kendiliğinden dikkate alamayacağı ve delil toplayamayacağı HMK madde 25'te hükme bağlanmıştır. Bu kapsamda medeni yargılama usulünde dilekçe teatisi aşaması sona erdikten sonra HMK madde 137 gereğince ön inceleme aşamasına geçilmekte ve bu aşamada dava şartları ve ilk itirazlar incelenmekte, uyuşmazlık konusu tam olarak belirlenmekte ve taraflar sulhe veya arabuluculuğa davet edilmektedir. Aynı zamanda mahkeme tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gerekli işlemleri yapmaktadır. Bu hükmün yanı sıra HMK madde 145 de delillerin ileri sürülmesini düzenlemektedir. Söz konusu hükme göre, delillerin sonradan ileri sürülmesi yargılamayı geciktirme amacı taşımıyorsa veya tarafların kusurlarından ileri gelmiyorsa mahkeme delillerin sonradan ileri sürülmesine izin verebilmektedir.

HMK madde 200'de de belirtildiği gibi hakkın doğumu, düşmesi, yenilenmesi, ertelenmesi gibi işlemler kanunda öngörülen miktarın üzerinde ise senetle ispat zorunluluğu mevcuttur. Senet kişinin kendi aleyhine hazırladığı yazılı bir belge olarak ifade edilebilmektedir²²⁶. Bir belgenin senet sayılabilmesi için taşınması gereken asgari unsurlar mevcuttur. İlk olarak senet olarak nitelendirilen belgenin bir cisim bulması yani bir nesne üzerinde yer alması gerekmektedir²²⁷. Senedin bir diğer unsuru yazılılıktır ve senedin üzerinde söz konusu hukuki işlemle ilgili irade beyanı yer almalıdır²²⁸. Senedi düzenleyen kişinin imzasının senet üzerinde yer alması ile de belge senet niteliğini haiz olacaktır²²⁹.

Kanun koyucu maddi gerçeğin daha kolay ortaya çıkarılması bakımından senetle ispat zorunluluğuna çeşitli istisnalar getirmiştir. Senetle ispat zorunluluğunun istisnalarına, delil başlangıcının varlığı halinde tanık dinlenebileceği hususunu düzenleyen HMK madde 202 ve HMK madde 203 örnek gösterilebilir.

Senetle ispat zorunluluğunun istisnalarından biri olan delil başlangıcı müessesesi HMK madde 202'de düzenlenmiştir. Bu minvalde delil başlangıcı hukuki işlemin tamamen ispatına yeterli olmamakla birlikte hukuki işlemi muhtemel gösteren ve kendisine karşı ileri sürülen kimse tarafından verilmiş veya gönderilmiş olan belge olarak ifade edilmiştir. Belge ise HMK madde 199'da *“uyuşmazlık konusu vakıya elverişli her türlü yazılı basılı metin, senet, kroki vb. veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları”*

²²⁶ Kayıhan, Şaban (2021) Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.40.

²²⁷ Pekcanitez / Atalay / Özkes, s.382.

²²⁸ Pekcanitez / Atalay / Özkes, s.382.

²²⁹ Pekcanitez / Atalay / Özkes, s.382.

olarak tanımlanmıştır. Sonuç olarak delil başlangıcı, senetle ispat zorunluluğunun istisnası olarak belirtilmiş ve delil başlangıcının bulunması halinde tanıkla ispat yeterli bulunmuştur.

2.2.6. Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedindeki Vade Tarihinin Bu Senetteki Temel İlişkiye İstinaden Açılan Dava veya Takipteki Temerrüt Tarihinin Belirlenmesindeki Yeri

Zamanaşımına uğrayan bir kambiyo senedindeki vade tarihinin temel ilişkiye istinaden açılan dava veya takipteki temerrüt tarihinin belirlenmesine esas alınıp alınmayacağı noktasında Yargıtay daireleri arasında görüş farklılığı bulunmaktadır. Yargıtay 11. HD. kararlarında²³⁰ zamanaşımına uğramış kambiyo senedindeki vade tarihini asıl borç ilişkisine istinaden açılan dava veya takipte temerrüt tarihi olarak kabul etmiştir. Yargıtay 13. HD. ise kararlarında²³¹ zamanaşımına uğramış kambiyo senetlerinin delil başlangıcı olarak kabul edildiklerini, bu kambiyo senetleri üzerinde yer alan vade tarihinin temerrüt tarihi olarak kabul edilemeyeceğini hüküm altına almıştır. Konu ile ilgili olarak Yargıtay 15. HD. de bir kararında “...takibe konu bonoların takip tarihi itibarıyla zamanaşımına uğradığı, yazılı delil başlangıcı niteliği kazanan bonoların diğer delillerle desteklenmesi halinde temel ilişkinin varlığının tespit edileceği, yazılı delil başlangıcına bağlanan sonuçların senede bağlanan sonuçlarla aynı olmayacağı dolayısıyla bono üzerinde yer alan vadenin kesin vade olarak değerlendirilemeyeceği, somut olayda ise davacı yüklenicinin icra takibinden önce işlemiş olan faizi talep edebilmesi için davalıyı temerrüde düşürmesi gerektiğini ifade etmiş olup, icra takibinden önce işlemiş faizin kabulüne karar verilmesinin uygun olmadığı...²³² ” şeklinde hüküm tesis etmiştir. Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kurulu’nun 25.12.2019 tarihli, E:2019/1 ve K:2019/8 sayılı kararı ile Yargıtay daireleri arasındaki görüş farklılığı giderilmiştir. Bu kararda, zamanaşımına uğrayan kambiyo senedinin taraflar arasındaki temel ilişkinin ispatında delil başlangıcı olarak kabul edildiği, taraflar arasında delil başlangıcı olarak kabul edilen belgedeki vade tarihinin temerrüt tarihi olarak kabul edilmesinin hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracağı, bu durumda borçluyu temerrüde düşürmek için TBK’nin 117’nci maddesi gereğince ihtar çekilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

²³⁰Yargıtay 11. HD, E: 2015/12354, K: 2017/479, T: 25.01.2017, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 11. HD, E: 2017/1042, K: 2018/743, T: 05.02.2018, <<http://lexpera.com.tr>>.

²³¹Yargıtay 13. HD, E: 2014/20748, K: 2015/7741, T: 11.03.2015, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 13. HD, E: 2015/35312, K: 2016/2175, T: 28.01.2016, <<http://lexpera.com.tr>>.

²³² Yargıtay 15. HD, E: 2017/1298, K: 2017/3060, T: 20.09.2017, <<http://lexpera.com.tr>>.

2.2.7. Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedine İlişkin İhtiyati Haciz Talepleri

Muaccel bir para alacağına ilişkin açılmış veya açılacak olan takibin sonuçlarını güvence altına alabilmek için alacaklı borçlunun kendi yedindeki veya üçüncü kişideki taşınır veya taşınmazına ilişkin olarak ihtiyati haciz talebinde bulunabilir²³³. İhtiyati haciz talebinde kural para alacağının vadesi gelmiş yani muaccel olması iken bazı istisnai durumlarda vadesi gelmemiş alacak içinde ihtiyati haciz talep edilebileceği (borçlunun yerleşim yerinin bulunmaması ya da borçlunun taahhütlerini yerini getirmemek için mallarını kaçırmaya yönelik işlemlerde bulunması) İİK madde 257’de hüküm altına alınmıştır.

Yukarıda belirtilmiş olan sebeplere istinaden ihtiyati haciz talep edilmiş ise; mahkeme kararını verirken İİK madde 258 uyarınca iki tarafı dinleyip dinlememe konusunda serbesttir. Alacağın zamanaşımına uğramış olduğu durumlarda şayet ihtiyati haciz talep edilmiş ise borçlu dinlenilmeden de karar verilebilir. Bu durumda ihtiyati haciz kararı verilmesi hususunun alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin sağlanması açısından yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir²³⁴. Nitekim çalışmamızın önceki bölümlerinde de belirtmiş olduğumuz gibi zamanaşımı bir def’i olup taraflarca ileri sürülmedikçe hâkim tarafından resen dikkate alınmaz. Dolayısıyla borçlu dinlenilmeden ihtiyati hacze karar verilmesi zamanaşımı def’ini ileri sürme imkânı kalmayan borçlu aleyhine sonuçlar doğurabilir. Her ne kadar borçlunun ihtiyati haciz kararına itirazı (“*mahkemenin yetkisine itiraz, teminata itiraz veya ihtiyati haczin sebeplerine itiraz*”) İİK madde 265’te düzenlenmiş olsa bile bu hüküm borçlunun zararının artmasını önlememektedir. TTK madde 732 kapsamında ihtiyati haciz talep edilmesi durumunda ise kambiyo senedi zamanaşımına uğramış olsa bile senet borçlusunun hamile senetten doğan borcu ifa yükümlülüğü devam etmesi sebebiyle borçlu dinlenilmeden ihtiyati haciz kararı verilebilir²³⁵. TTK madde 732 kapsamında kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davası için belirlenen bir yıllık zamanaşımı süresi dolması durumunda ise mahkemenin düzenleyen veya muhatap için talep edilen ihtiyati haciz yargılamasını duruşmalı yapması faydalı olacaktır²³⁶.

²³³ Bulur, s.164.

²³⁴ Kayış, Ferhat (2018) ‘Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Alacaklarına Dayalı İhtiyati Haciz Talepleri’ Terazi Hukuk Dergisi, C:13, S:144, s.81.

²³⁵ Kayış, s.83-85.

²³⁶ Kayış, s.84.

2.3. Kambiyo Senedinden Kaynaklanan Hakkın Korunması İçin Yapılması Gereken İşlemlerin Yapılmaması

Hamil, kabul için ibrazın zorunlu olduğu durumlarda senedin ibraz edilmesi, kabul etmeme/ödememe protestosunun çekilmesi²³⁷ ve protestodan muafiyet kaydı olan poliçenin ödeme için ibraz edilmesi şeklindeki prosedürleri belirli süreler içinde gerçekleştirmediği takdirde Türk Ticaret Kanunu madde 730 gereğince kabul eden muhatap haricinde diğer senet borçlularına başvuru hakkını yitirir. Müracaat hakkı yitirilmiş olsa bile senet kambiyo vasfı niteliğini taşımaya devam ettiğinden hamil zamanaşımı süresi içerisinde senedin asıl borçlularına karşı kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takip yapılabilir²³⁸. Müracaat hakkının kaybedilmesi halinde senedin asıl borçlularına karşı zamanaşımı süresi içinde kambiyo senetlerine özgü haciz yoluna başvurulabilmesi ancak poliçenin kabul edilmiş olduğu durumlarda ve bonoda söz konusu olmaktadır²³⁹. Müracaat hakkının kaybedilmesi kabul edilmeyen poliçe ve asıl borçlusu bulunmayan çekte gerçekleşmiş ise kambiyo hukukundan kaynaklı talep hakkı yitirileceğinden hamil TTK madde 732 kapsamında başvuru hakkına sahip olur.

2.3.1. Kambiyo Senedinin İbraz Edilmemesi

2.3.1.1. Kambiyo Senedinin Kabul İçin İbrazı

TTK madde 691 gereğince poliçeyi elinde bulunduran herkes, vadeye kadar senedi muhataba kabul için arz edebilir. Poliçenin kabule arzı zorunlu olmamakla birlikte iradi veya kanuni olarak kabule arz zorunluluğu getirilebilir. Poliçenin iradi olarak kabule arz zorunluluğu getirilmesi konusunda TTK madde 692 incelenmelidir. TTK madde 692 düzenleyenin, poliçenin kabule arzını zorunlu kılabilceği gibi kabule arzını da yasaklayabileceğini düzenlemektedir. Cirantalar ise TTK madde 692/4 uyarınca düzenleyen senedin kabule arzını yasaklamadıkça poliçenin kabule arzını zorunlu tutabilirler. Bu kapsamda düzenleyen veya ciranta tarafından poliçenin kabule arz edilmesi zorunluluğu

²³⁷ Yargıtay 12. HD, E:2016/17339, K:2017/6078, T:19.04.2017, <<http://lexpera.com.tr>>. “Söz konusu olayda bononun yetkili hamilinin, lehtar ve cirantalara başvurabilmesi için ödeme gününü izleyen iki iş günü içinde keşideciye karşı ödememe protestosu çekmesi gerekmektedir. Takibe konu edilen 200.000 TL ve 420.000 TL bedelli bonolar için hamilin borçlu cirantaya başvuru yapabilmesi için gerekli olan ödememe protestosunun keşideciye çekilmediği anlaşıldığından takibe konu edilen bonolar yönünden borçlu cirantaya karşı müracaat hakkının yitirildiği tespit edilmiştir.”

²³⁸ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s. 256; Kendigelen / Kırca (2022), s.268.

²³⁹ Kendigelen / Kırca (2022), s.268.

getirilebileceği görülmektedir. İradı olarak getirilen kabule arz zorunluluğunun yanı sıra bazı poliçeler için kanuni olarak kabule arz zorunluluğu da getirilmiştir. Nitekim TTK 692/2 “Düzenleyen, üçüncü bir kişinin yerleşim yerinde veya muhatabın yerleşim yerinden başka bir yerde ya da görüldükten belli bir süre sonra ödenmesi gereken poliçeler hariç olmak üzere, poliçenin kabule arzını menettiğini poliçeye yazabilir.” hükmünü ve TTK madde 693/1 “Görüldükten belli bir süre sonra ödenmesi şart kılınan poliçelerin, düzenleme gününden itibaren bir yıl içinde kabule arz edilmesi gerekir.” hükmünü haizdir. Söz konusu hükümler de adresli ve yerleşim yerli poliçeler ile görüldüğünden belli bir süre sonra ödenecek poliçeler de kabule arzın zorunlu olduğu belirtilmiştir. Burada kısaca adresli veya yerleşim yerli poliçeleri açıklamak gerekir. Adresli poliçelerde; senet bedeli muhatabın yerleşim yerinde ancak farklı bir adreste; yerleşim yerli poliçelerde ise senet bedeli muhatabın yerleşim yerinden başka bir yerde ödenir²⁴⁰. Kabule arzın zorunlu tutulduğu bir diğer poliçe olan görüldüğünden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçeler ise TTK madde 693/1 hükmü gereğince düzenleme tarihinden bir yıl içinde kabule arz edilmek zorundadır. Kabule arzın zorunlu tutulduğu poliçelerde poliçenin muhatap tarafından kabul edilmemesi halinde hamil kabul etmeme protestosu da düzenlenmemişse TTK madde 730/2 hükmü uyarınca hem vadeden önceki hem de vadeden sonraki başvuru hakkı yitirilir.

Belirli bir günde ödenecek vadeli poliçeler ile düzenleme tarihinden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçelerde TTK madde 691 vadeye kadar kabul için ibrazın yapılabileceğini ifade etmektedir. Görüldüğünde ödenecek vadeli poliçelerde ise kabul için arzın olup olmayacağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Kural olarak görüldüğünde ödenecek vadeli poliçeler TTK madde 704’e göre düzenleme tarihinden itibaren bir yıl içinde ödeme için ibraz edilir. Düzenleyen bu süreyi kısaltıp uzatabileceği gibi ciranta sadece bu süreyi kısaltabilir. Cirantanın kısaltmış olduğu süre içerisinde senedin ibraz edilmemesi halinde sadece bu cirantaya başvuru hakkı düşer²⁴¹. Ancak görüldüğünde ödenecek vadeli poliçelerin de kabul için arz edilebileceğini ifade eden görüşler bulunmaktadır²⁴². Bu görüşe göre poliçelerde kabul için ibrazı yasaklayan bir hüküm olmamakla birlikte düzenleyen ya da cirantalar kabule arz zorunluluğu getirebilir²⁴³.

²⁴⁰ Pulaşlı, s.150; Poroy /Tekinalp, s.156-157; Bozer / Göle (2022), s.97; Öztan, s.94; Kayıhan (2021), s.113.

²⁴¹ Poroy / Tekinalp, s.154.

²⁴² Kınacıoğlu, Naci (1968) ‘Görüldüğünde Ödenecek Poliçeler’ Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C:4, S:3, s.480.

²⁴³ Kınacıoğlu, s.480.

Kabule arzın yapılacağı yer hususu ise TTK madde 691’de düzenlenmiştir. Söz konusu kanun hükmü uyarınca kabule arzın yapılacağı yer muhatabın yerleşim yeridir. Kabule arzın yapılacağı yer konusunda TTK madde 755’te poliçeye ilişkin işlemlerin tek bir kişi nezdinde yapılması gereken hallerde bu tür işlemlerin o kişinin ticaret yerinde veya konutunda yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

2.3.1.1.1. Kambiyo Senetlerinde Kabul Beyanı

Poliçeyi kabul edene kadar muhatap poliçe ilişkisi dışındadır²⁴⁴ ve muhatabın poliçeyi kabul yükümlülüğü bulunmamaktadır²⁴⁵. Muhatap ile keşideci arasında temel ilişki bulunsa bile muhatap poliçeyi kabul etmeyebilir²⁴⁶. Temel ilişki mevcut olmasına karşın poliçeyi kabul etmeyen muhataba karşı düzenleyen temel ilişkiye dayanarak dava açabilir²⁴⁷.

Poliçede muhatabın asıl borçlu sıfatına sahip olabilmesi²⁴⁸ TTK madde 695 gereğince muhatabın poliçeyi kabul ettiğine dair bir ibareye yer vererek poliçeyi imzalaması ile mümkün olur. Aynı zamanda TTK madde 695 hükmü uyarınca senedin ön yüzüne herhangi bir ibare yazılmadan muhatap tarafından atılan imza da kabul beyanı olarak değerlendirilir. Senedin arka yüzüne atılan imzanın kabul olarak değerlendirilebilmesi için ise imzanın yanında mutlaka poliçenin kabul edildiğine ilişkin bir ibarenin de yer alması gerekir. Aksi takdirde poliçenin arka yüzüne muhatabın sadece imza atması TTK madde 683/2 gereğince beyaz ciro kabul edilir. Poliçenin ön ve arka yüzüne yazılan kabul beyanına ilişkin Türk Ticaret Kanunu’nda hüküm bulunmasına karşın alonj üzerine kabul şerhinin yazılıp yazılamayacağı konusunda kanunda boşluk bulunmaktadır. Doktrinde alonj üzerine yazılan kabul beyanının geçerli olmadığını ifade eden görüşler olduğu gibi²⁴⁹, alonj üzerine yapılan ciro ve avalin geçerli olması gibi alonj üzerine yapılan kabulünde geçerli olması gerektiğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır²⁵⁰.

Kabule arz edilmiş bazı poliçelerin niteliği gereği kabul tarihinin senet üzerine yazılması zorunludur. TTK madde 695/2 gereği kabule arzı zorunlu olan poliçeler ile görüldüğünden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçelerde hamil ibraz tarihinin senet

²⁴⁴ Bahtiyar (2022), s.78; Pulaşlı, s.155; Kayıhan (2021), s.135; Poroy / Tekinalp, s.145.

²⁴⁵ Poroy / Tekinalp, s.176; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.122; Bahtiyar (2022), s.78; Pulaşlı, s.155.

²⁴⁶ Kendigelen / Kırca (2022), s.150.

²⁴⁷ Pulaşlı, s.156; Öztan, s.100-101.

²⁴⁸ Pulaşlı, s.155. Çamoğlu (2020), s.60; Kayıhan (2021), s.135; Bahtiyar (2022), s.78.

²⁴⁹ Öztan, s.98.

²⁵⁰ Pulaşlı, s.159.

üzerine yazılmasını şart kılmadıkça, kabul tarihinin senet üzerinde belirtilmesi gerekir. Tarih belirtilmediği durumlarda TTK madde 695/2 hükmü uyarınca hamilin müracaat borçlularına başvuru hakkını yitirmemesi için tarih tespit protestosu çekmesi gerekir.

Kabul için arz konusunda ilk olarak muhatabın poliçeyi kabul etmesi durumu ele alınmalıdır. TTK madde 696/1 hükmü uyarınca muhatabın kabul beyanı kayıtsız ve şartsız olmalıdır. Muhatap TTK madde 696/1 gereğince poliçeyi kısmen de kabul edebilir. Kısmi kabul durumunda bu durum senet üzerine yazılır ve ödenmeyen senet bedeli için yetkili hamil müracaat hakkını kullanabilir²⁵¹. Senet kabul için ibraz edilip kabul edilse bile TTK madde 699 gereği muhatap kabulün üzerini çizebilir. Poliçedeki kabul beyanının poliçenin geri verilmesinden önce çizilmiş olduğu TTK 699/1’de de belirtildiği gibi bir karinedir.

Poliçenin muhatap tarafından kabul edilmesine rağmen senet bedelinin vadede ödenmemesi durumunda da hamil başvurma hakkı kapsamında muhataba başvurabilir. Bu durumda kabul etmiş muhatabın asıl borçlu ve müracaat borçlusu sıfatını haiz olacağı belirtilmelidir²⁵².

Kabul için arz konusunda ikinci durum ise muhatap tarafından poliçenin kabul edilmemesidir. Hamil poliçeyi muhataba kabul için arz ettikten sonra söz konusu poliçe kabul edilmezse hamilin TTK madde 713 gereğince vadeden önce başvuru borçlularına karşı müracaat hakkını kullanabilmesi için kabul etmeme protestosu çekmesi gerekir²⁵³.

2.3.1.1.2. Bono ve Çekte Kabul Müessesesi

Kabul beyanı kambyo senetleri içerisinde poliçe için geçerli olan bir taahhüttür²⁵⁴. Nitekim bonoda zorunlu unsurları düzenleyen TTK madde 776’da muhatap yer almamakta ve dolayısıyla bonoda kabul müessesesi bulunmamaktadır²⁵⁵. Çekte ise “*muhatabın adı*” TTK madde 780’de çekin zorunlu unsurları arasında yer almıştır. Fakat burada da muhatabın kabul yasağı bulunmaktadır²⁵⁶. Çekte kabul yasağına rağmen muhatap banka çek üzerine çeki kabul ettiğine ilişkin bir ifadeye yer vermiş olsa bile yetkili hamile karşı sorumluluğu

²⁵¹ Can (2019), s.111; Kendigelen / Kırca (2022), s.153.

²⁵² Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.124.

²⁵³ Pulaşlı, s.153; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.129; Bilgili / Demirkapı (2022b), s.137.

²⁵⁴ Kendigelen / Kırca (2022), s.150.

²⁵⁵ Kayıhan (2021), s.168; Çamoğlu (2020), s.100; Kendigelen / Kırca (2022), s.164.

²⁵⁶ Kendigelen / Kırca (2022), s.302; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.306.

doğmaz²⁵⁷. Bu beyan soyut borç ikrarı veya düzenleyenin fiilini taahhüt olarak değerlendirilemez²⁵⁸.

Çekte kabul yasağı gereği TTK madde 789'da muhatabın cirosu batıl sayılmış olup, muhatabın aval vermesi yasaklanmıştır. Ancak TTK madde 789/4 gereğince muhataba yapılan ciro makbuz hükmünde sayılır ve senedin devredilmesi ile ciro eden kişinin hakları muhataba geçmez. Nitekim hamilin senedin arkasına imzasını atarak muhatap bankaya teslim etmesi durumunda, bankanın senedi ciro ile teslim almış olduğu kabul edilir. Kanun hükmü gereğince söz konusu ciro makbuz hükmünde kabul edilmiş olup, böylece çeki ödeyen muhatap banka hamilden makbuz isteme yükümlülüğünden kurtulmuş olmaktadır. Bu durum TTK madde 789/4'de çek hesabının bulunduğu muhatap banka şubesi için geçerli olup şayet çek, çek hesabının bulunduğu muhatap banka şubesi dışında başka bir şubeye ciro edilirse ciro geçerli olur ve senedin devri ile haklar devredilir²⁵⁹. Nama yazılı çeklerde ise durum biraz daha farklıdır. Burada çekin arkasına atılan imza alacağın devri olarak kabul edilir. Dolayısıyla ödeme yapan muhatap bankanın hamilden makbuz alması gerekir. Söz konusu düzenlemeler ile muhatabın asli borçlu duruma gelmemesi ve ödeme aracı niteliğini²⁶⁰ haiz çekin piyasada banknot gibi işlem görmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır²⁶¹. Dolayısıyla çek üzerinde kabul beyanına yer verilse bile TTK madde 784 gereğince kabul beyanı yazılmamış sayılır.

2.3.1.1.3. Çekte Kabul Yasağı Sakıncalarını Ortadan Kaldıran Müesseseler

Çekte kabul yasağı ile muhatap bankanın asli borçlu olması önlenmiştir. Aksi takdirde ibraz edilen çek banknot niteliğine dönüşecek ve devletin banknot çıkarma konusundaki tekeli ortadan kalkmış olacaktır²⁶². Çekte kabul yasağı nedeniyle çekin ibraz edilmesi ancak ödenmemesi durumunda sadece müracaat borçlularına başvurma olanağının bulunması

²⁵⁷ Çimen, Murat (2006) 'Çekte kabul ve Teyit', Bursa Dergisi, S:81, s.47-54, <jurix.com.tr/article/17676>, s.e.t. 24.05.2021, s.48.

²⁵⁸ Çimen, dn. 48.

²⁵⁹ Saatçi, s.76.

²⁶⁰ Ayli, Ali / Üçer, Mehmet (2018) 'Çekte Bedelsizlik İddiası ve Açılabilir Dava' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:23, S:39, s.417; Yargıtay 12. HD, E:2019/14593, K:2020/6059, T:01.07.2020, <http://lexpera.com.tr>; Çekin ödeme aracı dışında verildiği hususunun ileri sürülmesi konusunda Bkz. Yargıtay 19. HD, E:2016/4750, K:2016/15910, T:20.12.2016, <http://lexpera.com.tr>. " Söz konusu dava kambiyo senetlerinden kaynaklı menfi tespit davasıdır. Davacı, davalıya verilen çeklerin avans olarak verildiğini ileri sürmektedir. Çekin ödeme aracı olarak verildiğinin kabulü genel kural olmakla birlikte bu durumun aksini ileri sürenin iddiasını ispat etmesi gerekmektedir."

²⁶¹ Kendigelen / Kırca (2022) , s.302.

²⁶² Bahtiyar (2022), s.181; Can (2019), s.182; Öztan, s.258.

çekin kullanımı hususunda tereddüt oluşturur²⁶³. Uygulamada çekin kullanımı konusundaki bu tereddüdün ortadan kaldırılması ve oluşan ihtiyacın giderilmesi amacıyla teyitli ve garantili çek türleri ortaya çıkmıştır²⁶⁴. Böylelikle teyitli ve garantili çekler ile daha çok karşılıksız çeklerin önüne geçilmesi amaçlanmış, piyasaya güven sağlanmaya çalışılmış, ticari hayatın sekteye uğraması önlenmek istenmiştir²⁶⁵.

Teyitli ve garantili çek kurumu kanunumuzda yer almamasına rağmen uygulamada mahkemeler tarafından da kabul edilmektedir. Teyitli çekte çekin ön veya arka yüzüne muhatap banka yetkilisi tarafından “teyit edilmiştir.” “bloke edilmiştir.” şeklinde kayıt şerhi düşülerek çek bedelinin belli bir süre (ibraz süresi) banka nezdinde blokesi taahhüt edilmektedir²⁶⁶. Söz konusu şerhin düşülmesi düzenleyenin iradesi ile olmuşsa burada Türk Borçlar Kanunu anlamında garanti beyanının mevcut olduğu, şayet hamilin başvurusu ile muhatap banka bu kaydı düşmüşse o zaman banka ile hamil arasında doğrudan borç ilişkisinin kurulduğu ifade edilmektedir²⁶⁷.

Teyitli çekte, çek üzerine konulan kayıt muhatap bankayı hamile karşı kambiyo ilişkisine taraf kılmamaktadır²⁶⁸. Muhatap banka tarafından belli bir miktar hamil lehine bloke edilmiş olsa da çekin geçersiz olması durumunda veya ibraz süresinden önce çekin ibraz edilmesi durumunda bankanın ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır²⁶⁹. Burada bankanın bloke ettiği miktarı ödeme yükümlülüğü, geçerli bir çekin süresinde ibraz edilmesi durumunda söz konusu olmaktadır²⁷⁰.

Çekte kabul yasağının ortaya çıkardığı sakıncaları ortadan kaldırmak ve piyasaya güven sağlamak amacıyla uygulamada kullanılan diğer bir çek türü garantili çekdir. Garantili çekte muhatap, belirlemiş olduğu miktarı çek karşılığı olmasa dahi yetkili hamile ödemeyi taahhüt etmektedir²⁷¹. Uygulamada garantili çeklerin “mavi çek”, “prestige çek”, “gold çek” olarak isimlendirildiği de olmaktadır²⁷². Ancak teyitli çekte ifade ettiğimiz gibi ödemenin yasağının varlığı, çekin şekli şartlarının eksik olması nedeniyle geçersiz olması gibi

²⁶³ Öztan, s.258-259.

²⁶⁴ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.320; Can (2019), s.209; Öztan, s.260.

²⁶⁵ Kendigelen / Kırca (2022), s.348.

²⁶⁶ Kendigelen / Kırca (2022), s.348-349; Öztan, s.262; Can (2019), s.210; Kayıhan (2021), s.214; Pulaşlı, s.294.

²⁶⁷ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.324.

²⁶⁸ Bahtiyar (2022), s.182; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.323.

²⁶⁹ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.325.

²⁷⁰ Bozer / Göle (2021), s.308; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.325.

²⁷¹ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.325; Kayıhan (2021), s.216.

²⁷² Kendigelen / Kırca (2022), s.350; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.325.

durumların varlığı halinde muhatap bankanın söz konusu miktarı ödeme zorunluluğu yoktur²⁷³.

Çekte muhatabın borçlu olması biraz önce de bahsetmiş olduğumuz gibi çok istisnai hallerde gerçekleşmektedir. Kaldı ki buradaki borçlu ifadesi yukarıda da açıkladığımız gibi kambiyo ilişkisinden doğan bir borç değildir. Teyitli ve garantili çek ile ilgili açıklamalara baktığımızda genel olarak bu tür çeklerin borçlar hukukuna dayanan bir ilişkiden doğan borç olduğu²⁷⁴, poliçenin kabulü halinde meydana gelen borcun ise kambiyo hukukundan doğduğu ifade edilmektedir.

Bu konuyla ilgili banka çekleri de ele alınmalıdır. Ödeme güvencesi yüksek olan ve karşılıksız çıkma olasılığı düşük olan bu çek türünde kural olarak banka bir bankayı ya da kendisini muhatap olarak belirleyerek çek keşide etmektedir²⁷⁵. Böylelikle çekin devri halinde senet bedelinin tahsil edilmesi kolaylaşmaktadır. Burada keşideci bankanın kendisini muhatap olarak göstermesi halinde kişinin kendisiyle çek anlaşması yapması ve kendi nezdinde karşılık bulundurması durumları dikkate alındığında bu tür banka çeklerinin çek vasfında olamayacağı doktrinde ifade edilmektedir²⁷⁶.

2.3.1.2. Kambiyo Senedinin Ödeme İçin İbrazı

2.3.1.2.1. Poliçe ve Bonoda Ödeme İçin İbraz

2.3.1.2.1.1. Vade

Poliçede ödeme için ibrazın kim tarafından, ne zaman ve nerede yapılacağına ilişkin açıklamalara geçmeden önce vade kavramı ele alınmalıdır. Vade poliçenin zorunlu unsurları arasında yer almamakla birlikte dört tür vade bulunmaktadır. Bu vadeler “belirli günde”, “görüldüğünde”, “düzenleme gününden belli süre sonra” ve “görüldüğünden belli süre sonra” dır. Bu dört tür vade dışında başka bir vadenin belirlenmesi halinde poliçe TTK madde 703/2 gereğince batıl olur. Yargıtay 12. HD konu ile ilgili bir kararında “senette vade tarihi olarak rakamla 01.06.2005 ve yazıyla Mayıs 2005’in belirlendiğini, çift vade olarak

²⁷³ Kayıhan (2021), s.216; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.325; Yargıtay 11. HD, E: 2012/192, K: 2012/669, T: 15.01.2013, <<http://lexpera.com.tr>>.

²⁷⁴ Kendigelen / Kırca (2022), s.349.

²⁷⁵ Öztan, s.264.

²⁷⁶ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.318; Kendigelen / Kırca (2022), s.352.

*düzenlenen bononun kambiyo vasfını yitireceğini, bu sebeple başlatılan takibin iptaline karar verilmesi gerektiğine...*²⁷⁷ şeklinde hüküm kurmuştur.

TTK'nin 778'inci maddesinin poliçede vadeyi düzenleyen 703'üncü maddesine yaptığı atıf gereğince poliçede vadeyi düzenleyen hüküm bonoya da uygulanır.

TTK madde 703/2 gereğince vadesi başka şekilde yazılan veya birbirini takip eden vadeler poliçeyi geçersiz kılmakla birlikte bazı durumlarda vade niteliğini taşımayacak ifadeler nedeniyle senedin geçersiz sayılamayacağına Yargıtay kararlarında yer vermiştir²⁷⁸. Senet üzerinde yer alan vadenin yanı sıra düzenleme tarihinin de vade kısmına yazılması durumunda düzenlenme tarihine sehven yer verildiği, nitekim düzenleme tarihinin vade niteliğini taşımayacağı, her somut olayın özelliğine göre çift vade durumunun değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir²⁷⁹.

Belirli günde ödenecek vadeli poliçelerde ay ve gün belirtilerek poliçe üzerine net bir şekilde yazılmış olan tarih vade tarihidir²⁸⁰. Bu tarihle birlikte borç muaccel hale gelmektedir. Görüldüğünde ödenecek vadeli poliçelerde ise poliçenin muhataba ibraz edildiği tarih vade tarihidir. Nitekim TTK madde 704 gereğince görüldüğünde ödenecek vadeli poliçeler düzenleme tarihinden bir yıl içinde muhataba ödeme için ibraz edilmelidir²⁸¹. Şayet düzenleme tarihinden itibaren bir yıl içinde poliçe muhataba ibraz edilmezse düzenleme tarihinden itibaren hesaplanacak bir yılın son günü vade tarihi kabul edilir. Düzenleyen TTK madde 704/2 gereğince senedin belli bir süre önceden ibraz edilmesini de yasaklayabilir. Bu durumda ibraz süresinin son günü, düzenleyen tarafından senedin ibraz edilmesinin yasaklandığı sürenin bitiminden itibaren bir yıl olarak hesaplanması gerekir.

²⁷⁷ Yargıtay 12. HD, E: 2009/19137, K: 2010/177, T: 12.01.2010, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 12.HD, E:2013/16429, K:2013/25385, T:04.07.2013, <<http://lexpera.com.tr>>.

²⁷⁸ Yargıtay 12. HD, E: 2012/12812, K: 2012/30757, T: 31.10.2012, <<http://lexpera.com.tr>>.

²⁷⁹ **Cinbaş, Mustafa Ömer** (2020) Bonoda Ödeme, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.33-34.

²⁸⁰ **Çamoğlu** (2020), s.51; **Bozer / Göle** (2021), s.133; **Öztan**, s.127.

²⁸¹ Yargıtay 12. HD, E:2007/2003, K:2007/4643, T:13.03.2007, <<http://lexpera.com.tr>>. “eTTK madde 689 uyarınca vadesi gösterilmeyen bononun görüldüğünde ödenmesi gerekmektedir. eTTK madde 690'ın poliçede vadeyi düzenleyen eTTK madde 616'ya yaptığı atıf ile birlikte görüldüğünde ödenecek vadeli poliçe ibrazında ödenmekle birlikte poliçe düzenleme tarihinden bir yıl içinde ödeme için ibraz edilmelidir. Somut olayda 10.02.2004 düzenleme tarihli bonoda vade bulunmamaktadır. Alacaklı lehtarın senedi düzenleme tarihinden itibaren bir yıl içinde ibraz etmesi gerekirken borçluya 13.10.2006 tarihinde icra takibi başlattığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla alacaklının müracaat hakkı düştüğünden takibin iptal edilmesi yerine yazılı hüküm kurulmasında isabet görülmemiştir.”

Belli bir zamana kadar ödenmesi gereken bono olarak ifade edilen süreli bonolarda vade türünün ne olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır²⁸². Doktrinde süreli bononun belirli bir günde ödenecek bono niteliğini haiz olduğunu ifade eden görüşler mevcut olduğu gibi bu tür bonoların görüldüğünde ödenecek vadeli bono olduğunu ileri süren görüşler de mevcuttur²⁸³. Bu görüşe göre süreli bonoda, belirli günde ödenecek vadeli bonoda olduğu gibi tek bir vadenin bulunmadığı, burada aslında görüldüğünde ödenecek bononun, düzenleme tarihinden itibaren bir yıl olarak belirlenen ibraz süresinin düzenleyen tarafından uzatıldığı veya kısaltıldığı bir çeşidi olduğu ifade edilmektedir²⁸⁴.

Düzenleme tarihinden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçelerde ise vade tarihi düzenleme tarihine göre belirlenir²⁸⁵. Görüldüğünden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçelerde vade poliçenin muhataba kabul için ibraz edildiği tarihe veya protesto tarihine göre belirlenir²⁸⁶. Poliçe muhataba kabul için ibraz edilmesine rağmen poliçenin kabul edildiği tarihe ilişkin bir ibare poliçe üzerine yazılmamışsa TTK madde 695/2 hükmü uyarınca tarih tespit protestosu çekilmelidir. Tarih tespit protestosunun da çekilmemiş olması durumunda poliçe, TTK madde 705/2 gereğince düzenleme tarihinden itibaren hesaplanan bir yıllık sürenin son günü kabul edilmiş sayılacağından tarafların aralarında kararlaştırdıkları sürede bu tarihten itibaren başlar.

Kural olarak yukarıda belirtmiş olduğumuz ilkeler çerçevesinde belirlenen vade tarihi ile ödeme tarihi aynıdır. Ancak TTK madde 752/2’de de ifade edildiği gibi vade tarihi resmi bir tatile veya hafta sonuna denk geldiği takdirde ödeme tarihi bu tatili izleyen ilk iş günü olur. Bu durum poliçeyi elinde bulunduran kişinin muhataba ödeme için ibraz edeceği sürenin ve senet borçlularının temerrüde düştükleri tarihin belirlenmesinde önemli rol oynar. Nitekim vadenin gelmesiyle borç muaccel hale gelmiş²⁸⁷ olsa da muhatap dışındaki senet borçluları ihtar ile temerrüde düşmektedir.

Vade tarihinin değiştirilmesi konusu ile ilgili olarak hamilin senet borçlularının tamamı veya birkaçı ile anlaşması ve bu durumu senet üzerinde belirtmesi halinde vade

²⁸² **Cinbaş**, s.42.

²⁸³ **Cinbaş**, s.42-43.

²⁸⁴ **Cinbaş**, s.42-43.

²⁸⁵ **Çoşkun, Mahmut** (2015) Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.277; **Kayihan** (2021) , s.115; **Bozer / Göle** (2021), s.135; **Öztan**, s.127.

²⁸⁶ **Poroy / Tekinalp**, s.155; **Pulaşlı**, s.148.

²⁸⁷ **Poroy / Tekinalp**, s.225.

anlaşmış oldukları süre kadar uzamaktadır²⁸⁸. Vadeyi uzatan anlaşma geçerlilik açısından herhangi bir şekle sahip değildir²⁸⁹. Ancak anlaşmayı kabul etmeyenler açısından ibraz süresinin veya diğer sürelerin belirlenmesinde senet üzerinde yer alan ilk vade geçerli olmaya devam edecektir²⁹⁰.

TTK madde 754’de düzenlenen “*Poliçelerde yargısal veya kanuni atıfet süreleri geçerli değildir.*” hükmüyle de kambiyo senetlerine olan güvenin tesis edilebilmesi ve korunabilmesi için kanunun senet borçlularına verdiği izin dışında yasal düzenleme veya yargı kararı ile vade tarihinin uzatılamayacağı belirtilmek istenmiştir. Bu minvalde kanunun izin verdiği haller dışında düzenleyen veya cirantanın senet üzerinde yer vereceği bir beyanla ibraz, zamanaşımı veya protesto süresinin uzatılamayacağı ifade edilmektedir²⁹¹.

2.3.1.2.1.2. Ödeme İçin İbraz Süresi

TTK madde 708/1 hükmü uyarınca “*belirli günde*”, “*düzenleme gününden*” veya “*görüldüğünden belli süre sonra*” ödenecek vadeli poliçelerde ödeme gününde veya onu izleyen iki iş gününde poliçe muhataba ödeme için ibraz edilmelidir. Aynı zamanda takas odasına ibrazda TTK madde 708/2 gereğince ödeme için ibraz olarak kabul edilir. Görüldüğünde ödenecek vadeli poliçenin ise TTK madde 704/1 gereğince düzenleme tarihinden itibaren bir yıl içinde ödeme için ibraz edilmesi gerekir.

Poliçeyi elinde bulunduran yetkili hamil poliçeyi ödenmek üzere muhataba yukarıda belirtmiş olduğumuz ibraz süreleri içinde ibraz etmelidir. Ödeme ve düzenleme yerinin farklı olması halinde ise takvim çatışması meydana gelebilir. Burada TTK madde 707/1 hükmü uyarınca ibraz süresinin belirlenmesinde ödeme yeri takvimi esas alınmalıdır. Vadenin düzenleme tarihinden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçe olarak belirlenmesi halinde ise TTK madde 707/2 gereğince düzenleme yeri takvimine göre ibraz süresi hesaplanmalıdır.

²⁸⁸ Bozer / Göle (2021), s.138.

²⁸⁹ Bozer / Göle (2021), s.138.

²⁹⁰ Bozer / Göle (2021), s.138.

²⁹¹ Çamoğlu (2020), s.53-54.

2.3.1.2.1.3. Ödeme İçin İbraza Yetkili Kişi

Poliçenin muhataba ödeme için ibrazının yetkili hamil tarafından yapılması gerekir²⁹². Yetkili hamilin belirlenmesi noktasında ise senetlerin türü önem arz eder²⁹³. Kural olarak emre yazılı olan kambiyo senetleri ciro yoluyla devredilmekle birlikte bu konuda hamilin hak sahipliği başlıklı TTK madde 686'nın incelenmesi gerekir. Söz konusu kanun hükmüne göre son ciro beyaz ciro olsa bile hak müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde söz konusu kişinin yetkili hamil sayılacağı ifade edilmiştir. Aynı kanun hükmünün devamında beyaz ciroyu bir başka ciro izlerse söz konusu ciroyu izleyen kişinin senedi beyaz ciro ile iktisap etmiş olacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla düzgün ciro zincirinin tespit edilmesinde ilk cironun lehtar tarafından yapılıp yapılmadığı, lehtar senedi tam ciro ile devretmişse ciro edilen kişinin bir sonraki ciroda ciranta olup olmadığı şayet lehtar beyaz ciro ile senedi devralmışsa TTK madde 684'e uyulup uyulmadığının belirlenmesi önemli rol oynar. Emre yazılı senet üzerine düzenleyen tarafından menfi emre kaydı konulması durumunda ise senet nama yazılı hale dönüşür ve TTK madde 681/2 hükmü uyarınca alacağın temlik hükümlerine göre devredilebilir. Bu durumda ibraz eden kişinin hak sahipliği devir işleminin geçerliliğine ve senedi devreden bir işlemde senedi devralan olup olmadığına göre belirlenir²⁹⁴. Hamiline yazılı senetlerde ise senedin zilyetliğini elinde bulunduran kişi senedin ödenmesini talep edebilirken²⁹⁵; nama yazılı senetlerde hak, alacağın temlik ile devredilir ve geçerli devir işlemi sonrasında senedi devralan kişi yetkili hamil sayılır. Ayrıca burada Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4'üncü maddesinin beşinci fıkrasına yer vermek gerekir. Söz konusu hüküm gereğince tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle nama yazılı ve her taksit için ayrı ayrı senet düzenlenmesi gerekir. Tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle nama yazılı düzenlenmeyen senetler ise kanunun bu hükmü uyarınca tüketici yönünden geçersiz kabul edilir. *"Tüketici yönünden geçersizdir."* ifadesinin nama yazılı senetlerde olduğu gibi tüketiciye ait şahsi def'ilerin senedi devralan herkese karşı ileri sürülebileceği şeklinde yorumlanması gerektiği doktrinde ifade edilmektedir²⁹⁶. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunca verilen kararda²⁹⁷ da söz konusu ifadenin tüketicinin senetteki imzasının kendisini bağlamayacağı ancak senetteki diğer imzaların geçerliliğinin devam

²⁹² Bilgili / Demirkapı (2022b), s.107; Bahtiyar (2022), s.119; Bozer / Göle (2021), s.139.

²⁹³ Bozer / Göle (2021), s.139.

²⁹⁴ Kayıhan (2021), s.58; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.201.

²⁹⁵ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.199-202; Kayıhan (2021), s.63.

²⁹⁶ Kendigelen / Kırca (2022), s.123; Bozer / Göle (2021), s.131.

²⁹⁷ YİBBGK, E:2018/5, K:2019/6, T:29.11.2019.

edeceği, TKHK'nin 4'üncü maddesinin beşinci fıkrasına aykırılık durumunun söz konusu olması halinde bu durumun tüketici tarafından ileri sürülebilecek şahsi def'i oluşturacağı ifade edilmektedir.

Yetkili hamilin belirlenmesi hususunda önemli bir yeri olan senet türünün bazı durumlarda değiştiği görülebilir. Senet türünün değiştiği durumlarda yetkili hamilin tespit edilmesinde yeni senet türü dikkate alınmalıdır. Nama, emre veya hamiline yazılı senetlerin tür değiştirmesi hususu TTK'nin 650'nci maddesinde düzenlenmektedir. TTK madde 650/1'e göre nama veya emre yazılı senedin hamiline yazılı senede dönüşebilmesi için senet üzerinde hak ve borç sahibi olan kişilerin muvafakatleri gerekir. Hamiline yazılı senedin nama veya emre yazılı senede dönüşebilmesinde de TTK madde 650/2 gereğince aynı usul geçerlidir. Senetten kaynaklı hak ve borca sahip olanlardan birinin muvafakat vermemesi halinde tür değiştirme, TTK madde 650/2 hükmü uyarınca tahvili yapan kişi ile onun halefi olan kişi açısından geçerli olur. Uygulamada ise senedin tür değiştirmesi talebine, olası riskler sebebiyle sık rastlanılmamaktadır²⁹⁸. TTK madde 650 hükmü iradi tür değiştirme olarak kabul edilmektedir²⁹⁹. eTTK madde 562'de düzenlenen "Tahvil" müessesesinde olduğu gibi TTK madde 650 nama yazılı senedin emre, emre yazılı senedin nama yazılı senede dönüşmesi durumunu düzenlememiştir³⁰⁰. Bu durum öğretide eleştirilmiştir. Senedin tedavül kabiliyeti ve güvenilirliği bakımından nama yazılı senedin emre yazılı hale getirilmesi senet hak ve borçluların iradesinin senet metninde yer verilmesi ile mümkün olabilir³⁰¹. Nama yazılı senedin emre yazılı senede tahvilinde TTK madde 650'nin ilk fıkrası; emre yazılı senedin nama yazılı hale getirilmesinde 650'inci maddenin ikinci fıkrası kıyasen uygulanabilir³⁰².

Aynı zamanda iradi tür değiştirmenin gerçekleşebilmesi için tür değiştirmeye engel bir durumun olmaması gerekir³⁰³. Örneğin lehtar, poliş ve bonoda zorunlu unsur olduğundan bu senetler hamiline düzenlenemez³⁰⁴.

Doktrinde mülga 223 sayılı Yatırımlar Finans Fonu Teşkili ve Tasarruf Bonoları İhracı Hakkında Kanun'un 15'inci maddesi ve TTK'nin 690'ıncı maddesine dayanarak kanuni tür

²⁹⁸ Pulaşlı, s.84.

²⁹⁹ Can (2019), s.44; Poroy / Tekinalp, s.115.

³⁰⁰ Poroy / Tekinalp, s.115; Kayıhan (2021), s.70.

³⁰¹ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.90.

³⁰² Öztan, s.51-52; Bozer / Göle (2021), s.41-42.

³⁰³ Kayıhan (2021), s.70; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.88.

³⁰⁴ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.88.

değiştirmenin mümkün olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır³⁰⁵. Senedin ödememe protestosunun çekilmesinden veya bu protestonun çekilmesi için belirlenen süreden sonra yapılan cironun alacağın temliki hükmünde olacağını düzenleyen TTK madde 690'ın kanuni tür değiştirme olarak kabul edilemeyeceği doktrinde ifade edilmektedir³⁰⁶.

2.3.1.2.1.4. Ödeme İçin İbraz Yeri

TBK madde 89/1 kapsamında para borçları alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ödenmekle birlikte, kambiyo senetlerinde durum farklıdır. Kambiyo senetlerinden kaynaklanan borç götürülecek değil, aranacak borç niteliğine sahiptir³⁰⁷. Kambiyo senetleri de para borcu içermesine rağmen alacaklı konumunda olan hamilin, ödeme için ibrazı TTK madde 672/3 hükmü uyarınca muhatabın yerleşim yerinde gerçekleştirmesi gerekir³⁰⁸. Borçlunun ikametgâhı ifadesi TTK madde 755/2 gereğince borçlunun ticaret yerini veya konutunu içermektedir. Ancak bu konuda da bir istisna bulunmaktadır. Uygulamada senedin tahsil cirosu ile bankaya devredilmesi halinde banka senedi ödeme için ibraz amacıyla borçluya ihbar etmekte ve borçluyu ödeme için şubesine çağırılmaktadır³⁰⁹.

³⁰⁵ Öztan, s.51-52.

³⁰⁶ Söz konusu durumda emre yazılı senedin türünün değişmeyeceği, sadece def'i ve teminat işlevi yönünden alacağın temliki hükümlerinin uygulanacağı konusunda Bkz. **Poroy / Tekinalp**, s.115, **Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri**, s.87; **Bozer / Göle** (2021), s.39; Yargıtay 12. HD, E:2009/19566, K:2010/934, T:19.01.2010, <<http://lexpera.com.tr>>.

³⁰⁷ **Can** (2019), s.11; Yıkar, Mehmet Emin (2021) 'Çekten Doğan Borcun Götürülecek Borçtan Aranılacak Borca Dönüşmesi' Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:18, S:2, s.1247; Yargıtay 11. HD, E:2017/902, K:2017/1731, T:22.03.2017, <<http://lexpera.com.tr>> "...Davalı borçlu tarafından ihtiyati haciz kararı veren mahkemenin yetkisine itiraz edilmiş, söz konusu uyuşmazlığın kambiyo senetlerinden kaynaklı alacak olduğu, alacaklının kendi yerleşim yerinde takip yapamayacağı, borçlunun yerleşim yeri icra dairesinin yetkili olduğu, gerçek kişiler arasında düzenlenen yetki sözleşmesinin de geçersiz olduğu ifade edilerek ilk derece mahkemesi tarafından verilen itirazın kabulü kararının onanmasına..." şeklinde hüküm verilmiştir. Aksi yönde Bkz. Yargıtay 11. HD, E:2016/12481, K:2016/8797, T:14.11.2016, <<http://lexpera.com.tr>> "...Söz konusu uyuşmazlık çekin ihtiyati hacze konu olması halinde yetkili mahkemenin belirlenmesi noktasında toplanmaktadır. İhtiyati haciz konusunda yetkili mahkeme HMK'nin ilgili hükümlerince belirlenmelidir. Somut olayda çekin süresinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işleminin yapılması neticesinde çekten kaynaklanan borcun aramasının tamamlandığı ve götürülecek borca dönüştüğünden ihtiyati haczin kaldırılması şeklinde verilen kararın bozulmasına..." şeklinde hüküm kurulmuştur; Yargıtay 11. HD, E:2017/378, K:2018/5872, T:01.10.2018, <<http://lexpera.com.tr>>. "Senet bedelinin tahsil edilebilmesi amacıyla senedin bankaya tevdi edilmesi durumunda uygulamada bankalar fiili ibraz da bulunmadan borçluya taahhütlü mektup göndererek senedin kendilerinde olduğunu bildirmekte ve protesto çekmek için gönderdikleri bu ihbarnameyi yeterli saymaktadırlar. Bu durum kambiyo senedinin aranılacak borç olması özelliği ile bağdaşmamaktadır."

³⁰⁸ **Bahtiyar** (2022), s:119; **Çoşkun**, s.281.

³⁰⁹ **Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri**, s.201.

2.3.1.2.1.5. Poliçe ve Bonoda Ödeme

TTK madde 710/3 gereğince hile ve ağır kusuru olmadan muhatap tarafından vadede yapılan ödeme tüm senet borçlularını borçtan kurtarmaktadır. Ancak vadeden önce ödemede bulunan muhatap daha sonra söz konusu poliçeyi tekrar ödeme riskiyle karşı karşıya kalabileceği için muhatap vadeden önce poliçeyi ödemekle yükümlü değildir³¹⁰. Aynı şekilde bonoda da poliçedeki muhatap gibi sorumlu olan düzenleyen³¹¹ senet bedelini vadeden önce ödemekle yükümlü değildir. Dolayısıyla vadeden önce bono düzenleyene ödeme için ibraz edildiğinde düzenleyen vadenin henüz gelmediğine ilişkin def’iyi ileri sürebilir.³¹² Ancak Türk Borçlar Kanunu madde 96’da borçlunun vadeden önce borcunu ödeyebileceği hükme bağlanmıştır.

TTK madde 710/3’te yer alan hile ve ağır kusur ifadesinden neyin anlaşılması gerektiği konusunda net bir düzenleme yoktur. Türk Borçlar Kanunu’nun “*Aldatma*” başlıklı 36’ncı maddesinin birinci fıkrasında taraflardan birinin aldatması sonucu sözleşmenin yapılmış olması halinde aldatmanın esaslı olup olmadığına bakılmaksızın aldatılan tarafın sözleşme ile bağlı kalmayacağı ifade edilmiş, ikinci fıkrasında ise üçüncü bir kişinin aldatması sonucu bir sözleşmenin yapılması halinde ise sözleşmeyle bağlı olup olmama durumunun ancak sözleşmenin diğer tarafının üçüncü kişinin hilesini bilip bilmemesine göre değişeceği hüküm altına alınmıştır. Türk Ticaret Kanunu’nda ise hilenin tanımı yapılmamış olmakla birlikte doktrinde şeklen hak sahibi olan kişinin maddi anlamda hak sahibi olmadığını delillerle bilen bir kişinin buna rağmen ödeme yapması durumu hile olarak ifade edilmiştir³¹³. Dikkat ve özen yükümlülüğüne uymadan maddi anlamda hak sahibi olmadığını bildiği kişiye ödeme yapan kişi ise ağır kusurlu sayılmaktadır³¹⁴.

Kabul eden muhatap poliçe bedelinin tamamını ya da bir kısmını yetkili hamile ödeyebilir. Poliçenin tamamı ödendiği takdirde muhatap TTK madde 709/1 uyarınca hamilden poliçe üzerine ibra şerhi yazılarak poliçenin kendisine verilmesini talep edebilir. Poliçe bedelinin kısmi olarak ödenmesi halinde ise muhatap TTK madde 709/3 hükmü

³¹⁰ Öztan, s.135; Poroy / Tekinalp, s.226.

³¹¹ Öztan, s.214.

³¹² Kendigelen / Kırca (2022), s.252.

³¹³ Cinbaş, s.142.

³¹⁴ Cinbaş, s.142; Senet borçlusunun senet üzerinde boyama, karalama, silme vb. çizimlerin söz konusu olması durumunda senet kendisine ödeme için ibraz edildiğinde çok daha özenli bir inceleme yapması gerektiği aksi durumun ağır kusur sayılacağı hakkında Bkz. Çamoğlu, Ersin (2019b) ‘Çizilmiş Cironun Hukuki Sonuçları’ Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt:35, Sayı:2, s.17.

gereğince yapılan ödemenin senet üzerine yazılmasını ya da kendisine makbuz verilmesini isteyebilir³¹⁵. Muhatap tarafından yapılan kısmi ödeme TTK madde 709/2 de belirtildiği gibi hamil tarafından kabul edilmek zorundadır. Aksi takdirde hamil temerrüde düşmekle birlikte reddetmiş olduğu miktar kadar başvuru borçlularına karşı kambiyo senetlerinden kaynaklanan müracaat hakkını yitirir³¹⁶. Kambiyo senetlerinde hamilin TTK madde 709/2 gereğince kısmi ifayı kabul zorunluluğu bulunmakla birlikte hamil TTK madde 710/1’de belirtildiği gibi borçlunun erken ifa talebini kabul etmek zorunda değildir. Bu düzenleme ile senet borçlusunun ileride mükerrer ödeme riskiyle karşılaşması önlenmek istenmiştir. Türk Borçlar Kanunu ise erken ifa müessesesini 96’ncı maddede düzenlemiş, sözleşmeden veya durumun gereğinden aksi anlaşılmadıkça, borçlunun edimini sürenin sona ermesinden önce ifa edebileceği hüküm altına alınmıştır. Ancak TTK’de bu madde hükmünden farklı olarak borçlunun erken ifanın kabulü halinde oluşabilecek riski üstlendiği kabul edilmiştir. TTK madde 778 gereğince poliçede ödeme hususunu düzenleyen TTK madde 708-712 hükümleri bonoya da uygulanır.

İstisnai olarak bazı durumlarda hamil elinde bulunan senedi ibraz etmeden de ödeme talep edebilir. Senet üzerindeki hakkın ileri sürülmesinin zorlaştığı veya çalınma, yanma vb. sebeplerden dolayı imkânsız hale geldiği durumlar senedin zayi olması olarak ifade edilir³¹⁷. TTK madde 651 hükmü gereğince senedin zayi olma durumu tespit edildikten sonra mahkeme senedin iptaline karar verebilmekte ve hamil TTK’nin 652’nci maddesi uyarınca senet olmadan ödeme talep edebilir.

Senedin ödenmesi ile birlikte senedi ödeyen kişiden sonra gelen ve senedi devralan kişilerin borcu sona erer³¹⁸. Ancak senedi ödeyen kişi TTK madde 726 gereğince müracaat hakkı³¹⁹ kapsamında kendisinden önce gelen kişilere başvuru yapabilir. Burada bononun düzenleyene ciro edilmesi durumunda ciranta konumundaki düzenleyenin kendisinden önceki müracaat borçlularına başvurup başvuramayacağı ele alınmalıdır. Ciranta sıfatıyla ödeme yapan düzenleyene daha sonra müracaat borçluları, müracaat hakkı kapsamında

³¹⁵ Yargıtay 11. HD, E:2016/8779, K:2016/7766, T:04.10.2016, <<http://lexpera.com.tr>>.

³¹⁶ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.223.

³¹⁷ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.56-57; Poroy / Tekinalp, s.119.

³¹⁸ Bozer / Göle (2021), s.138; Poroy / Tekinalp, s.225; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.217.

³¹⁹ Yargıtay 11. HD, E:2017/214, K:2018/6118, T:08.10.2018, <<http://lexpera.com.tr>>. “Dosyanın incelenmesi neticesinde, davacı cirantanın çek lehtarından sonraki ikinci ciranta olduğu, davacının çeki piyasada kullandığı ve çekin karşılıksız çıkması üzerine hamilin keşideci ve diğer cirantalar aleyhine takip başlattığı tespit edilmekle birlikte senet bedelinin davacı ciranta tarafından ödendiği ve ödeme yapan cirantanın ödediği bedelin (çek tazminatının keşideci tarafından ödenmesi) diğer borçlulardan tahsiline ilişkin açmış olduğu davanın kabulüne...” karar verilmiştir.

başvurabileceğinden düzenleyenin daha sonra iade etmekle yükümlü olacağı meblağı talep etmesinin uygun olmayacağı değerlendirilir³²⁰.

Kambiyo senedinin ödeme için ibraz edilmesine rağmen ödenmemesi halinde iki durum ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi müracaat borçlularına başvuru hakkının doğmasıdır³²¹. İkincisi ise senet borçlularının mütemerrüd duruma gelmesidir. Her ne kadar senedin vadesinin gelmesi ile borç muaccel hale gelse ³²² de borçlu temerrüde düşmemektedir. Nitekim senedin kimin elinde olduğunu bilmeden yani senet ibraz edilmeden temerrüdün gerçekleştiğini kabul etmek olağan akışa aykırı olacaktır³²³. TBK'nin “*Borçlunun Temerrüdü*” başlıklı 117. maddesinde yer alan “*Muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer.*” ifadesi ile borçlunun temerrüdü için alacaklının ihtarının gerektiği hüküm altına alınmıştır.

2.3.1.2.2. Çekte Ödeme İçin İbraz

2.3.1.2.2.1. Vade ve Ödeme İçin İbraz Süreleri

Poliçe ve bonodan farklı olarak çekte vade bulunmamaktadır³²⁴. TTK madde 794 gereğince çek görüldüğünde ödenir ve bunun dışında bir kayıt yazılmamış sayılır. Çekte vade bulunmasa da uygulamada taraflar ileri tarihli çek ihdas edebilir³²⁵. Taraflar çekin gerçekte düzenlenmiş olduğu tarihten daha ileri bir tarihi düzenleme tarihi olarak belirlemeleri durumunda “*vadeli çek*”ten söz edilebilir³²⁶.

³²⁰ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.177.

³²¹ Bahtiyar (2022), s:125; Poroy / Tekinalp, s.227.

³²² Poroy / Tekinalp, s.225.

³²³ Poroy / Tekinalp, s.227.

³²⁴ 1926 sayılı eTTK'nin 620'nci maddesinde de çekin görüldüğünde ödeneceği aksi durumunun senedin çek vasfını kazanmasını engelleyeceği hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme 1912 tarihli La Haye Konferansı'nda kabul edilen metin ile büyük oranda benzerlik taşımaktaydı. Cenevre Yeknesak Kuralları'nın 28'inci maddesinde de çekin görüldüğünde ödeneceği, bunun dışındaki bir kaydın yazılmamış sayılacağı düzenlenmiştir. Böylelikle ödeme aracı niteliğinde olan çekin kredi vasıtası haline gelmesi önlenmek istenmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Yıldırım, Ali Haydar (2017) ‘Türk Hukuku’nda Vadeli Çek (İleri Tarihli Çek) ve Bunun Doğurduğu Sonuçlara İlişkin Bazı Tespitler’ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:21, S:4, s.93; Kendigelen / Kırca (2022), s.281.

³²⁵ Düzenleyen ile lehtarın aralarında yapacakları sözleşme ile çekin belli bir tarihten önce ibraz edilmesini engelleyemeyecekleri hakkında Bkz. Yargıtay 11. HD, E:1992/6345, K:1992/3263, T:05.03.1992, <http://lexpera.com.tr>.

³²⁶ Bahtiyar, Mehmet (2013) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından İleri Tarihli Çek’, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:1, S:2, s.47-58, <http://jurix.com.tr> , s.e.t. 27.06.2021, s.3; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.333; Kayıhan (2021), s.208.

Çekte ibraz süreleri TTK madde 796’da düzenlenmiştir. Kanun hükmü uyarınca çekte ibraz süreleri on gün, bir ay ve üç aylık sürelerdir. Çekin ödeme yeri ve düzenleme yeri aynı ise düzenleme tarihinden 10 gün içinde; ödeme yeri ile düzenleme yeri farklı ise bir ay içinde ödenmesi gerekir. İsviçre ve Alman hukukunda “yer” ifadesi ülke sınırlarını ifade etmektedir³²⁷. Çekin ödeme aracı niteliğine sahip olduğu dikkate alındığında; ödeme yeri ve düzenleme yeri Türkiye olan bir çekin 10 gün içerisinde ödenmesi gerektiği şeklinde bir kabul de mümkün gözükmemektedir³²⁸.

TTK madde 796 gereğince ödeneceği ülkeden farklı bir yerde düzenlenen çek ödeme yeri ile düzenleme yeri aynı kıtada ise bir ay, farklı kıtada ise üç ay içinde ödeme için ibraz edilmelidir. Avrupa ülkesinde düzenlenip, Akdeniz’e sahili olan bir ülkede ödenecek veya tam tersi durumun mevcut olduğu çeklerde TTK madde 796 uyarınca bir ay içinde ödeme için ibraz edilmelidir.

İbraz sürelerinin tespiti için senet üzerinde ödeme yeri ve düzenleme yeri gibi unsurların belirlenmiş olması gerekir. TTK madde 780 gereğince ödeme yeri ve düzenleme yeri çekte bulunması gereken şekli unsurlar arasında yer alır. Ödeme yeri ve düzenleme yerinin çek üzerinde bulunmaması durumu ise TTK madde 781’de düzenlenmiştir. Kanun hükmüne göre; senet üzerinde ödeme yeri belirtilmemişse muhatabın ticaret unvanının yanında yer alan yer, şayet burada birden fazla yer gösterilmiş ise ilk gösterilen yerde çekin ödeneceği belirtilmiştir. Böyle bir kayıt dahi bulunmuyorsa çek muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödenir. Kambiyo hukukunda durum böyle olsa da Türk Borçlar Kanunu madde 89 gereğince para borçları alacaklının yerleşim yerinde ödenir. Kıymetli evrak hukukunda Türk Borçlar Kanunu’nda yer alan hükümden farklı bir düzenleme yapılması, senedin tedavül kabiliyetinin olması ve borçlunun, alacaklının kim olduğunu bilememesinden kaynaklanır.

Çek üzerinde düzenleme yerinin yer almaması durumunda çek, TTK madde 781/3 hükmü uyarınca düzenleyenin adının yanında yazılı olan yerde ödenir³²⁹. Düzenleme yerinin belirlenmesinde ise mahkeme kararlarında il, ilçe, köy gibi idari birimlerin yazılması

³²⁷ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.237-338.

³²⁸ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.237-338.

³²⁹ Yargıtay 10. Ceza Dairesi E:1992/9801, K:1992/12179, T:25.11.1992, <<http://lexpera.com.tr>>. “Çekte düzenleyenin imzasının yanında sanığın ad ve soyadı bulunmakla birlikte ad ve soyadın yanında yer alan “Bursa”nın düzenleme yeri olarak kabul edilmesi gerekmektedir...”

gerektiği ifade edilmektedir³³⁰. İdari birimin³³¹ tespit edilmesi belirli bir araştırmanın yapılmasını gerektirdiğinden bu durum kambiyo senedinin tedavülünü zorlaştırmaktadır³³². Bu nedenle düzenleme yeri belirlenirken idari birim yerine herhangi bir yer isminin yeterli olacağı doktrinde ifade edilmektedir³³³.

TTK madde 796/3 gereğince ödeme için ibraz süresi düzenleme tarihinin ertesi gününden itibaren hesaplanmaya başlanır. Bu durum düzenleme tarihinde çekin ibraz edilmesine engel oluşturmaz. Burada düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin akıbetine değinmek gerekir. Çek Kanunu'nun Geçici 3'üncü maddesinin beşinci fıkrasında 31 Aralık 2023 tarihine kadar çekin düzenleme tarihinden önce ödenmek için muhatap bankaya ibrazının geçersiz sayılacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu durumdaki bir çek bedelinin tamamen veya kısmen ödenmemesi sebebiyle Çek Kanunu'nun 3'üncü maddesinin sekizinci fıkrası gereğince hamil tarafından borçlu aleyhine herhangi bir takip yapılamaz. 31 Aralık 2023 tarihinden sonra ileri tarihli çekin düzenleme tarihinden önce ibraz edilmesi durumunda nasıl bir sonucun ortaya çıkacağı değerlendirilmelidir. Konu ile ilgili olarak TTK madde 795/2'de düzenleme gününden önce ibraz edilen çekin düzenleme günü ödeneceği ifade edilmiştir. Çek kanunu madde 3/8'de de düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çeklere ilişkin takip başlatılamayacağına yer verilmiştir. Bu kapsamda ileri düzenleme tarihli çekler düzenleme tarihinden önce ibraz edildiğinde karşılık söz konusu değilse, karşılıksızdır işlemi yapılamayacağı gibi hamilin müracaat hakkı da doğmamış olacaktır³³⁴.

İbraz süreleri aynı zamanda senedin ciro edilmesi hususu üzerinde de etkilidir. Emre yazılı çek düzenleme tarihinden itibaren ödeme için ibraz süresi içerisinde ciro edilebilir. TTK'nin 793'üncü maddesinde protestonun düzenlenmesinden veya ibraz süresinin geçmesinden sonra senedin ciro edilmesi halinde alacağın temlik sonuçlarının doğacağı

³³⁰Yargıtay 12. HD, E:2016/16912, K:2017/9208, T:13.06.2017, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 12. HD, E:1994/11001, K:1994/11716, T:06.10.1994, <<http://lexpera.com.tr>>. “Söz konusu bonoda düzenleme yeri olarak il veya ilçe adının belirtilmediği, sadece sokak adının yer aldığı dolayısıyla bononun unsuru eksik olduğundan kambiyo senetlerine özgü takip yapılamayacağı...” şeklinde hüküm kurulmuştur; Yargıtay 12. HD, E:1995/4810, K:1995/4733, T:30.03.1995, <<http://lexpera.com.tr>>. “Çek üzerinde yer alan “Şirinyer” veya “Halkapınar” ifadelerinin idari birim olmadığı, düzenleme yeri idari birim olmayan senedin çek niteliğini taşımayacağı...”

³³¹ **Pulaşlı**, s.326-328.

³³² **Bozer / Göle** (2021), s.281.

³³³ **Bozer / Göle** (2021), s.280-281; **Poroy / Tekinalp**, s.156.

³³⁴ **Kayıhan** (2021), s:208-210; **Saatçı**, s.83-84.

hükme bağlanmıştır. Alacağın temlikinde ise TBK madde 188 hükmü uyarınca senedi devredene karşı ileri sürülebilen def'iler senedi devralan kişiye karşı da ileri sürülebilir.³³⁵

2.3.1.2.2.2. Süresinde İbraz Edilmeyen Çekin Hukuki Niteliği

Çek hukuki nitelik olarak poliçede olduğu gibi havale niteliği taşımaktadır³³⁶. Muhatap ile düzenleyen arasında karşılık ilişkisi, muhatap ile lehtar arasında havale ilişkisi ve düzenleyen ile lehtar arasında ise temel ilişki bulunmaktadır³³⁷. Ancak temel borç ilişkisinden bağımsız olması, sıkı şekil koşullarına sahip olması, çekin karşılıksız çıkması durumunda bile düzenleyenin sorumlu olmaya devam etmesi vb. sebepler çeki adi havaleden ayırmaktadır³³⁸.

Çekin süresinde ibraz edilmemesi durumunda ise hamilin elinde bulunan senedin hukuki niteliğinin adi havale olacağını ifade eden mahkeme kararları bulunmaktadır. Yargıtay 12. HD' si bu konuda vermiş olduğu bir kararda “... çekin muhatap bankaya süresinde ibraz edildiğine dair çek üzerinde ibraz kaşesi bulunmamakta olup, süresinde ibraz edilmeyen çekten dolayı alacaklının müracaat hakkını yitirdiği dolayısıyla kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takip yapılamayacağı gibi söz konusu belgenin “adi havale”³³⁹ niteliğini taşımakta olduğu bu kapsamda itirazın kaldırılmasının istenemeyeceği”³⁴⁰ şeklinde hüküm tesis etmiştir.

Süresinde ibraz edilmeyen çekin her zaman kambiyo vasfını yitirmediğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır³⁴¹. Nitekim TTK madde 799'da çekten caymanın ibraz süresinden sonra hüküm ifade edeceği ve çekten cayılmamışsa muhatabın ibraz süresi geçtikten sonra çeki ödeyebileceği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla muhatap banka ibraz süresi geçtikten sonra isterse çek bedelini hamile ödeyebilir. Bu durumda çekin kambiyo

³³⁵ Yargıtay 12. HD, E:2005/759, K:2005/4459, T:04.03.2005, <<http://lexpera.com.tr>>. “Dosyanın tetkikinden Lehtar M Ltd. Şti. 'nin cirosunun 23.05.2003 tarihli kısmi ödemeden sonra olduğu ve cironun 02.01.2003 vade tarihinden sonra yapıldığının kabulü gerekmektedir. Her ne kadar vadeden sonraki ciro alacağın temlik niteliğini taşısa da senet kambiyo senedi vasfını taşımaya devam etmektedir. Bu durumda senet arkasında yer alanlar dışında borçlu tarafından lehtara ödeme yapıldığını gösterir belge ve makbuzlarda hamile karşı ileri sürülebilir.”

³³⁶ Can (2019), s.159; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.269.

³³⁷ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.270.

³³⁸ Saatçı, s.8; Pulaşlı, s.285.

³³⁹ Narbay / Çelik, s.6.

³⁴⁰ Yargıtay 12. HD, E: 2016/15472, K: 2017/7215, T: 04.05.2017, <<http://lexpera.com.tr>>.

³⁴¹ Aksi yönde görüş için Bkz. YHGK, E:2017/106, K:2018/925, T:18.04.2018, <<http://lexpera.com.tr>>; Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Yıldız, Şükrü (2003) ‘İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları’, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.162-177.

vasfını halen taşıdığı söylenebilir. Ancak çekten cayılmışsa veya cayılmamış olan çek ibraz süresi geçtikten sonra muhatap banka tarafından da ödenmemişse bu durumda çekin kambiyo niteliğini kaybetmiş olduğu söylenebilir³⁴².

2.3.1.2.2.3. Ödeme İçin İbraza Yetkili Kişi

Çeki ödeme için ibraz süresi içinde muhataba ibraz edecek olan kişinin doğru belirlenmesi ödemenin usule uygun gerçekleştirilebilmesi için önemlidir³⁴³. Çeki ibraz edecek olan kişinin belirlenmesi çekin türüne göre değişmektedir. TTK madde 801’de muhatabın cirantalar arasında düzgün bir ciro zincirinin var olup olmadığını araştırdıktan sonra ödeme yapması gerektiği şeklindeki ifade dikkate alındığında şeklen hak sahipliğinin düzgün bir ciro zinciri ile senedin devralınması şeklinde ortaya çıkacağı söylenebilir. Nitekim hak sahipliğini düzenleyen TTK madde 790 ise cirosu kabil bir çeki elinde bulunduran kişinin son ciro beyaz ciro olsa bile kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde yetkili hamil sayılacağı ifade edilmiştir. Nama yazılı çeklerde senet üzerinde ismi yazılı kişi veya onun halefi olduğunu iddia eden kişi tarafından çek ödeme için ibraz edilmelidir. Emre yazılı çeklerde ise lehtar tarafından muhataba ödeme için ibrazda bulunulmalıdır. Şayet emre yazılı çek ciro yoluyla devredilmiş ise bu durumda şeklen hak sahibi kişi tarafından çek ödeme için ibraz edilmelidir³⁴⁴. Hamiline yazılı çekte ise çek devredilmediyse lehtar tarafından, senedin teslimi yoluyla devredilmiş ise senedi devralan kişi tarafından ibraz edilmelidir. Bazı durumlarda hamiline yazılı çek ciro yoluyla devredilebilir. Bu durumda hamiline yazılı çek TTK madde 791 gereğince emre yazılı çekte dönüşmemekle birlikte düzgün ciro zinciri ile senedi devralan kişi tarafından çek muhatap bankaya ibraz edilmelidir.

³⁴² Narbay / Çelik, s.9.

³⁴³ Bahtiyar (2022), s.185-186.

³⁴⁴ Yargıtay 11. HD, E:2015/10378, K:2016/5322, T:11.05.2016, <<http://lexpera.com.tr>>. “Davacı çeki ticari alışveriş sonucunda ciro ile teslim aldığını iddia etmekle birlikte davalı çeki önce boş olarak çaldırdığını sonra çeki imzalayarak bedelsiz olarak A.Tic.ve Nak. Ltd. Şti’ye teminat amacıyla verdiğini ileri sürmüştür. Daha sonra dava dışı şirket tarafından çekin iade edildiğine ilişkin 07.04.2006 tarihli belge dosyaya sunulmuştur. Dosyanın tetkikinden davacının çeki düzgün ciro zinciriyle elde ettiği ve yetkili hamil olarak kabul edilmesi gerekirken çekin düzenleyen tarafından teminat amacıyla lehtara verilmiş olduğu gerekçesiyle karar verilmesi doğru olmamıştır...”

2.3.1.2.2.4. Ödeme İçin İbraz Yeri

Yetkili hamil tarafından TTK madde 780/1 uyarınca çekin ödeme yerinde ibraz edilmesi gerekir. Şayet çek üzerinde ödeme yeri gösterilmemişse TTK madde 781/2 gereği muhatap bankanın ticaret unvanının yanında yazılı olan yer ödeme yeri olarak kabul edilir. Burada da bir yer gösterilmemişse TTK madde 781/2 uyarınca çek muhatap bankasının bulunduğu yerde ödenir. Çek üzerinde ödeme yerinin gösterilmiş olması çekin sadece bu yerde ödeme için ibraz edileceği anlamına gelmemektedir³⁴⁵. Nitekim çek hesabının bulunduğu muhatap bankanın şubesi dışında, çekin muhatap bankanın başka bir şubesine ibraz edilmesi hususu Çek Kanunu'nun 3'üncü maddesinde hüküm altına almıştır. Söz konusu kanun hükmü çekin, çek hesabının bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edilmesi durumunda o şube tarafından karşılığı sorulmak suretiyle ödenebileceğini düzenlemiştir³⁴⁶. Dolayısıyla muhatap bankanın başka bir şubesine ibraz da geçerli bir ibrazın hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır. 5941 sayılı Çek Kanunu'nundan önceki 1985 tarihli ve 3167 sayılı “Çekte Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun”da da çekin muhatap bankanın herhangi bir şubesine ödeme için ibraz geçerli sayılmakta idi. Aynı zamanda çekin muhatap banka dışında takas odasına ibrazı da TTK'nin 798'inci maddesi gereği ödeme için ibraz sayılır.

Hamil çek bedelinin bulunduğu muhatap banka veya onun şubesi yerine kendi hesabının bulunduğu başka bir bankaya çek bedelini tevdi etmesi durumu ise ibraz olarak değerlendirilmez³⁴⁷. Bu durumda çekin başka bir bankaya tahsil amacıyla verildiği kabul edilir³⁴⁸. Senet bedelinin tahsil edilebilmesi için hamilin kendi hesabının bulunduğu bankanın senedin türüne göre yetkili hamil konumuna gelmesi ve senedi ödeme için ibraz etmesi gerekir³⁴⁹.

2.3.1.2.2.5. Muhatap Bankanın Çek Bedelini Ödemesi

Poliçede ödemeyi düzenleyen TTK madde 710/3 hükmünde hile veya ağır kusur bulunmadıkça poliçeyi vadesinde ödeyen kişinin borcundan kurtulacağı ifade edilmiş olsa

³⁴⁵ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.288.

³⁴⁶ Soydemir, Muzaffer (2014) ‘Çekte Vade Sorunu’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.24.

³⁴⁷ Öztan, s.271.

³⁴⁸ Öztan, s.271.

³⁴⁹ Bozer / Göle (2021), s.393.

da TTK'nin çekte ödemeyi düzenleyen hükümlerinde bu şekilde bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Aynı zamanda çekte poliçeye ilişkin çeşitli hükümlerin uygulanacağını düzenleyen TTK madde 818'de de bu konuda bir atıf bulunmamaktadır. Dolayısıyla çeklerde muhatap bankanın statüsünün daha farklı değerlendirildiği ve hafif kusurdan dahi sorumlu tutulabileceğini ifade etmek gerekir³⁵⁰. Çekte muhatap bankanın hafif kusurdan dahi sorumlu olacağı göz önüne alındığında ödemenin usulüne uygun gerçekleşebilmesi için bankanın bazı hususlara ilişkin araştırma yükümlülüğünü yerine getirdikten sonra ödeme yapması gerekmektedir. Muhatap banka araştırma yükümlülüğü kapsamında çeki ibraz edenin yetkili hamil olup olmadığını, keşideci ile arasında çek anlaşmasının bulunup bulunmadığını, çekin geçerli bir çek olup olmadığını ve çekin süresinde ibraz edilip edilmediğini tespit ettikten sonra gerekli ödemeyi yapmalıdır³⁵¹. Nitekim söz konusu hususların bulunmaması halinde muhatap bankanın ödeme yapmaması gerekir³⁵².

TTK madde 801 hükmü gereğince; muhatap bankanın ciranta imzalarının sıhhatini araştırma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Muhatabın ciranta imzalarının geçerli olup olmadığını araştırma yükümlülüğü olmasa da TTK madde 812 gereğince sahte veya tahrif edilmiş çekin ödenmesi durumunda düzenleyen tarafında oluşan zarardan muhatap banka sorumlu olacaktır. Doktrinde bu hükmün emredici olmadığı, uygulamada muhatap bankanın çek anlaşmasına sahte veya tahrif edilmiş çekin ödenmesi halinde oluşan zarardan

³⁵⁰ **Çamoğlu, Ersin** (2019a) 'Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri', Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C:35, S:3, s.9; Aynı yönde Bkz. Yargıtay 11. HD, E:2011/211, K:2012/8385, T:21.05.2012, <<http://lexpera.com.tr>>. "Söz konusu dava, sahte çekin ödenmesi sebebiyle oluşan zararın davalı muhatap bankadan tazminine ilişkindir. Sahte veya tahrif edilmiş çekin ödenmesi sebebiyle oluşan zararın tazmini konusunda muhatap bankanın sorumluluğu objektif özen yükümlülüğüne dayanmaktadır. Bu durumda objektif özen yükümlülüğünün ihlal edilmesi ile oluşan zarar arasında illiyet bağının oluşması gerekmektedir. Muhatap bankanın sorumluktan kurtulabilmesi için gerekli özeni göstermiş olmasına rağmen zararın ortaya çıkması durumu aranmaktadır. Güven kurumu olan bankaların hafif kusurdan dahi sorumlu olduğu hususu dikkate alındığından davalı bankanın hukuki durumu konusunda yeniden değerlendirilme yapılması gerektiğinden kararın bozulmasına..." şeklinde hüküm verilmiştir; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. HD, E: 2018/956, K: 2019/473, T. 28.03.2019, <<http://lexpera.com.tr>>.

³⁵¹ **Poroy / Tekinalp**, s.348; **Kendigelen, Abuzer** (2021) Çek Hukuku, 6.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s.318-319; Yargıtay 11. HD, E:2015/4323, K: 2015/11350, T: 2.11.2015, <<http://lexpera.com.tr>>. "Davacı vekilince, müvekkiline ait kimlik bilgilerinin faili meçhul kişiler tarafından ele geçirilerek davalı bankanın ... şubesinde ... Nakliyat Ö. S. adına hesap açılarak çek karnesi alındığı ve çek keşide edildiği, karşılıksız çıkan çekler nedeniyle müvekkilinin icra takibine maruz kaldığı, davalı bankanın çek karnesi verdiği kişinin ekonomik ve sosyal durumunu araştırma yükümlülüğüne dayanmaktadır. Bu durumda objektif özen yükümlülüğünün ihlal edilmesi ile oluşan zarar arasında illiyet bağının oluşması gerekmektedir. Muhatap bankanın sorumluktan kurtulabilmesi için gerekli özeni göstermiş olmasına rağmen zararın ortaya çıkması durumu aranmaktadır. Güven kurumu olan bankaların hafif kusurdan dahi sorumlu olduğu hususu dikkate alındığından davalı bankanın hukuki durumu konusunda yeniden değerlendirilme yapılması gerektiğinden kararın bozulmasına..." şeklinde hüküm verilmiştir; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. HD, E: 2018/956, K: 2019/473, T. 28.03.2019, <<http://lexpera.com.tr>>.

³⁵² **Kendigelen** (2021), s.318-319.

keşidecinin sorumlu olacağına dair ibarelere yer verdikleri ifade edilmektedir³⁵³. Ancak çek hesabı açma ve çek düzenleme uzmanlığı gerektiren bir iş olması sebebiyle muhatap bankanın ağır kusur hatta hafif kusurundan dahi sorumlu olmayacağına ilişkin ifadeler geçersiz olarak değerlendirilmelidir³⁵⁴. Nitekim TBK madde 115/3'te “*Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat ancak kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşmalar kesin hükümsüzdür.*” hükmü yer almaktadır.

Aynı zamanda Yargıtay HGK 15.06.1994 tarihinde vermiş olduğu bir kararda sahte ve tahrif edilmiş bir çekte oluşan zararın tazmin edilmesinde sahteliğin inandırıcı kabiliyeti olup olmadığına bakılmadığı³⁵⁵, nitekim bunun kanuni bir unsur olmadığı, bankanın sorumluluğunun objektif özen yükümlülüğü kapsamında kusursuz sorumluluk hali olduğu, sorumluluğun doğmasında fiil ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağının bulunmasının yeterli olduğu ifade edilmiştir³⁵⁶.

TTK madde 812, düzenleyene yüklenebilen bir kusurun mevcut olması halinde sahte veya tahrif edilmiş çekin ödenmiş olmasından doğan sorumluluğun düzenleyene ait olacağını hüküm altına almıştır. Kanun hükmünde düzenleyene kusur olarak atfedilecek hususun ne olduğu konusunda net bir ifade mevcut değildir. TTK madde 812’de “*Kendisine verilen çek defterinin iyi saklanmamış olması*” düzenleyene atfedilecek bir kusur olarak kabul edilmiştir. TTK madde 812’de düzenleyenin kusuru olarak kabul edilebilen durumlar ile ilgili tahdidi sayıma gidilmemiş, bu kapsamda örneklerin dürüstlük kuralı çerçevesinde arttırılabileceği yorumu yapılabilir³⁵⁷.

³⁵³ **Kendigelen / Kırca** (2022), s.324.

³⁵⁴ **Kendigelen / Kırca** (2022), s.325.

³⁵⁵ Aksi yönde karar için Bkz. İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi, E:2014/313, K: 2020/563, T:06.10.2020, <<http://lexpera.com.tr>>. “... Dava dışı ... tarafından ibraz edilen sahte kimliğin çek hesabının açılması sırasında ... kimlik bilgisi sorgulama ekranından sorgulandığı ve bir eksikliğe rastlanılmadığı, değiştirilen fotoğrafın (noter tarafından dahi fotoğrafın değiştirilmiş olduğunun tespit edilmediği hususu göz önünde bulundurulduğunda) banka çalışanı tarafından tespit edilmesinin mümkün olmadığı, bankanın özen yükümlülüğünü yerine getirdiğinden sorumluluğunun bulunmadığının...”

³⁵⁶ **Bahtiyar** (2022), s.194; **Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri**, s.347; Yargıtay 11.HD, E: 2014/18987, K: 2014/4157, T: 25.03.2015,<<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 11. HD, E:2015/7311, K:2016/1802, T:22.02.2016,<<http://lexpera.com.tr>>. “Davalı E.M. davacı şirket bünyesindeki işinden ayrıldıktan sonra davacı şirkete ait çeki şirket yetkilisinin imzasını taklit ederek diğer davalı bankadan tahsil ettiği, söz konusu olayda adam çalıştırmanın sorumluluğu kapsamında davacı şirketin müterafik kusurunun bulunduğu bu kapsamda tahsil edilmiş olan tüm çek bedelinden sadece davalı bankanın sorumlu tutulması doğru olmadığından kararın davalı muhatap banka yararına bozulmasına...” şeklinde hüküm verilmiştir.

³⁵⁷ **Öztan**, s.251; Yargıtay 11. HD, E:2011/10741, K:2014/17547, T:13.11.2014, <<http://lexpera.com.tr>>.

TTK madde 812 kapsamında çekin sahte olması; düzenleyenin imzasının aslında ona ait olmaması durumudur³⁵⁸. Bu durumun tespiti için muhatap banka çek hesabının bulunduğu hesap kartonundaki veya diğer kayıtlarındaki imza ile kendisine ödeme için ibraz edilen çekin üzerinde yer alan keşidecinin imzasını karşılaştırmalıdır. Muhatap banka basiretli bir tacir olmanın gereğine aykırı olarak yukarıda belirtilen hususları incelemeden ödeme yapması durumunda oluşacak zarardan sorumlu olur³⁵⁹. Temsil veya vekâlet yetkisi olmayan kişinin çek hesabı sahibi adına çek düzenlemesi halinde de TTK madde 812’de yer alan sahte çeke ilişkin hükümlerin uygulanacağı ifade edilmektedir³⁶⁰. “*Tahrifat ise çek üzerindeki unsurların ilgililerin tamamının rızasının alınmadan silinmesi, değiştirilmesi, kazınmasıdır*”³⁶¹. HMK’nin senette çıkıntı, kalıntı ve silintiyi düzenleyen 207’nci maddesinde de senetteki tahrifat durumu açıklanmıştır. Söz konusu hükümde senetteki kazıntı, çıkıntı veya silinti durumlarının ayrıca onanmadığı takdirde inkâr halinde göz önünde tutulmayacağı, bu tür durumların senedin geçerliliğini etkileyecek şekilde olduğunun tespit edilmesi halinde ise senedin tamamen veya kısmen geçersiz sayılabileceği hüküm altına alınmıştır. Aynı zamanda TTK’nin 748’inci maddesinde “*Bir poliçe metni değiştirildiği takdirde değiştirmeden sonra poliçe üzerine imza koymuş kişiler, değişmiş metne ve ondan önce imza koymuş olanlar ise eski metne göre sorumlu olurlar.*” hükmü yer almaktadır. Senet metni üzerinde herhangi bir tahrifatın meydana gelmesi durumunda senedi ciro yoluyla devralan kişi senet üzerinde tahrifat meydana gelmeden önceki senet borçlularına senedi tahsil amacıyla başvurduğunda durum ne olacaktır? TTK madde 748 hükmü gereğince senet borçlularını tahrifattan önceki ve sonraki senet borçluları olarak ikiye ayırdığımızda tahrifattan önceki senet borçlularının senedin tahrif edildiğine ilişkin def’iyi hamile karşı ileri sürebileceği ifade edilebilir.

Ancak burada senet metninde tahrifatla ilgili şu hususu belirtmekte fayda vardır. Şayet senet metninde yapılan değişiklik gözle görülebilir şekilde üçüncü bir kişi tarafından anlaşılabilirse bu durumda ileri sürülebilecek def’ i senet metninden anlaşılabilen def’i kategorisi içinde değerlendirilmelidir³⁶². Senet metninde yapılmış olan değişiklik üçüncü bir kişi tarafından (hamil) fark edilemeyecek şekilde ise senet üzerinde yapılan değişiklikten önce senet metni üzerinde imzası bulunan kişiler TTK madde 748 hükmü gereğince ancak

³⁵⁸ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.347.

³⁵⁹ Kendigelen / Kırca (2022), s:319; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.347.

³⁶⁰ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.320.

³⁶¹ Kendigelen (2021), s.335; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.347.

³⁶² Erdem, Nuri (2005) ‘Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.32-33.

değişiklikten önceki miktar kadar sorumlu olur³⁶³. Yani burada hamile karşı def'i ileri sürme hakkı senet metninde değişiklik meydana gelmeden önceki senet borçlularındır³⁶⁴. Söz konusu düzenleme ile adaletin sağlanması için senet ilgilileri arasında menfaat dengesinin gözetilmeye çalışıldığı ifade edilebilir³⁶⁵.

Senette tahrifatın meydana gelmiş olması halinde ele alınması gereken bir diğer konuda hamilin TTK madde 732 kapsamında başvuru yapıp yapamayacağıdır. Yargıtay bazı kararlarında senette tahrifatın olması halinde sebepsiz zenginleşme davası açılmayacağına hükmederken bazı kararlarında senette meydana gelen tahrifatın senedin geçerliliğini etkilemeyeceğine hükmetmiştir. Nitekim Yargıtay 19. HD. bir kararında ³⁶⁶ düzenleme tarihi üzerinde yapılan tahrifatın belli olduğu durumlarda tahrifat öncesine göre ibraz süresinin belirlenmesi gerektiği ve bu kapsamda TTK madde 732 çerçevesinde talepte bulunulabileceğine karar vermiştir³⁶⁷.

Muhatap banka yukarıda belirtmiş olduğumuz hususlar çerçevesinde incelemesini tamamladıktan sonra, Çek Kanunu'nun 3'üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan *"Karşılığı bulunan çek hesabın bulunduğu muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edildiğinde hamilin varsa vergi kimlik numarası saptandıktan sonra ödenir."* hükmü gereğince karşılığın bulunması halinde ödeme yapması gerekir. Nitekim çek bedelinin karşılığı muhatap banka hesabında tam olarak bulunmasına rağmen gerekli ödeme hamile yapılmazsa muhatap banka Çek Kanunu'nun 3'üncü maddesinin yedinci fıkrası gereği çek bedelinin binde üçü oranında gecikme cezasını ödemek zorunda kalır. Aynı zamanda ödeme yapmayan banka görevlisi Çek Kanunu'nun 7'nci maddesinin beşinci fıkrası gereğince, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılabilir. Çek hesabında bulunan bedelin başka deyişle karşılık/provizyonun ne olabileceği konusunda ise TTK'de açık bir hüküm bulunmamaktadır. Düzenleyen için muhatap banka nezdinde bulundurulanan değerler karşılık olarak ifade edilebilir³⁶⁸. Ancak muhatap banka nezdinde çek hesabının bulunduğu

³⁶³ Erdem, s.32-33; Yargıtay 12. HD, E:2019/12498, K:2020/6502, T:07.07.2020, <<http://lexpera.com.tr>>.

³⁶⁴ Erdem, s.32-33.

³⁶⁵ Çamoğlu (2019b), s.8.

³⁶⁶ Yargıtay 19.HD, E: 2016/19638, K: 2016/663, T: 06.02.2019, <<http://lexpera.com.tr>>; YHGK, E:2017/1630, K:2018/1186, T:13.06.2018, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 11. HD, E:2020/3056, K:2021/4427, T:26.05.2021, <<http://lexpera.com.tr>>; Aksi yönde görüş için Bkz. Yargıtay 11. HD, E:2016/6885, K:2018/317, T:16.01.2018, <<http://lexpera.com.tr>>. "...somut olayda çek üzerindeki düzenleme tarihinde tahrifat yapılması nedeniyle söz konusu belge çek niteliğini haiz olmadığından davalı hakkında kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşmeye gidilemeyeceği..." ifade edilmiştir.

³⁶⁷ Aynı yönde Bkz. Yargıtay 11. HD, E:2021/6830, K:2021/6433, T:22.11.2021, <<http://lexpera.com.tr>>.

³⁶⁸ Bozer / Göle (2021), s.350; Pulaşlı, s.305.

hesap dışında başka bir hesapta belli bir miktarın var olması çekin karşılığı olarak değerlendirilmez³⁶⁹. Bu durumda muhatap bankanın hesaplar arasında virman yetkisinin bulunması halinde çek hesabının bulunduğu hesap dışında aynı bankadaki diğer bir hesaptan gerekli ödeme hamile yapılabilir³⁷⁰.

Çek bedelinin bir kısmı muhatap banka hesabında bulunuyorsa muhatap banka, çek bedelini aşmamak kaydıyla Çek Kanunu'nun 3'üncü maddesinin üçüncü fıkrası gereğince ödemek zorunda olduğu kısım ile hesapta bulunan miktarı ödeyecektir. 28 Ocak 2023 tarihli ve 32087 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "*Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ*" de muhatap bankanın çekin karşılıksız çıkması halinde ödemesi gereken miktar belirlenmiştir³⁷¹. Söz konusu Tebliğ'in 4'üncü maddesi gereğince çek karşılığının hiç bulunmaması halinde çek bedeli 6.000.00 TL ve üzerinde ise karşılıksız çıkan her çek için 6.000.00 TL, çek bedeli 6.000.00 TL'nin altında ise karşılıksız çıkan her çek yaprağı için çek bedelini, çek karşılığının kısmen bulunması halinde; çek bedeli 6.000.00 TL veya altında ise çek bedelini aşmamak koşuluyla kısmi karşılığı 6.000.00 TL'ye tamamlayacak olan tutarı, çek bedeli 6.000.00 TL'nin üzerinde ise çek bedelini aşmamak üzere kısmi karşılığa ek olarak 6.000.00 TL'yi ödemesi gerekmektedir. Muhatap banka kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarı ödemediği takdirde hamile Çek Kanunu'nun 3'üncü maddesinin yedinci fıkrası uyarınca her geçen gün için binde üç oranında gecikme tazminatı ödenmek zorunda kalacaktır. Hamilin çekin ödenmeyen kısmını müracaat borçlularından tahsil edebilmesi için ise Çek Kanunu'nun 3'üncü maddesinin altıncı fıkrası gereğince ödenen bedel çek üzerine yazılarak çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi hamile verilir. Bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutar dâhil kısmi ödemenin hamil tarafından

³⁶⁹ **Bozer / Göle** (2021), s.351.

³⁷⁰ **Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri**, s.329; Yargıtay 11. HD, E:2016/8253, K:2018/1402, T:26.02.2018, <<http://lexpera.com.tr>>. "*Davacı vekilinin çek hesabında yeterli karşılık olmasına rağmen, davalı banka tarafından karşılıksızdır işlemi yapıldığı, davacının söz konusu durumu bankaya bildirmesi üzerine hamile ödemenin yapıldığı ancak düzeltme kullanım masrafı adı altında belli bir miktarın davacıdan alındığı, söz konusu olayda davacı bankanın kusurunun bulunduğu ileri sürülerek açılan davada çekin takas odasına ibraz edildiği ve çek hesabında karşılığın bulunmadığı, her ne kadar davacının çek hesabı dışında başka bir hesabında belli bir meblağ bulunmuş olsa da virman yetkisi verilmemiş olan takas uygulamalarının çekin karşılıksızdır işlemi tesis etmesini engellemeyeceğinden düzeltme kullanım ücreti alınmasının uygun olduğu...*" ifade edilmiştir.

³⁷¹ Yargıtay 11. HD, E:2014/14248, K:2015/482, T:16.01.2015, <<http://lexpera.com.tr>>. "...Davacı tarafından çekin davalı bankaya ibraz edilmesi fakat bankanın çekte "*karşılıksızdır*" işlemi yapmaması ve ödemekle yükümlü olduğu yasal tutarı ödememesi sebebiyle söz konusu tazminat davası açılmıştır. Dosyanın incelenmesi neticesinde, çekin arka yüzünde TTK'de belirtilen unsurları taşıyamaması sebebiyle işlem tesis edilmediği ifadesi yer alması olsa da mahkeme tarafından yapılan incelemede çekin ibraz tarihinde TTK kapsamında geçerli bir çek olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla çekin ibraz tarihinde davalı banka nezdinde karşılığının olup olmadığının tespiti gerektiğinden..." şeklinde hüküm kurulmuştur.

kabul edilmediği durumlarda ise Çek Kanunu'nun 3'üncü maddesinin beşinci fıkrası gereği çek hamile verilir ve çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi muhatap banka tarafından saklanır.

Çek hesabında yeterli karşılık olmasına rağmen muhatap bankanın hesap üzerinde bulunan ihtiyati tedbir, haciz, rehin sebebiyle çeki ödememesi durumunda bankanın ödemekle yükümlü olduğu yasal tutarı ödeyip ödemeyeceği hususu da önem arz etmektedir. Doktrinde çek hesabı üzerinde bulunan rehin, haciz gibi durumların bankanın yasal ödemekle yükümlü olduğu tutarı ödemesi sonucunu değiştirmeyeceğini ifade edenler bulunmaktadır³⁷². Konuyla ilgili olarak Yargıtay 11. HD bir kararında “...muhatap bankanın asgari ödeme yükümlülüğünün zorunlu unsurları ihtiva eden bir çekin varlığı, çekin süresinde ibraz edilmesi ve karşılıksız çıkması halinde doğacağını belirtmiştir. Bu kapsamda somut olayda iflas erteleme davası dolayısıyla hesaplarına tedbir konulan keşidecinin düzenlemiş olduğu çek üzerine bu yönde bir şerh konulduğu ve tedbirin ortadan kalktığına tespit edilemediği dolayısıyla muhatap bankanın her bir çek yaprağı için ödemesi gereken miktarla sorumlu olmaması gerektiği sebebiyle hükmün bozulmasına...”³⁷³ şeklinde hüküm vermiştir.

2.3.1.3. Kambiyo Senedinin Kabul / Ödeme İçin İbraz Edilmemesinin Sonuçları

Kabul müessesesinin sadece poliçede bulunduğu, muhatabın kabul ile poliçe ilişkisine dâhil olduğuna, bazı istisnalar dışında poliçede kabulün zorunlu olmadığına ilişkin bilgilere çalışmamızda ayrıntılı olarak yer vermiştik. Kabule arzın zorunlu tutulduğu poliçelerin (düzenleyen veya ciranta tarafından kabule arz zorunluluğu getirilen poliçeler ve görüldüğünden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçeler ile adresli ve yerleşim yerli poliçeler) kabul için ibraz edilmemesi durumu müracaat hakkının kullanılması bakımından önem arz etmektedir. Düzenleyen tarafından kabule arz zorunluluğu getirilmesine rağmen senedin kabul için arz edilmemesi tüm müracaat borçlularına karşı, ciranta tarafından getirilen kabule arz zorunluluğuna rağmen senedin kabul için arz edilmemesi ise cirantaya karşı TTK madde 730 gereğince başvuru hakkının düşmesine yol açar. Kabule arzın zorunlu

³⁷² Bozer / Göle (2021), s.400.

³⁷³ Yargıtay 11. HD, E: 2016/1304, K: 2017 /1532, T: 15.03.2017, <http://lexpera.com.tr>; Yargıtay 11. HD, E:2016/13199, K:2017/6093, T:13.11.2017,<http://lexpera.com.tr>. “Dosyanın incelenmesi neticesinde keşidecinin imzası ile çek üzerinde yer alan parafların aynı olduğu, çekin tahrif edildiğini ileri süren muhatap bankanın asgari ödeme tutarını ödememe gerekçesinin yerinde olmadığı, her ne kadar hamil adı çek üzerinde kısaltılarak yazılmış olsa da yapılan ciro ile ciranta adına ayrıntılı olarak yer yerilmiş olup hamil anlaşılır olduğundan davanın kabulüne ilişkin verilen kararın onanmasına...” şeklinde hüküm kurulmuştur.

olduğu diğer poliçelerin de kabul için arz edilmemesi müracaat hakkı yitirilmesine sebep olur.

TTK madde 646 gereğince senet borçlusunun senet bedelini ödeme yükümlülüğü senedin ibrazı ile mümkündür. Dolayısıyla senet ibraz edilmeden poliçe borçlusunun senedi ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Hamilin müracaat hakkının düşmesini düzenleyen TTK madde 730 ise görüldüğünde veya görüldüğünden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçenin ödeme için belirlenen sürede ibraz edilmemesi halinde düzenleyen ve diğer başvuru borçlularına karşı başvuru hakkının düşeceğini düzenlemektedir. Söz konusu kanun maddesi lafzı olarak yorumlandığında sadece görüldüğünde ve görüldüğünde belli süre sonra ödenecek vadeli poliçelerde ödeme için ibraz süresinin geçirilmesi durumunda müracaat hakkının yitirildiğı anlaşılsa da diğer vadeli poliçelerde de ödeme için ibrazın yapılmaması halinde de müracaat hakkı yitirilir³⁷⁴.

Muhatap tarafından kabul edilen poliçe yetkili hamil tarafından muhataba ödeme için ibraz edilmediğı takdirde muhatap, riski ve gideri hamile ait olmak üzere poliçe bedelini bankaya tevdi edebilmekte ve böylelikle muhatabın kambiyo senedinden doğan borcu sona ermektedir. Nitekim TTK madde 712’de poliçenin TTK madde 708’de belirtilen süreler içerisinde ödeme için ibraz edilmediğı takdirde riski ve giderleri hamile ait olmak üzere borçlu tarafından senet bedelinin bir bankaya tevdi edilebileceğı hükme bağlanmıştır. TTK madde 712’nin 708’inci maddeye yaptığı atıf incelendiğinde kambiyo senetlerinde borçlunun senet bedelini tevdi durumunun ancak belirli günde, görüldüğünden belli süre sonra veya düzenleme gününden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçelerde geçerli olabileceğı anlaşılmaktadır. Bu durumda görüldüğünde ödenecek vadeli poliçede ise poliçe, düzenleme tarihinden itibaren bir yıl içerisinde ödeme için ibraz edilmediğı takdirde düzenleyenin borcu sona ermemekle birlikte, TTK madde 708 gereğı borçlu senet bedelini tevdi yoluna da gidemez. Ancak kanuni düzenlemenin mahiyeti itibarıyla görüldüğünde ödenecek vadeli poliçelerde de söz konusu müessesenin geçerli olacağı yorumu yapılabilir³⁷⁵.

Türk Borçlar Kanunu’nda da alacaklının temerrüdü durumunda tevdi hakkını düzenleyen 107’nci maddenin birinci fıkrası alacaklının temerrüdü halinde borçlunun tüm giderleri alacaklıya ait olmak üzere teslim edeceği şeyi tevdi ederek borcundan

³⁷⁴ Kınacıoğlu, s.480-482.

³⁷⁵ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.213.

kurtulabileceği hüküm altına alınmıştır. HMK'nin 387'nci maddesinin ikinci fıkrasının (d) bendinin (3) numaralı alt bendinde tevdi yerini belirleme yetkisi ise sulh hukuk mahkemesine tanınmıştır. TBK'nin 107'nci maddesinin ikinci fıkrası HMK'nin bu hükmü ile ele alındığında tevdi yerini ifa yerindeki sulh hukuk hâkimi belirler. TTK madde 712'nin uygulanması için ise mahkeme kararına ihtiyaç bulunmamakla birlikte konu ile ilgili mahkeme kararının alınmasına da engel bir durum söz konusu değildir³⁷⁶.

2.3.2. Kambiyo Senetlerinde Kabul Etmeme / Ödememe Protestosunun Çekilmemesi

2.3.2.1. Kambiyo Senetlerinde Kabul Etmeme/Ödememe Durumu

Kabul için arz edilen poliçe muhatap tarafından tamamen veya kısmen kabul edilmemesi halinde hamil vadeyi bekleyebileceği gibi, TTK'nin 713'üncü maddesi gereğince protesto düzenleyerek müracaat borçlularına vadeden önce de başvurabilir. Muhatap tarafından kabul edilmemiş olan poliçenin vadesinde ödenme kabiliyetinin de az olacağı öngörülerek vadeden önce müracaat hakkının kullanılması hamil lehine olacaktır³⁷⁷. Aynı zamanda muhatap TTK madde 713'te belirtildiği gibi poliçeyi kabul etsin ya da etmesin iflas etmiş, ödemelerini tatil etmiş, aleyhindeki bir icra takibi semeresiz kalmış veya kabule arzı yasaklanan poliçenin düzenleyeni iflas etmiş ise de hamil vadeden önce müracaat borçlularına başvurabilir³⁷⁸.

TTK madde 679 gereği düzenleyen de poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumludur. Ancak düzenleyen TTK madde 679 hükmü uyarınca poliçenin kabul edilmemesi halinde sorumlu olmayacağına dair bir ibareye senet üzerinde yer verebilir. Düzenleyenin senedin kabul edilmemesi halinde sorumlu olmayacağına ilişkin kaydı ile düzenleyen tarafından kabule arzın yasaklanmasına ilişkin kayıt aynı sonucu doğurmaktadır. İki durumda da hamil, vadeden önce protesto düzenleyerek düzenleyene

³⁷⁶ Yargıtay 19. HD, E:2016/14805, K:2018/31, T:15.01.2018, <<http://lexpera.com.tr>>. “Söz konusu uyuşmazlıkta davacı tarafından senet bedelini tevdi yerinin belirlenmesi için sulh hukuk hâkimliğine başvurulmuş, 20/10/2014 tarihinde belirlenen tevdi yerine senet bedeli 23/10/2014 tarihinde yatırılmış ve davalı tarafından davacı aleyhine 27/10/2014 tarihinde icra takibi başlatılmıştır. Davalı hamilin 15/10/2014 vade tarihli senedi süresinde ibraz ve protesto vb. işlemleri yapmaması, davacının süresinde tevdi kararı alması ve senet bedelini tevdi yerine yatırması hususu birlikte gözetildiğinde davacının borçlu olmadığına ilişkin verilen davanın kabulü kararının onanmasına...” şeklinde hüküm tesis edilmiştir.

³⁷⁷ Pulaşlı, s.169-170.

³⁷⁸ Bahtiyar (2022), s.126; Pulaşlı, s.169-170.

başvuramaz³⁷⁹. Ancak düzenleyenin poliçe üzerine kabul etmemeden sorumsuzluk kaydına yer verdiği senetlerde hamil, protesto düzenleyerek vadeden önce düzenleyen dışındaki diğer müracaat borçlularına başvurabilirken, kabule arzın yasaklandığı poliçelerde hamil vadeden önce hiçbir senet borçlusuna başvuramaz³⁸⁰.

Poliçe vadesi gelmesine rağmen ödenmez ise hamil TTK'nin 713'üncü maddesine göre ödememe protestosu düzenleyerek senet borçlularına başvurabilir. Ancak senedin ödeme için ibraz edildiği hususunun ödememe protestosu ile tespit edilmesi zorunlu değildir³⁸¹. Yargıtay HGK'de 22.03.2000 tarihinde vermiş olduğu bir kararında³⁸² vade tarihinden itibaren faiz istenebileceğini, keşidecinin temerrüde düşmesi için ödememe protestosunun çekilmesine gerek olmadığını ve düzenleyenin temerrüde düşmesinde ödeme için ibrazın yeterli olduğunu ifade etmiştir.

Burada ifade edilen senet borçluları kavramı asıl borçlu ve müracaat borçlularından oluşmaktadır³⁸³. Poliçeyi kabul etmiş muhatap, muhatap lehine aval verenler asıl borçlu sıfatına haizken, düzenleyen, avalistler ve cirantalar müracaat borçlusunu olarak değerlendirilir³⁸⁴. TTK madde 724'te de belirtildiği gibi poliçeyi kabul etmiş olan muhatap, düzenleyen, aval verenler hamile karşı müteselsil borçludurlar ve hamil herhangi bir sıra gözetmeksizin borçlulardan birine veya tamamına senet bedelini tahsil için başvurabilir³⁸⁵. Aynı zamanda TTK madde 685/2 gereğince ciranta tarafından senedin ciro edilmesi yasaklanmış olmasına rağmen senedin ciro edilmesi halinde ciro yasağını koyan ciranta müracaat borçlusunu sayılmaz. Bununla birlikte senette sorumsuzluk kaydına yer verenler³⁸⁶ ile senette kabule arz zorunluluğunun mevcut olduğu fakat senedin kabule arz edilmediği durumlarda kabule arz mecburiyeti koyanlar da müracaat borçlusunu olarak kabul edilmemektedir³⁸⁷.

TTK madde 724'te açıklanan müteselsil borçlu olma durumu TBK madde 162'de de hüküm altına alınmıştır. TBK madde 162 "*Birden çok borçludan her biri, alacaklıya karşı*

³⁷⁹ Pulaşlı, s.148; Kayıhan (2021), s.139.

³⁸⁰ Bozer / Göle (2021), s.131-132.

³⁸¹ Can (2019), s.122; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s:212.

³⁸² Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s:212.

³⁸³ Bahtiyar (2022), s.124.

³⁸⁴ Pulaşlı, s.121; Bahtiyar (2022), s:124.

³⁸⁵ Bozer / Göle (2021), s.147; Pulaşlı, s.119; Günay, Erhan (2018) 'Bonoda Sorumluluk' Terazı Hukuk Dergisi, Cilt:13, Sayı: 143, s:105.

³⁸⁶ Pulaşlı, s.148.

³⁸⁷ Pulaşlı, s.166.

borcun tamamından sorumlu olmayı kabul ettiğini bildirirse, müteselsil borçluluk doğar. Böyle bir bildirim yoksa, müteselsil borçluluk ancak kanunda öngörülen hallerde doğar.” hükmünü haizdir. Kanun hükmüne göre müteselsil borçluluk ya sözleşmeden ya da kanundan doğabilir. Taraflar arasında düzenlenen sözleşmede borçluların, müteselsil borçlu olduklarına ilişkin irade beyanlarını içeren ifadeye sözleşmede yer vermeleri ve bu durumda alacaklı tarafından kabul edilmesi halinde “*rizai teselsül*”³⁸⁸den bahsedilebilir.

Çekte ödememe durumu ise TTK’nin 808’inci maddesinde düzenlenmiştir. Çekte ödememe durumunun tespitin ön koşulu kanuni ibraz süresi içerisinde çekin muhatap bankaya ibraz edilmiş olmasıdır. Çek kanuni ibraz süresinde ibraz edildikten sonra kanun hükmü gereğince ödememe durumu, noter tarafından düzenlenecek ödememe protestosu, muhatap banka tarafından çek üzerine yazılacak bir beyan veya takas odası tarafından çekin süresinde ibraz edildiğini ancak ödenmediğini gösterir beyanı ile tespit edilebilir. Kanun hükmü lafzı olarak yorumlandığında, çekin sadece kısmen veya tamamen karşılığının olmaması halinde değil aynı zamanda geçerli olmayan çeklerde veya ibraz eden kişinin yetkili kişi olmaması durumlarında da müracaat hakkının doğabileceği ifadesi ortaya çıkmaktadır. Ancak müracaat hakkının geçerli ve süresinde ibraz edilmesine rağmen ödenmeyen ve ödememe durumunun da TTK madde 808’de yer alan usullerle tespit edildiği çeklerde kullanılabileceğini ifade etmek gerekir³⁸⁹.

Muhatabın senetten doğan borcunu ödememesi durumunda hamil, TTK madde 714 gereğince ödememe protestosunu düzenlemezse müracaat borçlularına başvuru hakkını yitirir³⁹⁰.

Yargıtay HGK’nin 08.04.2015 tarihinde vermiş olduğu bir kararda “...süresinde ibraz edilmiş olan çekin ödenmemiş olma durumu muhatap tarafından ibraz gününün de gösterilmesi suretiyle yazılacak bir beyanla sabit olduğu takdirde hamil diğer müracaat borçlularına başvurabilir. Somut olayda senet üzerinde ibraz şerhi yer alsa da ibraz tarihine yer verilmemiştir. Bu durumda İcra Hakimliği’nin İİK madde 170/a gereği bu durumu resen göz önüne alması gerekirken bankaya sorulmak suretiyle ibraz tarihinin belirlenmesi eİİK

³⁸⁸ Kılıçoğlu, s.949.

³⁸⁹ Kendigelen (2021), s.375; Bozer / Göle (2021), s.424.

³⁹⁰ Yargıtay 11. HD, E:1999/3636, K:1999/5724, T:24.06.1999, <<http://lexpera.com.tr>>. “Söz konusu dava, senet hamili tarafından diğer senet borçlularına karşı bonoya ilişkin tahsil davası olarak açılmış olmakla birlikte dava ve icra dosyası tetkikinden ödememe protestosuna ilişkin bilgi ve belgeye rastlanılmamıştır. Bu durumda davacının ödememe durumunun tespitine ilişkin belgeyi ibraz etmediğinden bahisle bonoya dayalı tahsil davası açılması mümkün gözükmemektedir.”

madde 720'e aykırılık teşkil etmektedir."³⁹¹ şeklinde hüküm kurmuştur. Protestonun düzenlenmemesinin müracaat hakkının kaybına sebep olduğu göz önüne alındığında protesto düzenlemenin hamil açısından bir külfet niteliğini taşıdığı söylenebilir.

Ödememe protestosunun çekilmemiş olması halinde hamil, müracaat borçlularına başvuru hakkını yitirmiş olsa da bu durum bonoda düzenleyeni söz konusu borcundan kurtarmaz³⁹². Bu konuda Yargıtay 12. HD vermiş olduğu bir kararda düzenleyenin bonoda asli borçlu sıfatına sahip olduğunu, hamilin süresinde ibraz edilen bononun ödenmemesi nedeniyle müracaat borçlularına başvurabilmesi için keşideciye protesto çekilmesi gerektiğini, aksi halde müracaat borçlularına başvuru hakkının yitirileceğini ancak bu durumunun düzenleyenin sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağını ifade etmiştir³⁹³.

2.3.2.2. Protesto Çekme Usulü

Kabul etmeme veya ödememe durumunun varlığı halinde hamilin müracaat hakkını kullanabilmesi TTK madde 714 gereğince protestonun düzenlenmesine bağlıdır. Bu durumda hamil notere kabul etmeme/ödememe protestosu çekilmesi beyanını ilettikten sonra noter veya noterin yetkilendirdiği memur hamilin beyanının doğruluğunu teyit etmek amacıyla muhatabın ticaret yerine veya konutuna giderek durumu tespit etmelidir³⁹⁴. Ancak uygulamada sadece hamilin beyanı üzerine protesto çekilmektedir³⁹⁵. Tahsil amacıyla senedin bir bankaya devredilmesi halinde ise ödememe durumu mevcut ise protesto çekme yoluna gidilmemektedir³⁹⁶. Banka ödememe durumunun varlığı halinde ödememe protestosunun çekmek yerine borçluya ihbarda bulunmaktadır³⁹⁷. Nitekim yargı kararlarında da borçluya gönderilen ihbarnamenin ödememe protestosu olarak değerlendirildiği görülmektedir³⁹⁸.

Protesto TTK madde 716'da belirtilen unsurları taşıyacak şekilde TTK madde 755 hükmü uyarınca muhatabın ticaret yerinde, bu yoksa konutunun bulunduğu yerdeki noter tarafından çekilmelidir. Senet üzerine ihtilaf olması halinde protestonun hangi yerdeki noter

³⁹¹ Yargıtay HGK, E: 2013/2013, K: 2015/1182, T: 08.04.2015, <<http://lexpera.com.tr>>; Aynı yönde Bkz. Yargıtay 12. HD, E:2015/14087, K:2015/26522, T:03.11.2015, <<http://lexpera.com.tr>>.

³⁹² Öztan, s.206.

³⁹³ Yargıtay 12. HD, E: 2007, K: 2007/5240, T : 20.03.2007, <<http://lexpera.com.tr>>.

³⁹⁴ Can (2019), s.123; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.239; Çamoğlu (2020), s.78.

³⁹⁵ Kendigelen / Kırca (2022), s.256; Can (2019), s.123; Çamoğlu (2020), s.81.

³⁹⁶ Pulaşlı, s.221.

³⁹⁷ Pulaşlı, s.221.

³⁹⁸ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.240.

tarafından çekileceğine ilişkin bir ibareye yer verilip verilemeyeceği hususu değerlendirilmelidir. Konu ile ilgili olarak Noterler Birliğinin mülga 8.11.1991 ve 71 No’lu genelgesinde senet üzerinde ihtilaf halinde yetkili merciiyi belirleyen bir kaydın yer almasının protestonun, borçlunun ikametgâhının bulunduğu yerdeki noter tarafından çekilmesi kuralını değiştirmeyeceği ifade edilmekteydi. Kanımızca da 1512 sayılı Noterlik Kanunu’nun 2’nci maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen “...bir ilin belediye sınırları içerisinde birden fazla noterliğin bulunması halinde bu noterlerin, o ilin sınırları içerisindeki tüm noterlik işlemlerini görmeye yetkili olacağı...” hükmü dikkate alındığında senet üzerinde ihtilaf halinde yetkili noterin belirlenmesine ilişkin ifadenin hüküm ifade etmeyeceği belirtilmelidir.

Hamil protesto çekilmesi maksadıyla notere başvurduğu takdirde noter senedin kambiyo vasfını taşıyıp taşımadığını, protesto talep eden kişinin yetkili olup olmadığını ve protesto talebinin süresi içerisinde yapılıp yapılmadığını incelemek zorundadır³⁹⁹. Buradaki usule uyulmadan çekilen protesto TTK madde 721’de belirtildiği gibi “sakat protesto” olarak nitelendirilse de geçerli bir protestonun hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır⁴⁰⁰. Sakat protesto düzenleyen noter hakkında ise TTK madde 721/2 gereği disiplin hükümleri uygulanabilir. Doktrinde sakat protesto ile itibarı zedelenen muhatabın notere karşı tazminat davası açabilmesi gerektiğine ilişkin görüşler de bulunmaktadır⁴⁰¹. Nitekim “sakat protesto” haksız fiil olarak değerlendirilmekte olup haksız fiilden kaynaklı tazminat talep edilebilmesi için protesto çeken noter veya bankanın kusurlu olması, protestonun hukuka aykırı olması ve zararın mevcudiyeti gerekir⁴⁰².

2.3.2.3. Protestonun Çekileceği Süre ve Muafiyet Halleri

TTK’nin 714’üncü maddesinin ikinci fıkrası gereği kabul etmeme protestosu kabule arz için öngörülen sürede çekilmelidir. “Belirli günde”, “düzenleme gününden belli süre sonra” ve “görüldüğünden belirli süre sonra ödenecek vadeli poliçeler”de TTK’nin

³⁹⁹ Kendigelen / Kırca (2022), s.256; Çamoğlu (2020), s.78; Öztan, s.142-143; Geçerli olmayan bir kambiyo senedi için çekilen protestonun da haksız protesto sayılacağı hakkında Bkz. Kara, Mustafa Sencer ‘Haksız Protesto’, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:20, S:2, s.178.

⁴⁰⁰ YHGK, E:2017/43, K:2021/240, T:11.03.2021, <<http://lexpera.com.tr>>; eTTK madde 633/1’de yer alan sakat protestonun geçerli olacağına ilişkin hüküm yürürlükte olduğu dönemde uygulamada yaşanan sıkıntılar sebebiyle eleştirilmiş, söz konusu hükmün kanun değişikliği ile düzeltilmesi gerektiği ifade edilmiş ancak 6102 sayılı Kanun’da aynı hüküm varlığını korumuştur.

⁴⁰¹ Bozer /Göle (2021), s.160; Çamoğlu (2020), s.81.

⁴⁰² Çamoğlu (2020), s.81; Pulaşlı, s.221.

714'üncü maddesinin üçüncü fıkrası gereği ödeme gününü izleyen iki iş günü içinde ödememe protestosunun çekilmesi gerekir. “Görüldüğünde ödenecek vadeli poliçe”lerde ise TTK madde 714 gereğince düzenleme tarihinden itibaren bir yıl içinde ödememe protestosunun çekilmesi gerekir. Çekte ise ödememe durumunun varlığı halinde ödememe protestosu TTK'nin 809'uncu maddesinde belirtildiği üzere ibraz süresi içinde çekilmelidir. Nitekim yukarıda yer vermiş olduğumuz hususların temelinde kambiyo hukukunda yer alan müracaat hakkının kullanımı için protesto çekilmesi, protesto çekilmesi için ise senedin ibraz edilmesi gerekliliği bulunmaktadır⁴⁰³.

TTK'nin 722'nci maddesi senet üzerine protestodan muafiyet kaydı konulmasına izin vermektedir. Kanun hükmü gereğince düzenleyen ve diğer müracaat borçluları tarafından senet üzerine koyulan “*protestosuz*” veya “*gidersiz*” kayıtları hamili protesto düzenleme yükümlülüğünden kurtarmaktadır. Aynı şekilde düzenleyen kabule arzı yasaklamış ya da düzenleyen veya cirantalar kabul etmemeden sorumsuzluk kaydına senet üzerinde yer vermiş iseler bu durumda protesto çekmeye ihtiyaç kalmayacağından burada da bir iradi muafiyet halinin mevcut olduğu ifade edilebilir⁴⁰⁴. Düzenleyenin protestodan muafiyet kaydı TTK'nin 722'nci maddesinin üçüncü fıkrası gereğince tüm müracaat borçluları için geçerli iken, ciranta tarafından böyle bir kaydın senet üzerinde yer verilmesi sadece o ciranta için hüküm ifade etmektedir. Bu durumda sadece o cirantaya başvururken protesto çekme ihtiyacı bulunmamaktadır. Ancak muafiyet kayıtları bile TTK'nin 722'nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca hamili senedi süresinde ibraz etme veya ihbar yükümlülüklerinden kurtarmamaktadır.

Yukarıda açıklamış olduğumuz iradi muafiyet halleri dışında kanundan kaynaklanan muafiyet halleri de bulunmaktadır. Muhatabın veya kabule arzın yasaklandığı poliçelerde düzenleyenin iflas etmesini düzenleyen TTK'nin 714'üncü maddesinin altıncı fıkrası ile TTK'nin 731'inci maddesinde ifade edilen mücbir sebep halinin otuz günü geçmesi durumu kanuni protestodan muafiyet halidir. Mücbir sebep ifadesi ile neyin anlatılmak istendiği ise net değildir. Objektif olarak bakıldığında önceden öngörülemeyen, önlenemeyen durumlar genellikle mücbir sebep olarak değerlendirilir⁴⁰⁵. Bu kapsamda doğal afet, salgın hastalıklar, savaş vs. gibi durumlar mücbir sebep sayılmaktadır⁴⁰⁶.

⁴⁰³ Pulaşlı, s.219-220; Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.236.

⁴⁰⁴ Bahtiyar (2022), s.132.

⁴⁰⁵ Bozer /Göle (2021), s.155; Bahtiyar (2022), s.131.

⁴⁰⁶ Öztan, s.145; Can (2019), s.129; Bozer /Göle (2021), s.155.

2.3.2.4. Hamilin Talep Edeceği Miktar

Senedin tamamen ya da kısmen ödenmemesi sebebiyle protesto düzenleyerek müracaat borçlularına başvuran hamil, TTK'nin 725'inci maddesi gereğince; *“poliçenin kabul edilmemiş veya ödenmemiş olan kısmını ve kararlaştırılmış ise faizi, protesto veya hamilin ihbar giderleri ile diğer giderleri, vadeden itibaren işleyecek olan faizi ile poliçe bedelinin binde üçünü geçmeyecek şekilde komisyon ücretini”* talep edebilir. TTK'nin 725'inci maddesinde tahdidi sayım kullanıldığından hamil bu madde kapsamında belirtilen kalemleri talep etme yetkisine sahiptir⁴⁰⁷.

Taraflar TTK madde 675 gereğince ancak görüldüğünde veya görüldüğünden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçelerde faiz ödenmesini kararlaştırabilir. Bu tür vadeli poliçelerde vade, senedin düzenlendiği anda belli olmadığı için faiz kaydı oluşturulabilir⁴⁰⁸. TTK'nin 675'inci maddesinin ikinci fıkrasında poliçe üzerinde faiz kaydı olmasına rağmen faiz oranının gösterilmediği durumlarda faiz kaydının yazılmamış sayılacağı hükme bağlanmıştır. Söz konusu düzenlemenin 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un birinci maddesi ile uyumlu olmadığı ifade edilmektedir⁴⁰⁹. Mezkûr kanun maddesinde faiz ödenmesi kararlaştırılan hallerde faiz oranı belirlenmemiş ise kanuni faiz oranı olan yıllık yüzde on ikinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Faizin ne zaman başlayacağı belirtilmediği durumlarda TTK'nin 675'inci maddesinin üçüncü fıkrası gereği faiz, düzenleme tarihinden itibaren işlemeye başlar.

Belirli günde ödenecek vadeli poliçe ile düzenleme gününden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçelerde ise faiz kaydına yer verilmesi halinde TTK'nin 675'inci maddesinin birinci fıkrası gereği faiz kaydı yazılmamış sayılır. Nitekim belirli günde, düzenleme gününden belli süre sonra ödenecek vadeli poliçelerde faizin önceden hesaplanıp senet bedeline ilave edilmesi mümkün olduğundan bu tür vadeli poliçelerde senet üzerine eklenen faiz şartı yazılmamış sayılır⁴¹⁰.

⁴⁰⁷ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.252-253; Öztan, s.150.

⁴⁰⁸ Bozer / Göle (2021), s.78; Can (2019), s.79.

⁴⁰⁹ Bozer / Göle (2021), s.78.

⁴¹⁰ Poroy / Tekinalp, s.148; Bozer / Göle (2021), s.78.

Burada vadenin gelmesinden itibaren işleyecek faiz ise temerrüt faizidir⁴¹¹. Temerrüt faiz oranı taraflar arasında kararlaştırılmamışsa temerrüt faizi 3095 sayılı Kanun'un 2'nci maddesi gereği yıllık yüzde on iki oranı üzerinden hesaplanır. Aynı zamanda temerrüt faizi, 3095 sayılı Kanun'un 2'nci maddesine göre taraflar arasında sözleşme olmasa dahi Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı yasal faiz oranından fazla ise ticari işlerde temerrüt faizi oranı olarak bu oran kullanılabilir. Faiz oranı, senet metninden bağımsız ayrı bir sözleşmede de belirlenebilir. Poliçenin devredilmesi halinde ayrı bir sözleşme ile faiz oranının belirlendiği durumlarda taraflar arasında belirlenen faiz oranının senedi devralan kişiye karşı ileri sürülüp sürülmeyeceği ele alınmalı ve senedin türüne göre değerlendirme yapılmalıdır. Poliçe, nama yazılı ise veya senet üzerinde faiz oranının kararlaştırıldığı sözleşmeye açık bir atıf söz konusuysa bu durum senedi devralan kişiye karşı ileri sürülebilirken, emre yazılı senedin varlığı halinde ayrı bir sözleşme ile belirlenen faiz oranı senedi devralana uygulanamaz⁴¹².

Ödeme yapan müracaat borçlusunun kendisinden önce gelen borçlulardan talep edeceği miktar ise TTK madde 726'da düzenlenmiştir. Kanun hükmüne göre ödeme yapan borçlu *“ödediği bedeli, ödeme tarihinden itibaren işleyecek faizi, yapmış olduğu giderleri ve poliçe bedelinin binde ikisini aşmayacak şekilde komisyon ücretini”* talep edebilir. Ödeme yapan borçlunun kendisinden sonra gelen borçlulara başvuramaması bu kişilere karşı sorumluluğunun bulunmamasından kaynaklanır⁴¹³. Çekte hamilin müracaat hakkı kapsamında talep edeceği kalemler ise TTK madde 810'da sayılmıştır. TTK madde 810'da belirtildiği gibi hamil, *“çekin ödenmemiş bedelini, ibraz tarihinden itibaren işleyecek olan faizini, yapılan giderleri ve çek bedelinin binde üçünü geçmeyecek şekilde komisyon ücretini”* talep edebilmektedir. Aynı zamanda TTK'nin 783/3 maddesi gereğince çekte hamil, karşılıksız kalan çek bedelinin yüzde onu oranında (çek tazminatı) bir bedeli de düzenleyenden talep edebilir⁴¹⁴.

⁴¹¹ Temerrüt tarihinden itibaren faiz istenebileceği hakkında Bkz. Yargıtay 11. HD, E:2009/14222, K:2010/163, T:11.01.2010, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁴¹² Bozer / Göle (2021), s.201.

⁴¹³ Öztan, s.152.

⁴¹⁴ Çek tazminatının düzenleyen dışındaki diğer senet borçlularından talep edilemeyeceği hakkında Bkz. Yargıtay 12. HD, E:2019/6622, K:2019/9985, T:12.06.2019, <<http://lexpera.com.tr>>.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİNDE SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME DAVASI

3.1. Davanın Türü ve Arabuluculuk

3.1.1. Davanın Türü

Medeni yargılama usulünde davalar talep edilen hukuki korumaya ve talep sonucuna göre çeşitli ayrıma tabi tutulmaktadır. Davalar talep edilen hukuki korumaya göre eda, tespit, inşai dava şeklinde; talep sonucuna göre ise seçimlik dava, terditli dava, kısmi dava, davaların yığılması, mütelahik dava ve topluluk davası olarak ayrılmaktadır ⁴¹⁵ . Çalışmamızın konusu olan kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davası talep edilen hukuki koruma açısından eda davası niteliğini taşımaktadır. HMK'nin eda davasını düzenleyen 105'inci maddesinde de “*Eda davası yoluyla mahkemeden, davalının bir şey vermeye veya yapmaya yahut yapmamaya mahkûm edilmesi talep edilir.*” hükmü yer almaktadır. Kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasında da TTK madde 732 hükmü gereğince davacı yetkili hamil, kabul eden muhatap veya düzenleyenden zenginleştikleri tutarın iadesini talep etmektedir. Dolayısıyla söz konusu davada hamil zararına zenginleşilen tutarın iadesi talep edildiğinden kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davası eda davası olarak kabul edilmelidir.

3.1.2. Arabuluculuk

Arabuluculuk müessesesinin usul ve esaslarının düzenlendiği 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 2'nci maddesinde arabuluculuk, “*sistemik teknikler uygulayarak görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişimin kurulmasını gerçekleştiren tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması halinde, çözüm önerisi de getirebilen uzmanlık eğitimi almış bağımsız ve tarafsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi*” olarak tanımlanmıştır.

⁴¹⁵ Pekcanitez / Atalay / Özkes, s.218-236.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 5/A maddesinde⁴¹⁶ ise arabuluculuk dava şartı olarak düzenlenmiştir. Söz konusu kanun hükmü çerçevesinde bazı ticari davalarda dava açmadan önce arabulucuya başvurmak zorunlu olmakla birlikte bu şartın yerine getirilmemesi halinde 6325 sayılı Kanun'un 18/A maddesinin ikinci fıkrası gereğince dava usulden reddedilir.

Zorunlu arabuluculuk müessesesine başvurulabilmesi için ilk olarak TTK madde 4 kapsamında ya da diğer kanunlarda yer alan ticari bir dava ve bu davanın konusunun bir miktar paranın ödenmesini içeren alacak veya tazminat talebi olmalıdır. Sadece bazı türdeki ticari davalar için zorunlu arabuluculuğun dava şartı olarak belirlenmesi hususu eşitlik prensibi bakımından doktrinde değerlendirilmiştir⁴¹⁷. Nitekim iş hukuku çerçevesinde işçi ile işveren arasındaki alacak davalarında arabuluculuğun zorunlu tutulmasını içeren hükümlere karşı Anayasaya aykırılık gerekçesiyle iptal davası açılmış ancak söz konusu hükümlerin Anayasaya aykırı olmadığı gerekçesiyle dava reddedilmiştir⁴¹⁸. Bu minvalde ticari davalarda zorunlu arabuluculuğu düzenleyen hükümlerin Anayasa'ya aykırı olmadığı söylenebilir⁴¹⁹.

Arabuluculuk bürosu tarafından görevlendirilen arabulucu ile taraflar arasında müzakere süreci uyuşmazlığın çözümü ile sonuçlandığı takdirde düzenlenecek olan tutanak 6325 sayılı Kanun'un 18'inci maddesi gereğince ilam niteliğinde belge sayılır. Arabuluculuk görüşmelerinde olumlu netice alınamadığında açılacak olan davada dava dilekçesi ekine arabuluculuk görüşmesinde düzenlenen son tutanak eklenmelidir. Nitekim bu belgenin eklenmemiş olması durumunda verilen kesin süre içinde de belge mahkemeye sunulmazsa 6325 sayılı Kanun'un 18/A maddesi uyarınca dava şartı eksikliği nedeniyle dava usulden reddedilir.

⁴¹⁶ TTK madde 5/A “Bu Kanunun 4’üncü maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. Arabulucu, yapılan başvuruyu görevlendirildiği tarihten itibaren altı hafta içinde sonuçlandırır. Bu süre zorunlu hâllerde arabulucu tarafından en fazla iki hafta uzatılabilir.”

⁴¹⁷ **Yavuz, Mustafa** (2019) ‘Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk’ Gümrük ve Ticaret Dergisi, C:5, S:15, s.55.

⁴¹⁸ Anayasa Mahkemesi, E:2017/178, K:2018/82, T:11.07.2018.

⁴¹⁹ **Yavuz**, s.55.

Kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davası da TTK madde 732’de düzenlenmiş olması sebebiyle ticari dava niteliğini haiz olmakla birlikte zorunlu arabuluculuğun şartlarını taşıdığından söz konusu davanın açılmasından önce arabuluculuğa başvuru dava şartıdır.

3.2. Davacı/Davalı Taraf

TTK madde 732/1’de düzenleyen ve kabul eden muhatabın poliçeden doğan yükümlülükleri düşmüş olsa bile hamile karşı onun zararına zenginleştikleri miktarda sorumlu oldukları hüküm altına alınmıştır.

TTK’nin 732’nci maddesinin ikinci fıkrasında sebepsiz zenginleşme davasının hamil tarafından “muhataba”, “yerleşim yerli poliçeyi ödeyecek olan kişiye” veya “düzenleyenin poliçeyi başka bir kişi ya da ticari işletme hesabına düzenlemiş olduğu takdirde bu kişi veya ticari işletme sahibine” karşı da açılabilceği düzenlenmiştir. eTTK zamanında keşidecinin⁴²⁰ muhataba karşılık tesis ettiğı ancak muhatabın poliçeyi kabul etmemiş olduğu zamanlarda sebepsiz zenginleşme davasının muhataba karşı açılabilceğini de ileri süren görüşler mevcuttu⁴²¹. Bu görüşe göre zenginleşme muhatap nezdinde gerçekleşmekteydi⁴²². Muhatap ile keşideci arasındaki temel ilişkiyi sorgulayarak muhatabın zenginleştiğini belirtmek ise hükmün amacı ile bağdaşmamaktaydı⁴²³.

Muhatabın davalı olup olmayacağına ilişkin olarak ise TTK madde 732’nin birinci ve ikinci fıkrası arasında bir çelişki mevcutmuş gibi gözükse de poliçeyi kabul etmemiş olan muhatabın senet borçlusu dahi sayılamayacak olması göz önünde bulundurulduğunda ancak poliçeyi kabul etmiş muhataba karşı sebepsiz zenginleşme davası açılabilir⁴²⁴.

Aynı şekilde TTK madde 732/2’de ticari işletmeye karşı da bu davanın açılabilceğı ifade edilmiştir. Ticari işletmeye karşı kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasının açılması ile ilgili olarak ticari işletmenin tüzel kişiliğı bulunmadığından ticari işletme ifadesinin yerinde olmadığı söz konusu ifadenin ticari işletmeyi işleten kişi yani tacir

⁴²⁰ eTTK’da kullanılan “keşideci” ifadesi yerine 6102 sayılı TTK’da “düzenleyen” kelimesi tercih edilmiştir. Bkz. **Bozer / Göle** (2021), s.63.

⁴²¹ **Yasan, Mustafa** (2008) Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme (Doktora Tezi), 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık, s.172.

⁴²² **Yasan**, s.172.

⁴²³ **Yasan**, s.172-173.

⁴²⁴ **Öztan**, s.197; **Pulaşlı**, s.247.

olarak anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir⁴²⁵. Cirantalara karşı kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasının açılıp açılmayacağı konusunda ise farklı görüşler mevcuttur. TTK madde 732/3'te poliçeden borcu düşmüş cirantalara karşı sebepsiz zenginleşme davasının açılmayacağını hüküm altına almıştır. Doktrinde bazı yazarlar ise kambiyo senetlerinden doğan sebepsiz zenginleşmenin şartlarının oluşması halinde yani cirantanın senetten kaynaklı borcunun düşmemesi sebebiyle kendi uhdesinde bir zenginleşmenin meydana gelmesi durumunda (örneğin, ciranta söz konusu senedi hatır için devralmışsa) hamilin cirantaya karşı sebepsiz zenginleşme davasını açabileceğini ileri sürmektedir⁴²⁶. Ancak yine de hamilin, senedi hatır ilişkisi içerisinde devreden ile devralan ciranta arasındaki ilişkiye dayanarak cirantaya karşı sebepsiz zenginleşme davasını açamayacağı, bu durumun sadece senedi devredenle devralan ciranta arasında şahsi def'i oluşturacağı ileri sürülmektedir⁴²⁷.

Bonoda olduğu gibi çekte de davalı sıfatı düzenleyene aittir. Önceki bölümlerde de açıkladığımız gibi çekte kabul yasağı ile birlikte muhatap bankanın müracaat borçluları arasında yer alması önlenmiştir. Bu kapsamda sebepsiz zenginleşme davası çeke özgü olarak hamil tarafından sadece keşideciye karşı açılabilir⁴²⁸.

eTTK döneminde doktrinde davalı olarak sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesi kişilerin tüm poliçe borçluları olabileceğini savunan görüşler de bulunmaktaydı⁴²⁹. Ancak hamilin menfaatinin korumak maksadıyla getirilen ve istisnai nitelik arz eden düzenlemenin sorumluları genişletecek şekilde yorumlanmasının kanun lafzına aykırılık teşkil edeceği ifade edilmelidir⁴³⁰.

Kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasında davacı sıfatı ise senedin hamiline aittir. Yetkili hamilin senedin türüne, devir şekline göre nasıl belirleneceği çalışmamızın ikinci bölümünde açıklanmıştır. Burada ayrıca senedi tahsil cirosu ile devralmış olan hamilin durumuna değinmekte fayda vardır. Tahsil cirosu TTK madde 688'de⁴³¹

⁴²⁵ **Kayıhan** (2021), s.164; **Can** (2019), s.140; **Bozer / Göle** (2021), s.173.

⁴²⁶ **Çamoğlu** (2020), s.93.

⁴²⁷ **Durgut**, s.117.

⁴²⁸ **Kandırallı, Merve** (2020) 'Çeki Düzenleyen Hukuki Sorumluluğu' (Yüksek Lisans Tezi), Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.172.

⁴²⁹ **Yasan**, s.174.

⁴³⁰ **Yasan**, s.174.

⁴³¹ TTK madde 688 "Ciro "bedeli tahsil içindir", "vekaleten" veya bedelin başkası adına kabul edileceğini belirten şerhi ya da sadece vekil etmeyi ifade eden bir kaydı içerirse, hamil poliçeden doğan bütün hakları kullanabilir; fakat o poliçeyi ancak tahsil cirosu ile tekrar ciro edebilir."

düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme tahsil cirosu ile cirantaya sadece senet bedelini tahsil etme yetkisi vermiştir⁴³². Tahsil cirosu ile senedi devralan hamil karşılığında bir bedel ödememiş olması nedeniyle; hamilin kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması veya müracaat hakkının yitirilmesi sebebiyle oluşacak zararı da mevcut değildir⁴³³. Ancak kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasının koşullarından olan senedin zamanaşımına uğraması veya müracaat hakkının yitirilmesi hususlarının tahsil cirosu ile senedi devralan şahıs nezdinde oluşması gerekir⁴³⁴. Nitekim senedin tahsil için ibraz, gerekli usulî prosedürlerin yapılması yetkisi de tahsil cirosu ile senedi devralana aittir⁴³⁵.

3.3. Dava Şartları

3.3.1. Senedin Kambiyo Vasfını Haiz Olması

Türk Borçlar Kanunu hükümlerinde geçerli olan şekil serbestisinin⁴³⁶ aksine kıymetli evrak sıkı şekil şartlarına tabi kılınmıştır. TTK madde 645 de “*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki bunların içerdiği hak senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi, başkalarına da devredilemez.*” hükmünü içermektedir. Bu kanun maddesinden de anlaşılacağı gibi hak ve senet iç içe geçmiştir ve kıymetli evraka ancak devri mümkün haklar bağlanabilir⁴³⁷. Bu kapsamda nafaka alacağı, oturma hakkı gibi devri mümkün olmayan düzenli şahsi irtifak hakları kıymetli evraka bağlanamaz⁴³⁸.

Sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesi için de ilk koşul; davaya konu senedin kambiyo senedi vasfını haiz olmasıdır. Kambiyo senedi kanunun belirlemiş olduğu zorunlu unsurları taşımadığı takdirde sebepsiz zenginleşme davasına konu olamaz.

TTK’nin ilgili maddelerinde kambiyo senedinin taşınması gereken zorunlu şekil şartlarına dair düzenlemeler bulunmaktadır. Kambiyo senetlerinin zorunlu şekil şartlarına ilişkin açıklamalara çalışmanın ilerleyen kısımlarında yer verilecektir.

⁴³² **Bozgeyik**, s.589-628.

⁴³³ **Bozgeyik**, s.589-628.

⁴³⁴ **Yasan**, s.159-160.

⁴³⁵ **Yasan**, s.159-160.

⁴³⁶ **Akteke, Mustafa Yasir** (2017) ‘Kambiyo Senetlerinde Defiler’ (Yüksek Lisans Tezi), Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.14.

⁴³⁷ **Öztan**, s.13-14; **Can** (2019), s.6-7.

⁴³⁸ **Çamoğlu** (2020), s.5.

Meri mevzuatta poliçe, bono ve çek için kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesine ilişkin bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak eTTK döneminde bonolara uygulanacak poliçe hükümlerini düzenleyen eTTK madde 690’da poliçede sebepsiz zenginleşmeyi düzenleyen eTTK madde 644’e atıf yapılmamıştı. Bu durumun kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olup olmadığı konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmekteydi. Doktrinde bonolarda sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümlere atıf yapılmamasını kanun koyucunun ihmali olduğunu ileri süren görüşler⁴³⁹ mevcuttu. eTTK dönemine ilişkin olarak Şimşek⁴⁴⁰ de keşidecinin poliçede muhatap gibi sorumlu olduğunu dolayısıyla poliçede sebepsiz zenginleşmeyi düzenleyen eTTK madde 644’e ayrıca bir atfın gerek olmadığını, nitekim kanunlar ihtilafı bölümünde sebepsiz zenginleşmeden doğan hükümler ile ilgili olarak bonolara atıf yapıldığını ifade etmiş ve poliçede sebepsiz zenginleşmeyi düzenleyen hükmün bonoya da uygulanması gerektiğini belirtmiştir⁴⁴¹.

3.3.1.1. Poliçede Zorunlu Unsurlar

TTK’nın 671’inci maddesi “*Senet poliçe kelimesini, senet Türkçe’den başka bir dilde yazılmış ise, o dilde poliçe karşılığı olarak kullanılan kelimeyi, belli bir bedelin ödenmesi konusunda kayıtsız şartsız havaleyi, ödeyecek olan kişinin, “muhatabın” adını, vadeyi, ödeme yerini, kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını, düzenleme tarihini ve yerini, düzenleyenin imzasını içerir.*” hükmünü haizdir. Poliçede zorunlu unsurlardan biri olan muhatap gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir⁴⁴². Muhatabın tüzel kişi olması halinde tüzel kişinin yetkili temsilcisi, adi şirket gibi tüzel kişiliği olmayan bir şirketin muhatap olması halinde ortakların ismine senet üzerinde açıkça yer verilmelidir⁴⁴³. Aynı zamanda muhatabın hayali olması, senedin geçerliliğini etkilememektedir⁴⁴⁴.

Kambiyo senedinin poliçe olabilmesi için aranan bir diğer şart senet üzerinde “*poliçe*” ifadesinin varlığıdır. Senet metninde poliçe kelimesi yer almamasına rağmen açıkça emre yazılı olarak düzenlenen ve poliçenin diğer şekli şartlarını taşıyan havaleler TTK madde 826

⁴³⁹ **Domaniç, Hayri** (1990) Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu, C:4, İstanbul, Temel Yayınları, s.485-486.

⁴⁴⁰ **Şimşek, Edip** (1977) ‘Kambiyo Senetlerinde Haksız İktisap’ Batıder, C:9, S:2, s.365.

⁴⁴¹ Aynı yönde Bkz. YHGK, E:2008/542, K:2008/521, T:17.09.2008, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁴⁴² **Can** (2019), s.83; **Poroy / Tekinalp**, s.150.

⁴⁴³ **Poroy / Tekinalp**, s.150; **Kayıhan** (2021), s.108-109.

⁴⁴⁴ **Can** (2019), s.83; **Poroy / Tekinalp**, s.150; **Bahtiyar** (2022), s.68.

gereğince emre yazılı havale olarak nitelendirilir. Emre yazılı havalelerde TTK madde 827 hükmünde belirtildiği gibi kabul için ibraz bulunmaz. Ancak emre yazılı havalenin kabul edilmesi durumu TTK'nin 828'inci maddesi hükmü uyarınca poliçenin kabulüne bağlanan hukuki sonuçlarla aynı sonuçları doğurur.

Düzenleme tarihi gün, ay, yıl şeklinde ayrıntılı yazılmalı, açık ve belirli olmalı ve senet metninde birden fazla düzenleme tarihine yer verilmemelidir⁴⁴⁵. Düzenleme tarihi gün, ay, yıl olarak ayrıntılı yazılmasa bile objektif olarak tarihin belirlenmesi durumu da uygulamada geçerli kabul edilmektedir⁴⁴⁶. Yıl ve ayın belli olduğu ancak, günün belli olmadığı durumlara ilişkin olarak ise TBK'nin 91'inci maddesi değerlendirilmelidir. TBK'nin "*Aya ilişkin sürelerde vade*" başlıklı 91'inci maddesinde "*Borcun ifası için bir ayın başlangıcı veya sonu belirlenmişse, bundan ayın birinci ve sonuncu günü; ayın ortası belirlenmişse, bundan da ayın on beşinci günü anlaşılır. Borcun ifası için gün belirtmeksizin sadece ay belirlenmişse, bundan o ayın son günü anlaşılır.*" hükmü yer almaktadır. Ancak kambyo senetlerinin sıkı şekil şartlarına sahip olduğu düşünüldüğünde TBK'nin 91'inci maddesinin kambyo senetleri için uygulanamayacağını ifade etmek gerekir⁴⁴⁷. Takvimde olmayan bir günün senet metninde yer alması halinde ise somut olaya göre senedin geçerliliği değerlendirilmelidir. Örnek verilecek olursa unutkanlık vb. sebeplerle düzenleme tarihi olarak 30 Şubat gibi bir tarihin belirlendiği durumlarda düzenleme tarihinin 29 Şubat olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁴⁴⁸. Hiçbir ayda bulunmayan bir tarihe (32.04.2020 gibi) yer verilen senedin ise geçersiz sayılması gerekir⁴⁴⁹. Aynı şekilde senet üzerine birden fazla düzenleme tarihinin yazıldığı durumlarda somut olaya göre senedin geçerliliği belirlenmelidir. Yargıtay da bir kararında⁴⁵⁰ düzenleme tarihi olarak 01.01.2012 olarak belirlenen senette, ödeme tarihinin ilk önce 01.01.2013 olarak yer aldığı, düzenleyenin parafı ile 16.09.2012 şeklinde değiştirildiği ve düzenleme tarihinin tekrar vade tarihi olarak belirlenmesi halinde, bu durumun çift vade olarak kabul edilmeyeceği aksinin aşırı şekilcilik olup hak kaybına sebep olabileceğini hüküm altına almıştır.

⁴⁴⁵ **Pulaşlı**, s.141; **Öztan**, s.83.

⁴⁴⁶ **Kayihan** (2021), s.110; **Bahtiyar** (2022), s.73; **Bozer / Göle** (2021), s.88.

⁴⁴⁷ **Bozer / Göle** (2021), s.254.

⁴⁴⁸ **Bilgili / Demirkapı** (2022b), s.76; **Bozer / Göle** (2021), s.88.

⁴⁴⁹ **Pulaşlı**, s.267.

⁴⁵⁰ Yargıtay 12. HD, E: 2014/25102, K: 20014/31037, T: 22.12.2014, <<http://lexpera.com.tr>>.

Düzenleme tarihinin poliçenin zorunlu unsurları arasında yer almasının birden çok sebebi bulunmaktadır. Yukarıda da açıkladığımız gibi senedin vadesinin belirlenmesinde düzenleme tarihi önemli olduğu gibi senedi düzenleyenin fiil ehliyetine sahip olup olmadığının tespit edilmesinde esas alınacak zaman, düzenleme tarihidir⁴⁵¹.

Poliçenin zorunlu unsurlarından biri de düzenleyenin imzasıdır. TTK'nin 756'ncı maddesi gereğince imzanın el ile atılmış olması gerekir. TTK madde 756/2'de mekanik araçla veya işaret/resmi şahadetnamenin imza yerine kullanılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Aynı zamanda TTK'nin 1526'ncı maddesinde kambiyo senetlerinin elektronik imza ile imzalanamayacağı düzenlendiğinden düzenleyenin imzasının da elektronik imza şeklinde olamayacağı ifade edilmelidir. Düzenleyenin imzasının geçersiz olması halinde bile TTK madde 677 gereğince diğer senet borçlularının imzalarının geçerliliği devam eder⁴⁵².

Görme engellilerin kambiyo senedi düzenlemeleri hususunda ise TTK'de ayrı bir hüküm bulunmamaktadır. TBK'nin 15'inci maddesinde ise görme engellilerin talepleri halinde imzalarında şahit aranacağı, aksi takdirde el ile atılan imzanın geçerli olduğu hükme bağlanmıştır. 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu'nun 668'inci maddesinde ise yazı yazabilen âmâların senet üzerine attığı imzaların geçerli olması imzanın usulen tasdik edilmesi şartına bağlanmıştır. Nitekim bu hüküm 6102 sayılı TTK'de bulunmamaktadır. Bu minvalde görme engellilerin usulen tasdik şartını aramadan kambiyo senetlerini imzalayabilecekleri ifade edilebileceği gibi, kambiyo senedine imza atamayacakları yorumu da yapılabilir⁴⁵³.

TTK madde 670'de borçlanmaya ehil kimselerin kambiyo senedi düzenleyebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu durumda gerçek kişilerin fiil ehliyetine bakılarak kambiyo

⁴⁵¹ **Bozer / Göle** (2021), s.87; Aynı yönde Bkz. Yargıtay 11. HD, E:1979/5859, K:1979/5811, T:20.12.1979, <<http://lexpera.com.tr>>. “Bononun düzenlenme anında davacı Hidayet 18 yaşını doldurmamıştır. Davacının sebep olduğu trafik kazasında, davalı tarafta oluşan zararı gidermek amacıyla verilen bononun düzenleme anında da davacının babası Nuri'nin bulunmadığı görülmüştür. Davalı cevap dilekçesinde davacının babasının bononun düzenlenmesine sonradan icazet verdiğini ileri sürdüğünden dosyanın incelenmesinde bu konu üzerinde yeniden durulması gerekmektedir.”

⁴⁵² **Pulaşlı**, s.120; **Poroy / Tekinalp**, s.175; **Çamoğlu** (2019a), s.4; YHGK, E:2017/1636, K:2016/10773, T:19.03.2019, <<http://lexpera.com.tr>>. “Söz konusu davada uyumsuzluk keşideci davacının çekten dolayı sorumlu tutulup tutulamayacağına ilişkindir. Senet metnindeki geçersiz imza, imza sahibi açısından sonuç doğurmakla birlikte senet metnindeki diğer imza sahiplerinin sorumlulukları devam etmektedir. İmzaların bağımsızlığı olarak da ifade edilen bu ilke gereğince senet metnindeki diğer imza sahipleri sahte imzaya dayanarak sorumluluktan kurtulamamaktadır. Dolayısıyla davacı keşidecinin çekten sorumlu olmayacağını kabul edilmesi doğru bulunmamıştır.”; Yargıtay 11.HD, E:2017/48, K:2017/7230, T:21.11.2018, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁴⁵³ **Can** (2019), s.68.

senedi düzenleyebilme durumu değerlendirilebilir⁴⁵⁴. TMK'nin 462'nci maddesi gereğince vesayet altında ancak ayırt etme gücüne sahip kişiler vesayet makamının izni ile kendisine yasal danışman atanan sınırlı ehliyetli kimseler ise TTK madde 429 gereğince yasal danışmanın görüşü alınarak kambiyo senedi düzenleyebilir.

TMK'nin 49'uncu maddesinde yer alan “*Tüzel kişiler kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla fiil ehliyetini kazanırlar.*” hükmü ile tüzel kişiler bu organlar sayesinde iradesini açıklar ve hukuki işlemde bulunurlar. Ticaret şirketi adına kambiyo senedi düzenlenmesi durumunda TTK madde 39'da düzenlendiği gibi imza atmaya yetkili kişi tarafından şirketin ticaret unvanı kullanılarak kambiyo senedi düzenlenmelidir. Ticaret şirketinin unvanı kullanılmadan veya ticaret şirketi adına imza yetkisi bulunmayan kişi tarafından senet düzenlendiği takdirde TTK madde 678 uyarınca senetten doğan borçtan doğrudan o kişi sorumlu olur⁴⁵⁵. Anonim şirketlerde temsil hususu ise farklılık arz etmektedir. TTK madde 370'de anonim şirketler için esas sözleşmede ayrıca bir hüküm öngörülmediği veya yönetim kurulunun tek kişiden oluşmadığı durumlarda çift imza ile temsil yetkisinin anonim şirket yönetim kurulu tarafından kullanılacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla çift imza olmadan kambiyo senedi düzenlenmesi durumunda senetten doğan borç şirketi bağlamayacak olup, senedi düzenleyen kişi borçtan sorumlu olacaktır.

Türk Borçlar Kanunu'nun 40'ıncı maddesi gereğince hukuki işlemler temsil ile yapılabildiğinden temsil ile de kambiyo taahhüdünde bulunulabilir. Kambiyo senedi düzenleyeninin adına başkası hesabına düzenlenebileceği gibi başkası ad ve hesabına da düzenlenebilir⁴⁵⁶. Başkası ad ve hesabına kambiyo senedinin düzenlenmesi durumunda senedi imzalayan temsil olunan kişi ad ve hesabına imzaladığından düzenleyen temsil olunan kişi sayılır⁴⁵⁷. Düzenleyenin kendi adına başkası hesabına senedin düzenlenmiş olması durumunda ise dolaylı temsil söz konusu olur⁴⁵⁸. TTK madde 673'te de poliçenin düzenleyeninin kendi adına başkası hesabına düzenlenmiş olmasına ilişkin hüküm yer almaktadır. Bu durumda düzenleyeninin komisyoncu olduğu ve düzenleyen ile hesabına poliçe

⁴⁵⁴ Bozer / Göle (2021), s.90.

⁴⁵⁵ Yargıtay 19. HD, E:2003/5080, K:2004/1233, T:13.02.2004, <<http://lexpera.com.tr>>. “Söz konusu dava, bonoda şirket kaşesi altında imzası bulunan kişinin şirketi temsil yetkisi olmadığı dolayısıyla şirketin söz konusu bonodan dolayı borçlu olmadığı hususunun tespitine ilişkindir. Bonoda, şirket kaşesi altında imzası bulunan H'nin şirketi temsile yetkili olduğu Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan edildiğinden temsil yetkisinin sona erdiğine ilişkin hususunda Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan edilmesi gerektiğinden temsil yetkisinin devam ettiğinin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı kabulü gerekir.”

⁴⁵⁶ Öztan, s.74; Poroy / Tekinalp (2021), s.162-163.

⁴⁵⁷ Bozer / Göle (2021), s.92.

⁴⁵⁸ Bilgili / Demirkapı (2022b), s.65; Öztan, s.76.

düzenlenen kişi arasında komisyonculuk ilişkisinin mevcut olduğu ifade edilebilir⁴⁵⁹. Kanundan kaynaklanan temsil ise TMK 342 ve 345'te olduğu gibi kanuni temsilciler aracılığıyla kullanılabilir. Özel olarak yetkilendirilen iradi temsilci de kambiyo taahhüdünde bulunabilir⁴⁶⁰.

Temsilci tarafından düzenlenen kambiyo senedinde senedin temsilci sıfatıyla imzalandığına dair ifadeye senet üzerinde yer verilmelidir⁴⁶¹. Temsilci tarafından kambiyo taahhüdünde bulunulması bazı durumlarda özel şartlara tabi tutulmuştur. TMK madde 462'de kambiyo taahhüdünde bulunmak vesayet makamının iznine tabi tutulmuş, TBK madde 551'de ise ticari vekilin kambiyo senedi düzenleyebilmesi için açıkça yetkilendirilmiş olması gerektiği hüküm altına alınmıştır.

Kambiyo senedinin temsilci olarak imzalandığı senet metninden anlaşılmadığı durumlarda TBK madde 40 uygulanmalıdır. Yani temsil ilişkisinin mevcut olduğu karşı tarafça anlaşılıyor veya hukuki işlemin temsilci tarafından yapılması ile arasında hukuki açıdan fark yoksa hukuki sonuç temsil olunan uhdesinde doğar. Kambiyo senetlerinde temsil konusunda TTK'nin 678'inci maddesinde düzenlenen husus dışında TBK'nin temsile ilişkin hükümleri uygulanır⁴⁶². TBK madde 46 gereğince yetkisi olmayan bir kişinin hukuki işlemi gerçekleştirmesi halinde yetkisiz temsilci durumu söz konusu olur ve hukuki işlemin sonuçları temsil olunanın işleme onay verdiği takdirde kendisini bağlar. TBK madde 47 gereğince temsil olunanın açık veya örtülü şekilde işleme onay vermediğinde işlemin yapılması sebebiyle karşı tarafta meydana gelen zararları yetkisiz temsilci tazmin eder. TTK'da yetkisiz temsilcinin durumu ise 678'inci maddede düzenlenmiştir. Söz konusu hükümde temsil yetkisi olmadığı halde kambiyo senedi düzenleyen kişinin senetten sorumlu olacağı ve temsil yetkisi olmayan kişinin senetten doğan borcu ödediği takdirde temsil olunanın haiz olduğu haklara sahip olabileceği hükme bağlanmıştır⁴⁶³.

⁴⁵⁹ Bozer / Göle (2021), s.93; Can (2019), s.67.

⁴⁶⁰ YHGK, E:2015/2941, K:2016/573, T:04.05.2016, <<http://lexpera.com.tr>>. "...TBK'nin 504'üncü maddesi gereğince vekilin kambiyo taahhüdünde bulunabilmesi için açıkça yetkilendirilmiş olması gerekmektedir. Somut olayda ...'nın vekil tayin edildiği Konya Ereğli 2.Noterliği tarafından düzenlenen vekâletnamede "poliçe imzasına" ifadesi bulunmakla birlikte vekil tayin edilen kişinin açıkça bono düzenleme konusunda yetkilendirilmiş olduğuna dair bir açıklamaya yer verilmemiştir..."

⁴⁶¹ Bilgili / Demirkapı (2022b), s.63; Kendigelen / Kırca (2022), s.135-136.

⁴⁶² Kendigelen / Kırca (2022), s.135-136.

⁴⁶³ Aynı yönde Bkz. Yargıtay 11. HD, E:2015/15499, K:2015/2744, T:09.05.2017, <<http://lexpera.com.tr>>. "Davacı şirket alacağına karşılık keşidecisi ... Yapı Kooperatifi, lehtarı İnci...Ltd.Şti olan senedi ciroyla teslim aldığı, senedin ödenmemesi sebebiyle senet borçluları aleyhine takip başlatıldığı, ...Hukuk Mahkemesinde 2014/65 esas numaralı dosyada senet üzerinde yer alan imzaların kooperatifin yetkili temsilcisine ait olmadığı gerekçesiyle kooperatif yönünden takibin durdurulduğu ve bu sebeple davalıdan senet bedelinin tahsil

Ancak TTK madde 678’de TBK’nin 47’nci⁴⁶⁴ maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde olduğu gibi yetkisiz temsilcinin karşı tarafın kendisinin yetkisiz olduğunu bildiği veya bilebilecek durumda olduğunu ispatladığı durumda kendisinden zararın giderilmesinin istenemeyeceğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak doktrinde TBK madde 47’nin kambiyo senetlerinde yetkisiz temsil müessesesine de uygulanabileceği ifade edilmektedir⁴⁶⁵. Yetkisiz temsilcinin söz konusu hukuki durumu kendi davranışıyla oluşturduğu dolayısıyla bu def’inin şahsi def’i niteliğinde olduğu, def’inin ileri sürülmesi konusunda ise TTK madde 687 dikkate alınarak senedi ciro ile devralan sonraki hamillere karşı def’inin hamilin bile bile kendisinin zararına hareket etmiş olduğunun ispatlanması halinde ileri sürülebileceği ifade edilmelidir⁴⁶⁶. Örneğin kambiyo senedinin diğer tarafı ticaret sicil kayıtlarını incelemesi neticesinde yetkisiz temsilcinin yetkisizliğini tespit edebileceğinden bu def’i o kişiye karşı ileri sürülebilir. Kambiyo senedinin ciro ile devredilmesi halinde hamile karşı yetkisiz temsilcinin tescilin olumlu etkisine dayanıp dayanamayacağı konusunda ise farklı bir durum söz konusudur. Burada tescilin olumlu etkisinin hamil sıfatını haiz olan üçüncü kişinin sicildeki kaydı fiilen bildiği anlamına gelmeyeceğinden senedin devralınmasının yetkisiz temsilcinin zararına hareket olarak yorumlanamayacağı ve yetkisiz temsilcinin hamile karşı sorumluluğunun devam edeceği ileri sürülmektedir⁴⁶⁷. Aynı zamanda yetkinin sınırlarını aşan temsilci için de TTK madde 678 hükmü uygulanır.

Poliçenin zorunlu unsurlarından bir diğeri lehtarın adıdır. Lehtar gerçek kişi ise ad ve soyadı, tüzel kişi ise tüzel kişinin ismi yazılmalıdır. Tüzel kişi tacir ise ticaret unvanı tam olarak yazılmalıdır⁴⁶⁸. Yargıtay içtihatlarında senet üzerine ticaret unvanı tam yazılmasa bile ticaret unvanının tespit edilebildiği durumlarda senedin geçerliliğinin devam edeceği ifade edilmiştir⁴⁶⁹.

edilmesine yönelik açılan söz konusu davada mahkemenin, temsil yetkisi olmadığı halde senet üzerine imza atan kişinin senetten sorumlu olacağını içeren davanın kabulüne ilişkin hükmün onanmasına karar verilmiştir.”

⁴⁶⁴ TBK m. 47 “Temsil olunan açık veya örtülü olarak hukuki işlemi onamaması halinde bu işlemin geçersiz olmasından doğan zararın giderilmesi, yetkisiz temsilciden istenebilir. Ancak, yetkisiz temsilci, işlemin yapıldığı sırada karşı tarafın, kendisinin yetkisiz olduğunu bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispat ederse, kendisinden zararın giderilmesi istenemez...”

⁴⁶⁵ **Gürel, Murat** (2015) “Ticaret Sicilinin Üçüncü Kişilere Etkisi Bağlamında Kambiyo Senetlerinde Yetkisiz Temsile İlişkin Bazı Sorunlar” Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C:31, S:1, s.234-236.

⁴⁶⁶ **Gürel**, s.235-236.

⁴⁶⁷ **Gürel**, s.239-241.

⁴⁶⁸ **Bozer / Göle** (2021), s.84.

⁴⁶⁹ **Akteke**, s.48; Yargıtay 11. HD, E:2016/13199, K:2017/6093, T:13.11.2017, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 12. HD, E:2021/4653, K:2021/10483, T:23.11.2021, <<http://lexpera.com.tr>>. “Yargıtay yerleşik

Police TTK'nin 671'inci maddesi gereğince “*kayıtsız şartsız belli bir bedelin ödenmesi konusunda havaleyi*” içermelidir. Altın veya bir eşyanın teslimi vs. gibi sebeplerle police düzenlenemez⁴⁷⁰. Kanun hükmündeki belirli bir bedel ifadesinden de nakit paranın anlaşılması gerekir⁴⁷¹. Nakit paranın ödenmesi şeklinde düzenlenen policede meblağ yazı ve rakam ile yazılmış olup da ikisi arasında farklılık olursa TTK madde 676/1 gereğince yazı ile belirtilen meblağ esas alınır. Aynı zamanda her somut olayın özelliğinin dikkate alınması gerektiği aksi durumun aşırı şekilcilik olacağı ve hakkaniyeti sağlayamayacağı yönünde yargı kararları da bulunmaktadır⁴⁷². Senet üzerinde yazı ya da sadece rakam ile birden çok bedel gösterilmesi durumunda ise TTK'nin 676'ncı maddesinin ikinci fıkrası uyarınca düşük olan meblağın esas alınması gerekir. Senet üzerindeki bedel yabancı para olarak da kararlaştırılabilir. Bu duruma ilişkin olarak TTK madde 711 “*poliçenin ödeme yerinde rayici olmayan bir para ile ödeneceği düzenlenmişse bu durumda söz konusu bedelin vade günündeki değerine göre o ülke parası şeklinde ödenebileceği ve şayet borçlunun ödemede gecikmesi durumunda hamilin bedelin vade günündeki veya ödeme günündeki kura göre ülke parasına dönüştürülerek ödemenin yapılmasını isteyebileceği*” şeklindeki düzenlemeyi içermektedir.

Diğer taraftan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar'ın 4/b maddesinde⁴⁷³ Türkiye'de yerleşik bulunan kişilerin döviz almaları, satmaları, banka hesabında tutmaları ve kullanmalarının serbest olduğu, Karar'ın 19'uncu maddesi⁴⁷⁴ de Merkez bankası ve diğer bankaların döviz hesabı açabileceğini düzenlemiştir. Aynı zamanda Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar'ın 4'üncü maddesine eklenen (g)

icthatlarına göre lehtarın tüzel kişi olduğu durumlarda tüzel kişinin unvanına senet üzerinde yer verilmemişse lehtarın eksik olan unvanı ciro şerhinden tamamlanabilir. Bu durumda söz konusu senet geçerli sayılır. Uyuşmazlığa konu olayda lehtar olarak “SS Şehirci Özel Halk Otobüsleri” gösterilmesine rağmen senedin ve ciro şerhinin incelenmesi neticesinde lehtarın gerçek veya tüzel kişi olup olmadığı tespit edilemediğinden söz konusu belge kambiyo senedi vasfını haiz değildir...”

⁴⁷⁰ Can (2019), s.75; Kayıhan (2021), s.103.

⁴⁷¹ Poroy / Tekinalp (2021), s.148; Pulaşlı, s.135.

⁴⁷² Yargıtay 12. HD, E:2016/27940, K:2017/826, T:23.01.2017, <<http://lexpera.com.tr>>. “Davaya konu olan bononun incelenmesi neticesinde senet bedelinin yazı ile “otuzbeş” rakam ile “35.000” olarak belirlendiği, senet bedelinin 35 TL olarak belirlenmesinin hayatın olağan akışına aykırı olacağı ve hak kaybına sebebiyet verebileceği...” ; YHGK, E:2017/827, K:2019/689, T:18.06.2019, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁴⁷³ Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar'ın 4/b maddesi “Türkiye'de yerleşik kişilerin beraberlerinde döviz bulundurmaları, bankalar, yetkili müesseseler, PTT, kıymetli maden aracı kuruluşları ile yurt dışında döviz alım satımına yetkili kuruluşlardan döviz satın almaları ve bunlara döviz satmaları, dövizleri bankalarda açacakları döviz hesaplarında tutmaları, efektif olarak kullanmaları, bankalar vasıtasıyla yurt içinde ve yurt dışında tasarruf etmeleri serbesttir.”

⁴⁷⁴ 32 sayılı Karar'ın 19'uncu maddesi “Merkez Bankası ve bankalar, Türkiye'de ve yurtdışında yerleşik kişiler adına döviz tevdiat hesapları ve altın depo hesapları açabilirler. Bu hesaplar üzerinde sahipleri serbestçe tasarrufta bulunabilirler...”

bendinde⁴⁷⁵ Bakanlığın belirlemiş olduğu istisnai haller dışında Karar'da sayılmış olan sözleşmelerin ödeme yükümlülüğünün dövizde endeksi olarak kararlaştırılamayacağı hükme bağlanmış ve söz konusu karara istinaden Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 2008-32/34 sayılı Tebliğ'de 16 Kasım 2018 tarihinde değişiklik yapılmıştır.

16 Kasım 2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ'in 1'inci maddesi ile Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ'in 8'inci maddesinin 21'inci fıkrasında⁴⁷⁶ değişiklik yapılmıştır. Değişiklik ile birlikte 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ'in 8'inci maddesinde belirtilen sözleşmeler için geçerli olmak kaydıyla sözleşme bedellerinin yabancı para cinsinden kıymetli evrak olarak kararlaştırılamayacağı hükme bağlanmıştır.

Poliçede belirli bir bedelin ödenmesi konusundaki havale ilişkisi aynı zamanda kayıtsız ve şartsız olmalıdır. TTK'nin 672'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre şarta bağlanan poliçe geçersizdir. Poliçenin kayda bağlanması da poliçenin şarta bağlanması gibi poliçeyi geçersiz kılar⁴⁷⁷. Örneğin düzenleyen muhatap ile aralarındaki tüketici akdinden kaynaklanan ilişki nedeniyle poliçenin verilmiş olduğuna dair bir kayda senet üzerinde yer vermesi poliçeyi geçersiz kılar. Doktrinde senet üzerinde sadece “*teminat senedi*” şeklindeki bir kaydın olmasının senedi geçersiz kılmayacağı başka bir deyişle bu tür kayıtların ihtiyari kayıt olduğu ileri sürülmektedir⁴⁷⁸.

⁴⁷⁵ 32 sayılı Karar'ın 4'üncü maddesinin (g) bendi “*Türkiye’de yerleşik kişilerin, Bakanlıkça belirlenen haller dışında, kendi aralarındaki menkul ve gayrimenkul alım satım, taşıt ve finansal kiralama dâhil her türlü, menkul ve gayrimenkul kiralama, leasing ile iş, hizmet ve eser sözleşmelerinde sözleşme bedeli ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülükleri döviz cinsinden veya dövizde endeksli olarak kararlaştırılmaz.*”

⁴⁷⁶ Söz konusu değişiklik ile 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ'in 8'inci maddesinin 21'inci fıkrası “*Bu madde uyarınca sözleşme bedeli ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülükleri döviz cinsinden veya dövizde endeksli olarak kararlaştırılamayan sözleşmeler kapsamında düzenlenecek kıymetli evraklarda yer alan bedellerin döviz cinsinden veya dövizde endeksli olarak belirlenmesi mümkün değildir. Ancak, 32 sayılı Kararın Geçici 8 inci maddesinin yürürlüğe girdiği tarihten önce düzenlenmiş ve dolaşıma girmiş bulunan bu kapsamdaki kıymetli evraklar anılan geçici madde hükmünden istisnadır.*” şeklinde değiştirilmiştir.

⁴⁷⁷ Yargıtay 12. HD, E:2013/8473, K:2013/18026, T:09.05.2013, <<http://lexpera.com.tr>>. “*İcra takibine konu olan senedin arka yüzündeki “C21 tapusuna kefilim. Bu senet tapu haricinde geçersizdir.” ifadesi incelendiğinde bononun tarafların arasındaki taşınmaz satım sözleşmesine ilişkin verildiği ve bononun şarta bağlandığı görülmektedir. Takibin iptaline karar verilmesi gerekirken...*”

⁴⁷⁸ Kendigelen / Kırca (2022), s.193; Kayıhan (2021), s.107.

Senet metninde herhangi bir kayıt olmamasına rağmen senedin düzenleyen ile lehtar arasındaki borç ilişkisine istinaden verildiği tespit edilebilir⁴⁷⁹. Bu durumda hamilin senedi tahsil amacıyla senet borçlularına başvurması TTK madde 687 çerçevesinde değerlendirilmelidir. Kanun hükmü uyarınca hamilin senedi bilerek borçlunun zararına devralmadığı durumlarda kambiyo senedinin verilme sebebi olan borç ilişkisi hamile karşı ileri sürülemez.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında⁴⁸⁰; “...her ne kadar karşı oy gerekçesinde senedin düzenleyen ile lehtar arasındaki tüketici sözleşmesine istinaden verildiği, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un ilgili hükmü gereğince tüketici hukukundan kaynaklanan senedin emre yazılı olarak değil, nama yazılı olarak düzenlenmesi gerektiği bu sebeple senedin geçersiz olduğu ve bu durumun takip alacaklısına karşı borçlular tarafından ileri sürülebileceği ifadesine yer verilmiş olsa da çoğunluk görüş eTTK’nin 599’uncu madde hükmü gereğince düzenleyen ile lehtarlar arasındaki defilerin hamile karşı ileri sürülemeyeceği ve hamilin de söz konusu olayda kötüniyetli olduğunun iddia ve ispat edilemediğinden bahisle ilk derece mahkemesinin kararının bozulmasına...” karar vermiştir.

Yargıtay 12. HD.’de bir kararında taraflar arasında düzenlenen ve mahkemeye sunulan sözleşmede senedin teminat senedi olarak verildiğine ilişkin kaydın yer almadığını ancak taraflar arasındaki temel ilişki ile senet arasında bağlantı tespit edilebildiğinden takibin iptaline karar vermiştir⁴⁸¹.

Yargıtay 12.HD’si tarafından verilen başka bir kararda⁴⁸² senedin teminat senedi olarak verildiğine dair senet metni üzerinde bir ifade yer almamış olsa da dosyada mevcut olan “Altyüklenicilere Ait Sözleşme” gereğince borçlu tarafından senet lehtarına teminat senedi olarak verildiği, senet lehtarı şirketin takip alacaklısı şirketin yan firması olduğu dolayısıyla takip alacaklısı şirket ile aralarında organik bir bağın bulunmadığının tespitinin gerektiği, organik bağın tespiti halinde borçlu tarafından lehtara ileri sürülebilecek def’ilerin

⁴⁷⁹ YHGK, E:2017/350, K:2021/152, T:23.02.2021, <<http://lexpera.com.tr>>. “ Somut olayda alacaklı tarafından borçlu aleyhine başlatılan icra takibine konu bono 90.000 bedelli, 28.11.2013 düzenlenme tarihli olmakla birlikte bonoda vade ve teminat kaydı bulunmamaktadır. Yüklenici sözleşmesinin eki niteliğindeki protokolün 5’inci maddesinde bu protokol kapsamında doğabilecek zararları temin etmek için yüklenici tarafından ...Tersane ve Deniz İşletmeciliği Anonim Şirketi’ne açık teminat bonosunun verileceği hükmü ve bononun düzenleme tarihi ile ek protokolün düzenleme tarihinin aynı olduğu hususu dikkate alındığında her ne kadar bono üzerinde teminat amacıyla verildiğine dair bir ifade yer almasa da söz konusu senedin teminat bonosu hükmünde olduğu kabul edilmektedir.”

⁴⁸⁰ YHGK, E: 2013/1514, K: 2014/208, T: 05.03.2014, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁴⁸¹ Yargıtay 12. HD, E: 2006/11905, K: 2006/14673, T: 04.07.2006, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁴⁸² Yargıtay 12. HD, E: 2014/3437, K: 2014/6336, T: 05.03.2014, <<http://lexpera.com.tr>>.

hamile karşı da ileri sürülebileceği dikkate alınması gerekirken takip alacaklısının senedin teminat olarak verildiğini bilip bilemeyeceği konusunda yeterli araştırma yapılmadan eksik inceleme nedeniyle verilen kararı bozmuştur.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve Yargıtay 12. HD'sinin kararları incelendiğinde senedin düzenleyen ile lehtar arasındaki başka bir borç ilişkisine istinaden hamile verildiği başka delillerle ispat edilebiliyor ise bu durumda somut olay TTK madde 687 madde hükmü ve istisnası kapsamında değerlendirilmelidir.

Poliçenin şekli unsurlarından düzenleyenin imzası dışında diğer unsurların taraflar arasındaki anlaşmaya göre lehtar veya hamil tarafından doldurulduğu açık poliçe TTK madde 680'de düzenlenmiştir. Doktrindeki azınlık görüş ise düzenleyenin imzasının yanı sıra poliçe, bono veya çek kelimelerinden birinin senedin imzalandığı anda senet metni üzerinde olması gerektiğini ifade etmektedir⁴⁸³. Kanunen zorunlu unsurları taşımasa da tedavüle çıkarılabilen açık poliçede⁴⁸⁴ senedin eksik unsurlarının tamamlanmasına ilişkin düzenleyen ile senedi teslim alan arasında anlaşma mevcuttur⁴⁸⁵. Poliçenin doldurulmasına ilişkin anlaşma açık veya örtülü olabilir. Senedin anlaşmaya aykırı olarak doldurulduğu iddiası ise TTK madde 680 gereğince ancak hamilin ağır kusurlu veya kötünietli olması durumunda kendisine karşı ileri sürülebilir. Üçüncü kişi göstereceği asgari özenle senedin taraflar arasındaki anlaşmaya aykırı doldurulduğunu anlayabiliyorsa bu durum kendisine karşı ileri sürülebilir⁴⁸⁶. TTK madde 778 ve TTK madde 818'in TTK madde 680'e yaptığı atıf sebebiyle açık poliçeyi düzenleyen bu hüküm bono ve çekler için de uygulanır⁴⁸⁷.

TTK'nin poliçenin şekli unsurlarını düzenleyen ilerleyen hükümlerinde vade, ödeme yeri ve düzenlemeye yerinin senette bulunması gereken ihtiyari unsurlar olduğunu anlamaktayız. Kanun koyucu bu hususların senet metninde bulunmaması durumunda senedi tamamen geçersiz saymamış, senedin geçerli olmasını sağlayacak nitelikte düzenlemelere yer vermiştir.

⁴⁸³ Yargıtay 11. HD, E:2015/13999, K:2015/1985, T:10.04.2017, <<http://lexpera.com.tr>>. "...keşide tarihi yer alan ancak senet bedeli ve keşide yeri çek üzerinde belirtilmemiş olan çek de tedavüle çıkarılabilir. Ödeme için ibraz edilene kadar çek üzerindeki eksik hususların tamamlanabileceği..." şeklinde ifadeye yer vermiştir.

⁴⁸⁴ Bozer / Göle (2021), s.99; Kayıhan (2021), s.117-118.

⁴⁸⁵ Can (2019), s.90-91; Öztan, s.90.

⁴⁸⁶ Ülgen / Helvacı / Kayıhan ve diğeri, s.309.

⁴⁸⁷ Yargıtay 11. HD, E:2014/2204, K:2014/8113, T:30.04.2014, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 11. HD, E:2015/10169, K:2016/4429, T:20.04.2016, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 19. HD, E:2017/2529, K:2018/3212, T:05.06.2018, <<http://lexpera.com.tr>>.

3.3.1.2. Poliçede Alternatif Zorunlu veya İhtiyari Unsurlar

Kanun koyucu çeşitli düzenlemelerde senedin geçerliliğini etkilemeyecek birtakım kayıtlara senet metni üzerinde yer verilebileceğini hüküm altına almıştır. TTK'nin kambiyo senetlerine ilişkin hükümlerine göre menfi emre kaydı, ödememeden sorumsuzluk kaydı, kabul etmemeden sorumsuzluk kaydı, aval kaydı, aynen ödeme kaydı, görüldüğünde veya görüldüğünden belirli süre sonra ödenecek vadeli poliçelere ilişkin faiz kaydı, protestodan muafiyet kaydı, yetki kaydı, bedel kaydı gibi birçok ihtiyari kayıt senet metni üzerinde yer alabilir⁴⁸⁸. Söz konusu ihtiyari kayıtlardan bazılarına ilişkin açıklamalara çalışmamızın önceki bölümlerinde yer verildiğinden burada bedel kaydı ile yetki kaydı konusunda açıklama yapılacaktır. Bedel kaydı poliçe karşılığı olarak mal veya paranın alındığını ifade etmektedir⁴⁸⁹. Dolayısıyla bu kayıt, senedin karşılıksız verilmediğini göstermekle birlikte poliçenin geçerliliğini etkilememektedir.

Diğer bir ihtiyari kayıt ise yetki kaydıdır. Yetki sözleşmesine ilişkin hüküm HMK'nin 17'nci maddesinde yer almaktadır. HMK'nin 17'nci maddesi tacirler veya kamu tüzel kişilerinin aralarında meydana gelecek uyuşmazlıklarda bir yer mahkemesini yazılı olarak yapacakları bir sözleşmeyle belirleyebileceklerini hükme bağlamıştır. Poliçede de taraflar uyuşmazlık vuku bulduğunda hangi mahkemenin veya icra dairesinin yetkili olacağına ilişkin ifadeye senet üzerinde yer verebilirler⁴⁹⁰.

Poliçede alternatif zorunlu unsurlar⁴⁹¹ ise ödeme yeri ve düzenleme yeridir. Ödeme yeri ve düzenleme yeri poliçe üzerinde ayrıca belirtilebilir. Poliçede ödeme yerinin ayrıca kararlaştırılmadığı durumlarda TTK'nin 672'nci maddesinin üçüncü fıkrası gereği muhatabın yerleşim yeri ödeme yeri sayılır. Aynı şekilde poliçede düzenleme yeri belirtilmemişse TTK'nin 672'nci maddesinin dördüncü fıkrası gereği düzenleyenin adının yanında yazılı olan yer düzenleme yeri sayılır.

Poliçede bulunması gereken şekli şartların eksik olması veya şekli şartların yorumlanmasının gerektiği durumlarda nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiği de önem arz etmektedir. TBK çerçevesinde irade beyanı yorumlanırken örf-adet, dürüstlük ve iyiniyet kurallarından faydalanılmaktadır⁴⁹². Çalışmamızın önceki bölümlerinde de açıkladığımız

⁴⁸⁸ Bozer / Göle (2021), s.81; Pulaşlı, s.148-151; Poroy / Tekinalp (2021), s.166-168.

⁴⁸⁹ Can (2019), s.81; Bozer / Göle (2021), 82.

⁴⁹⁰ Can (2019), s.81; Pulaşlı, s.151.

⁴⁹¹ Kayıhan (2021), s.111; Bahtiyar (2022), s.75; Çamoğlu (2020), s.105.

⁴⁹² Öztan, s.86.

gibi kambiyo senetleri sıkı şekli şartlarına bağlanmıştır. Poliçenin yoruma açık bir beyanı içermesi durumunda beyanın “*tipikleşmiş anlamının*” dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁹³. Aynı zamanda gerçek irade beyanının tespiti noktasında tereddüt hâsıl olduğu takdirde senet metninde yer alan beyanın sadece lafzi yorumlanmaması gerektiği, beyanın lafzi ve şekli olarak tek bir yoruma sahip olması gerektiği, beyanın şekli ve lafzi olarak farklı yorumlanması halinde ise koşulun gerçekleşmemiş sayılacağı ifade edilmektedir⁴⁹⁴.

3.3.1.3. Bonoda Zorunlu ve Alternatif Zorunlu Unsurlar

Bononun ihtiva etmesi gereken zorunlu unsurlar TTK madde 776’da düzenlenmiştir. Kanun hükmüne göre senet metni “*bono veya emre yazılı senet ifadesini şayet senet başka bir dilde yazılmış ise emre yazılı senet ifadesinin karşılığı olan kelimeyi, kayıtsız şartsız belli bir bedeli ödeme vaadini, ödeme yerini, kime veya kimin emrine ödenecekse onun adını, düzenleme tarihini ve düzenleyenin imzasını*” içermelidir. Senet “bono” veya “emre yazılı” ifadelerini içermemesine rağmen diğer zorunlu unsurları taşıyorsa TTK madde 830 gereği emre yazılı ödeme vaadi sayılır. Emre yazılı ödeme vaatlerine de TTK madde 830 gereğince kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme müessesesi uygulanabilir. Bono, belirli bir miktar paranın ödenmesine yönelik kayıtsız şartsız ödeme vaadini içermelidir⁴⁹⁵. Keşidecinin bağış amaçlı bono düzenlemesi durumunda bononun kayıtsız ve şartsız olması şartının bu durumdan etkilenip etkilenmeyeceği hususu burada değerlendirilmelidir. Keşideci ile lehtar arasındaki asıl borç ilişkisinin bağış olduğunun ortaya konulduğu, bononun nama yazılı düzenlenmesi hali hariç olmak üzere bononun bağış amaçlı verildiğine ilişkin kaydın bononun kayıtsız şartsız olma durumuyla ilgili olmadığı dolayısıyla senedi devralan kişilere karşı ileri sürülemeyeceği, düzenleyenin lehtar hariç diğer senet borçlularına karşı sorumlu olmaya devam edeceği ifade edilmelidir⁴⁹⁶. Belirli bir bedelin ödenmesine yönelik ödeme vaadindeki bedel ifadesinden nakdi ödeme anlaşılmalıdır ve bedel belirli olmalıdır⁴⁹⁷. Bonoda bedel hem yazı hem de rakamla gösterilmişse TTK 778’in poliçede bedelin gösterilmesine ilişkin TTK madde 676’a atfı gereği yazı ile belirtilen bedel esas alınır. Bononun bir diğer zorunlu unsuru ise “*kime veya kimin emrine ödenecekse onun*

⁴⁹³ Öztan, s.86.

⁴⁹⁴ Öztan, s.86-87.

⁴⁹⁵ Pulaşlı, s.253; Çamoğlu (2020), s.251.

⁴⁹⁶ Bozer / Göle (2021), s.201-202.

⁴⁹⁷ Kayıhan (2021), s.171; Bozer / Göle (2021), s.191.

adı"dır. Bono, lehtar gerçek kişi ise ad ve soyadı, tüzel kişi ise ticaret unvanını içermelidir⁴⁹⁸. Lehtar adının kısaltılmadan, açıkça, kuşkuya mahal vermeden yazılması esastır⁴⁹⁹. Dolayısıyla bono, çekte olduğu gibi hamiline düzenlenemez⁵⁰⁰. Bonoda düzenleme tarihi de diğer bir zorunlu unsurdur. Düzenleme tarihi gün, ay, yıl şeklinde açıkça belirtilmeli, bu şekilde belirtilmese bile düzenleme tarihi tespit edilebilmeli ve senet üzerine tek bir düzenleme tarihi yer almalıdır. Düzenleyenin fiil ehliyetinin belirlenmesi, düzenleme tarihinden belirli süre sonra ödenecek vadeli bonolarda vade tarihinin tespit edilebilmesi vb. sebepler düzenleme tarihinin önemini vurgulamaktadır⁵⁰¹. Düzenleyenin imzası da bononun zorunlu unsurudur. İmza, düzenleyen tarafından el ile atılmış olmalıdır. TTK madde 756/2, *"El ile atılan imza yerine, mekanik herhangi bir araç veya elle yapılan veya onaylanmış bir işaret veya şahadetname kullanılamaz."* hükmünü haizdir. Bonoda vade hususuna ilişkin TTK madde 778 poliçede vadeyi düzenleyen hükümlere atıf yapmaktadır. Bu hükümler uyarınca bono, *"görüldüğünde"*, *"görüldüğünden belirli süre sonra"*, *"belirli bir günde"*, *"düzenleme gününden belli bir süre sonra"* vadeli olarak düzenlenebilir. TTK madde 777/2 gereğince vadesi gösterilmeyen bono, görüldüğünde ödenecek vadeli bono sayılır.

Ödeme yeri ve düzenleme yeri de bononun alternatif zorunlu unsurlarındandır. Düzenleme yeri gösterilmeyen bonoda TTK madde 777/4 gereğince düzenleyenin adının yanında yazılı olan yer düzenleme yeri sayılır. Düzenleyenin adı ise bononun zorunlu unsurları arasında yer almamaktadır. Dolayısıyla TTK madde 777/4'teki ifade düzenleyenin adı yerine düzenleyenin imzası şeklinde yorumlanmalıdır⁵⁰². Bonoda ödeme yerinin gösterilmemesi durumunda ise TTK'nin 777'nci maddesinin üçüncü fıkrası gereği senedin düzenlendiği yer ödeme yeri sayılır.

Bonodaki ihtiyari kayıtlara gelindiğinde *"bedeli malen/nakden alınmıştır"* kaydı ihtiyari kayıt olarak örnek verilebilir. Bu durum düzenleyen ile lehtar arasındaki temel ilişkiyi ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle bu kayıt bononun *"hatır bonusu"* olmadığını ifade etmektedir⁵⁰³. Matbu bonolarda *"bedeli...alınmıştır"* şeklindeki ifadelerde bononun

⁴⁹⁸ Pulaşlı, s.254; Can (2019), s.152.

⁴⁹⁹ Kendigelen / Kırca (2022), s.173; Bozer / Göle (2021), s.203.

⁵⁰⁰ Kayıhan (2021), s.172; Aynı yönde Bkz. Yargıtay 12. HD, E:2020/2597, K:2020/5963, T:18.12.2020, <<http://lexpera.com.tr>>. *"Söz konusu uyuşmazlığa konu bonoda lehtar kısmı boş bırakılmış olduğundan davaya konu olan belge bono sıfatını haiz olmamakla birlikte bu belgenin ciro yoluyla da devri söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayda davalı yetkili hamil sıfatını kazanamayacağından bölge adliye mahkemesinin kararının onanmasına karar verilmiştir."*

⁵⁰¹ Bozer / Göle (2021), s.206-207.

⁵⁰² Bozer / Göle (2021), s.217.

⁵⁰³ Pulaşlı, s.258.

kural olarak nakden karşılığa istinaden verildiği kabul edilmekle birlikte aksi durumu iddia eden kişinin bu hususu kesin delille ispatlaması gerekmektedir⁵⁰⁴. Başka bir ihtiyari kayıt ise “*muacceliyet kaydı*”dır. Muacceliyet kayıtları bononun ödenmemesi halinde söz konusu bonoyu takip eden diğer bonoların da muaccel olacağını ifade etmektedir⁵⁰⁵. Her bir kambyo senedinin birbirinden bağımsız olduğu göz önüne alındığında bono üzerine yer verilen muacceliyet kaydı diğer bononun vade tarihini etkilemeyecektir. Dolayısıyla bu kayıt diğer bonoları muaccel hale getirmemiş olur⁵⁰⁶. Ancak düzenleyen ile lehtar bono ödenmediği takdirde diğer bonoların muaccel olacağına ilişkin bir sözleşme yapabilir. Lehtar düzenleyenle aralarındaki bu sözleşmeye dayanarak alacağını tahsil edebilir⁵⁰⁷. Bir diğer ihtiyari kayıt bono üzerinde yer verilebilen “*yetki kaydı*”dır. HMK’nin 17’nci maddesi gereğince yetki sözleşmesi tacirler ile kamu tüzel kişileri arasındaki uyuşmazlıklarda yetkili bir mahkemenin taraflar arasında kararlaştırılabileceğini düzenlemektedir. Dolayısıyla bonodaki yetki kaydı tarafların tacir veya kamu tüzel kişisi olması halinde hüküm ifade eder⁵⁰⁸.

⁵⁰⁴ Yargıtay 11. HD, E:2020/6291, K:2021/5241, T:21.06.2021, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 19. HD, E:2006/7441, K:2007/1335, T:15.02.2007, <<http://lexpera.com.tr>>. “Söz konusu uyuşmazlığa konu bono üzerinde “nakden” kaydı yer almasına rağmen davacı tarafından bononun mal karşılığı verilmiş olduğu ileri sürülmüştür. Bu durumda ispat yükü davacıda olmakla birlikte davacının iddiasını yazılı delille ispatlaması gerekmektedir. Davacının delil olarak ileri sürdüğü sözleşmede çeklerden söz edilmiş olsa da uyuşmazlık konusu bonoya yer verilmediğinden davacının iddiasını ispatlayamadığı...” şeklinde hüküm kurulmuştur; YHGK, E:2017/821, K:2019/58, T:05.02.2019, <<http://lexpera.com.tr>>. “...Takibe konu olan senetteki malen kaydına rağmen davacı, davalı ile aralarında temel ilişkinin bulunmadığını, davalı ise senedin davacının dava dışı ...’a olan borcuna mahsup edilmek üzere düzenlendiğini ve senet üzerindeki malen kaydının doğru olmadığını ileri sürmüştür. Bu durumda ispat yükü yer değiştirmedikçe davacının iddiasını ispatlaması gerekmektedir.”

⁵⁰⁵ **Pulaşlı**, s.261.

⁵⁰⁶ **Kayhan** (2021), s.177; Yargıtay 11. HD, E:2016/13072, K:2016/9460, T:12.12.2016, <<http://lexpera.com.tr>>. “...İhtiyati hacze konu olan 44 adet bonodan 36 tanesinin vadesinin gelmediği şeklindeki itirazın incelenmesi neticesinde; vadesi gelmemiş olan borçtan dolayı ihtiyati hacze karar verilebilmesi için İİK’nin 257’nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan koşulların oluşması gerektiği, söz konusu olayda bu koşulların oluşmadığı, bonolardan herhangi birinde bulunan muacceliyet kaydının vadesi gelmemiş bonoların vade tarihini etkilemeyeceği aynı zamanda söz konusu uyuşmazlığa konu olan olayda ayrı bir muacceliyet sözleşmesinin bulunmadığı hususu birlikte gözetildiğinde itirazın reddi şeklindeki kararın bozulmasına...” şeklinde karar verilmiştir.

⁵⁰⁷ **Bozer / Göle** (2021), s.198; Yargıtay 12. HD, E:2008/3353, K:2008/5864, T:25.03.2008, <<http://lexpera.com.tr>>. “Somut olayda 10.01.2007 tarihli protokol kapsamında söz konusu sözleşme gereğince bonolardan birinin vadesinde ödenmediği takdirde diğer bonolarında muaccel olacağını kararlaştırıldığı görülmüştür. Bu durumda 28.02.2007, 31.03.2007, 30.04.2007, 30.05.2007 tarihli bonolar vadesinde ödenmediğinden sözleşme kapsamındaki diğer bonoların muaccel hale geldiğinin kabul edilmesi gerekir.”

⁵⁰⁸ **Kayhan** (2021), s.176; Yargıtay 12. HD, E:2015/25133, K:2015/24010, T:12.10.2015, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 12. HD, E:2016/26510, K:2018/20, T:15.01.2018, <<http://lexpera.com.tr>>.

Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen diğer kurumlara ilişkin TTK madde 778 poliçeyi düzenleyen bazı hükümlere atıf yapmaktadır. Bu hükümlerde düzenlenen müesseseler bononun niteliğine aykırı düşmedikçe bono için uygulanır.

3.3.1.4. Çekte Zorunlu ve Alternatif Zorunlu Unsurlar

TTK madde 783 hükmü uyarınca çek düzenlenebilmesi için; muhatapın düzenleyen emrine karşılık bulundurması, söz konusu karşılık üzerinde düzenleyenin çek düzenleme amacıyla tasarruf yetkisine sahip olacağına ilişkin muhatap ile düzenleyen arasında anlaşmanın mevcudiyeti gerekir. Çek karşılığı ve çek anlaşması olmayan ancak diğer zorunlu unsurları taşıyan çek geçerli olmaya devam eder. Çek anlaşması veya karşılık çekin ödenmesinde önem arz eder. Muhatap bankanın ödeme yükümlülüğünün de TTK madde 783'te yer alan çek anlaşmasından kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim muhatap banka ile hamil arasında kambiyo ilişkisinden kaynaklanan bir taahhüt bulunmamaktadır⁵⁰⁹. Bu minvalde çekte kabul yasağı nedeniyle borçlu sıfatını haiz olmayan muhatapın, çekin karşılığı olmasına rağmen yetkili hamile ödeme yapmaması durumunda hamilin hangi gerekçeyle dayanarak muhatap bankadan talepte bulunacağı konusuna açıklık getirilmelidir. Doktrinde bu konuda muhatap banka ile hamil arasındaki ilişkinin alacağın temliki, 3. kişi lehine akit veya vekâlet akdi olduğu yönünde görüşler bulunduğu ifade edilmektedir⁵¹⁰. Ancak başka bir görüş yukarıda ifade etmiş olduğumuz teorilerin kabul edilmesinin çekte kabul yasağının sadece hamilin muhataba karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibini engellemek amacıyla getirilmiş olduğu yorumuna sebebiyet vereceğinden kanun lafzına uygun olmadığını ifade etmektedir⁵¹¹.

TTK madde 783'te düzenlenen çek anlaşması için şekil şartı öngörülmemiştir. Çek anlaşması açık veya örtülü yapılabilir. Teoride çek anlaşmasının zımnî olarak yapılabilmesine imkân tanınsa da uygulamada bu duruma rastlanılmamaktadır⁵¹². Muhatap banka ile düzenleyen arasındaki çek anlaşması nispidir⁵¹³. Dolayısıyla düzenleyen dışındaki üçüncü bir kişi bu anlaşmaya dayanarak muhatap bankadan talepte bulunamaz⁵¹⁴. Çek

⁵⁰⁹ Can (2019), s.11; Öztan, s.284.

⁵¹⁰ Erdem, s. 8-10.

⁵¹¹ Can, Mertol (1998) 'Çek Hamilinin Muhatap Bankaya Karşı Hukuki Durumu' Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:2, S:2, s.11.

⁵¹² Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.327.

⁵¹³ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.328.

⁵¹⁴ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.328; Öztan, s.248; Kendigelen / Kırca (2022), s.284.

anlaşmasının hukuki niteliği konusunda doktrinde birçok görüş bulunmaktadır. Ancak çek anlaşmasının Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sözleşmeler ile tam anlamıyla bağdaşmayan, kendine özgü bir yanının olduğu ifade edilebilir⁵¹⁵. Türk İsviçre Hukuk Sisteminde sözleşme türlerine ilişkin kanuni düzenlemeye tabi olmayan işlerde vekâlet hükümlerinin uygulanacağını benimsendiği dikkate alınırsa çek anlaşmasına vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanmalıdır⁵¹⁶. Muhatap banka, keşideci adına çek hesabı açmadan önce basiretli bir tacir olmanın gereği olan dikkat ve özen yükümlülüğüne uygun davranarak Çek Kanunu madde 2'de belirtilen hususları yerine getirmelidir. Bankanın özen yükümlülüğünü yerine getirmeden çek düzenlemesi durumunda muhatap banka, hamil tarafında oluşan zarardan sorumlu tutulur⁵¹⁷. 5941 sayılı Çek Kanunu'nun genel gerekçesi incelendiğinde bankalara özen yükümlülüğü getiren söz konusu düzenlemeyle piyasada "karşılıksızdır" işlemi tesis edilen çek sayısının azaltılmak istendiği görülmektedir⁵¹⁸. Böylelikle kambiyo senetlerinden çeke duyulan güvenin sağlanması ve kamu menfaatinin⁵¹⁹ birey ve banka menfaati önüne geçtiği ifade edilebilir⁵²⁰. Muhatap banka Çek Kanunu'nun 2'nci maddesinin birinci fıkrası gereği keşidecinin yasaklı olup olmadığını, sosyal ve ekonomik durumunu araştırmalıdır⁵²¹. Aynı zamanda çek hesabının açılacağı bankalara Çek Kanunu'nun 2'nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "Bankalar, çek hesabı açtırmak isteyenlerin yasaklılık durumuna ilişkin Risk Merkezi ile adli sicil kayıtlarını ve açık kimliklerini saptamak için fotoğraflı nüfus cüzdanı, pasaport veya sürücü belgesi örneklerini, yerleşim yeri belgelerini, vergi kimlik numaralarını, tacir olanların ayrıca ticaret sicil kayıtlarını almak ve çek hesabının kapatılması halinde bunları, hesabın kapatıldığı tarihten itibaren on yıl süreyle saklamakla yükümlüdür." hükmü ile yasaklılık durumuna ilişkin bilgi ve belgeleri saklama yükümlülüğü getirilmiştir. Söz konusu

⁵¹⁵ Öztan, s.247.

⁵¹⁶ Kendigelen / Kırca (2022), s.283; Öztan, s.247.

⁵¹⁷ Bozer / Göle (2021), s.348.

⁵¹⁸ Özdemir, Semih Sırrı (2021) 'Çek Kanunu Çerçevesinde Bankanın Hesap Açtırmak İsteyen Kişiye İlişkin Araştırma Yükümlülüğü Üzerine Değerlendirmeler' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:70, S:3, s.762.

⁵¹⁹ 5941 sayılı Çek Kanunu'nun genel gerekçesinde yeni bir kanuna ihtiyaç duyulmasının sebepleri arasında "...çekin güvenilir bir ödeme aracı niteliği kazanmasında toplumsal menfaat bulunmaktadır. Her ne kadar Türk piyasasında ödemeler nakit olarak yapılıyor olsa da genel ekonomi bu durumdan zarar görmektedir...Yeni Kanun'un sağlıklı bir çek kullanımının nasıl olacağına dair önlemleri düzenlemesi gerekmektedir." gösterilmiştir.

⁵²⁰ Özdemir, s.772.

⁵²¹ 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 2'nci maddesinin birinci fıkrası lafzı olarak yorumlandığında bankaların çek hesabının açılacağı kişinin ekonomik ve sosyal durumunu belirlemede özenli davranması gerektiğine vurgu yapılmış olsa da bu durumun çek hesabının açılmasında bir kriter olarak aranacağına yönelik bir ifadeye söz konusu düzenlemede yer verilmemiştir. Ancak kanun gerekçesi incelendiğinde kişinin ekonomik ve sosyal durumunun çek hesabının açılmasına imkân sağlaması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Özdemir, s.783-788.

düzenlemeler ile çek karnesi verilmesi ve çek hesabı açılması konusunda muhatap bankaya verilen basiretli ve özenli davranma yükümlülüğünün aynı zamanda çekin ödenmesinde de geçerli olduğu ifade edilmelidir⁵²².

Çek anlaşmasının kurulduğu anda müşteri çek hesabında karşılık bulundurabilir⁵²³ ya da banka müşterisinin çek bedelini karşılamak için kredi kullandırmayı amaçlamış olabilir. Karşılığı olmayan çekin ödenmesi durumunda muhatap bankanın düzenleyen lehine kredi sağladığı, karşılığın olduğu ancak çek anlaşmasının mevcut olmadığı durumlarda ise muhatap bankanın kendisine çekilmiş olan havaleyi kabul ettiği ifade edilmelidir⁵²⁴. Muhatap banka hesabında çek karşılığının bulunmaması çekin geçerliliğini etkilemez. Ancak bu durum düzenleyenin TTK madde 783/3'ten kaynaklanan sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. “*Karşılık*”a nelerin dâhil olduğu ise TTK’da açıklanmamıştır. Ancak muhatap bankada bulunan düzenleyen için ayrılmış değerler karşılık olarak ifade edilebilir⁵²⁵. Karşılık, çek üzerinde yer alan çek hesabında bulunmalıdır⁵²⁶. Muhatap banka nezdinde çek bedelinin bir kısmı olsa bile banka TTK madde 783/2 gereğince bu bedeli ödemek zorundadır. Aynı zamanda muhatap banka çeki ibraz eden kişinin yetkili hamil olup olmadığını ve ciro zincirini kontrol etmelidir. Burada zorunlu unsurları taşıyan bir çekin, çek hesabı sahibi adına başka bir kişi tarafından düzenlenip düzenlenemeyeceği konusuna da değinmek gerekir. Çek Kanunu’nun “*Çek sorumluluğu, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı*”⁵²⁷ başlıklı 5’inci maddesinin üçüncü fıkrasında çek hesabı sahibi gerçek kişinin kendi adına çek düzenlemek için temsilci veya vekil tayin edemeyeceği, temsilci veya vekil tarafından çek düzenlenmesi halinde cezai ve hukuki sorumluluğun çek hesabı sahibi gerçek kişiye ait olacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla temsilci veya vekil tarafından çek düzenlenmesi halinde de çek geçerlidir. Ancak sorumluluk çek hesabı sahibindedir. TTK’nin 548’inci maddesinde ise ticari temsilcinin, işletme sahibi adına kambiyo taahhüdünde bulunulmasına imkân sağladığı hususu dikkate alındığında Çek Kanunu’nun 5’inci

⁵²² Çamoğlu (2019b), s.19.

⁵²³ Kayıhan (2021), s.198-199.

⁵²⁴ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.328; Kayıhan (2021), s.199.

⁵²⁵ Bozer / Göle (2021), s.350.

⁵²⁶ Bozer / Göle (2021), s.35; Kayıhan (2021), s.198-200.

⁵²⁷ Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin olarak 5941 sayılı Çek Kanunu’na geçici madde ihdas edilmiştir. Çek Kanunu’nun Geçici 5’inci maddesinde, söz konusu Kanun’un 5’inci maddesinde belirtilen ve 30/04/2021 tarihine kadar işlenen suçtan dolayı mahkum olan kişilerin infazının durdurulacağı, 30/06/2022 tarihine kadar çek bedelinin ödenmemiş olan kısmının onda birinin ödenmesi ve geri kalan kısmının ise 30/06/2022 tarihinden itibaren ikişer ay ara verilerek on beş eşit taksit halinde ödenmesi durumunda ceza mahkumiyetinin sonuçlarının ortadan kalkacağı hüküm altına alınmıştır.

maddesinde hüküm altına alınan hususun tacir olmayan gerçek kişiler için uygulanabileceği ifade edilebilir⁵²⁸.

Çekte bulunması gereken unsurlar TTK madde 780’de sayılmıştır. Çek; “*senet metninde çek kelimesini şayet senet başka bir dilde yazılmışsa çek karşılığı olarak kullanılan kelimeyi, kayıtsız şartsız belli bir bedelin ödenmesi konusunda havaleyi, muhatabın ticaret unvanını, karekodu, banka tarafından verilen seri numarayı, ödeme yerini, düzenleme yerini, düzenleme tarihini ve düzenleyenin imzasını*” içermelidir. Senet metninde “çek” kelimesi veya senet başka dilde yazılmışsa “çek karşılığı olarak kullanılan kelime” yazılmalıdır. Çek belirli bir bedelin ödenmesi konusunda kayıtsız şartsız havaleyi içermelidir. Poliçe ve bonoda olduğu gibi taraflar arasındaki temel borç ilişkisini belirten bir ifadeye senet metninde yer verilmez⁵²⁹. Ancak doktrinde çekin düzenlenme amacına ilişkin bir ifadeye diğer bir deyişle temel borç ilişkisini belirten bir açıklamaya çek üzerinde yer verilmesinin çekin geçerliliğini etkilemeyeceği de ifade edilmektedir⁵³⁰. Kayıtsız şartsız belli bir bedelin ödenmesi hususu aynı zamanda çek üzerine “faiz kaydı”nın konulmasını engeller⁵³¹. Faiz şartı çek üzerine konulsa bile TTK madde 786 gereğince yazılmamış sayılır. Poliçedeki gibi çekte havale; belirli bir bedele ilişkin olmalı ve bedel para olmalıdır. Bedel yabancı para da olabilir. Bedelin yabancı para olduğu durumda çek hesabında döviz olarak karşılık bulunmazsa Çek Kanunu’nun 3’üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince “karşılıksızdır” işlemi yapılır. Ancak çek anlaşmasında bedelin TL hesabından döviz olarak ödenebileceğine ilişkin hüküm mevcutsa “karşılıksızdır” işlemi yapılmaz⁵³². Çekte muhatap bankadır ve muhatabın ticaret unvanı zorunlu unsurdur. TTK’nin 815’inci maddesinde banka “Bankacılık Kanunu’na tabi kuruluş” olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda banka, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 3’üncü maddesinde ifade edilen “*mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları*”dır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 2’nci maddesi “*Türkiye’de kurulu mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubeleri, finansal*

⁵²⁸ Kayıhan (2021), s.94.

⁵²⁹ Pulaşlı, s.313-314; Yargıtay 12. HD, E:2015/873, K:2015/4355, T:09.10.2012, <<http://lexpera.com.tr>>. “Somut olayda çekin 09.10.2012 tarihli Elektrik İşleri Sözleşmesi’ne istinaden verildiği ileri sürülse de söz konusu sözleşmede böyle bir atıf bulunmamaktadır. 27.05.2014 tarihli temyiz dilekçesinde alacaklı tarafından çekin, sözleşmeye istinaden verildiği kabul edilmekle birlikte sözleşme kapsamında üstlenilen ve yarım kalan edimin tespiti, alacak miktarının belirlenmesi genel mahkeme tarafından belirleneceğinden çek kayıtsız şartsız olma koşulunu taşımamaktadır. Bu minvalde takibin iptali şeklinde verilen kararın onanması gerekirken, Dairece bozma kararı verildiğinden karar düzeltme isteminin kabulü gerekmektedir.”

⁵³⁰ Kendigelen (2021), s.204.

⁵³¹ Pulaşlı, s.313-314.

⁵³² Öztan, s.243.

holding şirketleri, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve bunların faaliyetleri bu Kanun hükümlerine tâbidir” hükmünü haizdir. Çekin zorunlu unsurlarından biri de düzenleme tarihidir. Çek düzenleme tarihini içermese TTK’nin 781’inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca geçersiz sayılır. Çek üzerinde iki tarihin yer aldığı ancak vade tarihi mi düzenleme tarihi mi olduğu belirlenemeyen çeklerde yeni tarihi vade, eski tarihi düzenleme tarihi olarak kabul eden yargı kararları bulunmaktadır⁵³³. Düzenleyenin imzası da çekin zorunlu unsurlarındandır. TTK’nin 818’inci maddesinin poliçede düzenleyenin imzasına ilişkin hükümlere yaptığı atıf nedeniyle poliçede düzenleyenin imzasına ilişkin hükümler çek için de uygulanır. 15/01/2004 tarihli ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu’nun 5’inci maddesinde güvenli elektronik imza ile imzalanan belgenin el yazısı ile imzalanan belgeyle aynı hukuki sonucu doğuracağı, ikinci fıkrasında ise özel/resmi merasim şartına tabi tutulan işlemlerde güvenli elektronik imzanın kullanılamayacağı hükme bağlanmış, 6102 sayılı TTK’nin 1526’ncı maddesinin birinci fıkrasında çeklerin güvenli elektronik imza ile imzalanamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Çekte alternatif zorunlu unsurlar ise ödeme yeri ve düzenleme yeridir. Çekte düzenleme yerinin gösterilmediği durumlarda TTK madde 781/3 gereği düzenleyenin adının yanında yazılı olan yer düzenleme yeri sayılır. Çekte düzenleyenin adının zorunlu unsur olmadığı Kanun’un bu hükmünde geçen ifadenin “*düzenleyenin imzası*” şeklinde anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir⁵³⁴. 6102 sayılı TTK’nin çeke ilişkin hükümlerinde düzenleyen ifadesi kullanılmakla birlikte 5941 sayılı Çek Kanunu’nun bazı hükümlerinde hesap sahibi kavramı kullanılmıştır. Dolayısıyla çeki düzenleyen kişi her zaman hesap sahibi olmayabilir⁵³⁵. Düzenleme yeri, açık, net, belirli ve kuşkuyla mahal vermeyecek şekilde yazılmalıdır⁵³⁶. TTK’da çeke ilişkin olarak düzenleme yerinin “*idari birim*” olarak

⁵³³ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.290; Yargıtay 12. HD, E:2001/6458, K:2001/7034, T:26.04.2001, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 12. HD, E:2005/7889, K:2005/9950, T:06.05.2005, <<http://lexpera.com.tr>>; Çek üzerinde açıkça düzenleme tarihi olarak belirtilen iki tarihin bulunması durumunda çekin geçersiz olduğu, çek üzerinde düzenleme tarihi olarak açıkça belirtilen bir tarih ve ne olduğu açık olmayan bir tarihin yer aldığı çeklerde ise ikinci tarihi vade olarak kabul ederek çekin ayakta tutulmaya çalışılmasının yorum teknikleri ile bağdaşmayacağına yönelik ayrıntılı bilgi için Bkz. Teoman, Ömer (2009) ‘İki Farklı (Keşide) Tarihi İçeren Çeklerin Hukuki Durumu’, Ticaret Hukuku ve Yargı Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, s.17-22.

⁵³⁴ Bozer / Göle (2021), s.274.

⁵³⁵ Bozer / Göle (2021), s.269.

⁵³⁶ Düzenleme yerinin “İst” olarak kısaltıldığı poliçede düzenleme yerinin İstanbul olduğu açıkça anlaşılıyor olması sebebiyle poliçenin geçerli olduğu hakkında Bkz. YİBBGK, E:1992/1, K:1992/5, T:14.02.1992, <<http://lexpera.com.tr>>.

sınırlandırılmasının ise çekin tedavülünü zorlaştıracakı düşünölmektedir⁵³⁷. Çekte bir diğör alternatif zorunlu unsur ödeme yeridir. Çekte ödeme yerinin gösterilmediğı durumlarda TTK'nin 781'inci maddesinin ikinci fıkrası gereğı “*muhatapın ticaret unvanının yanındaki yer*” ödeme yeri sayılır. Çek Kanunu'nun 2'nci maddesinin yedinci fıkrası gereğı çek hesabının bulunduğı banka şubesinin adı çek yaprağına yazılacağından muhatapın ticaret unvanının yanında bir yerin belirtilmemesi durumu söz konusu olamaz⁵³⁸. Aynı zamanda TTK madde 781'de muhatapın ticaret unvanının yanında bir yer gösterilmemişse veya bu konuda bir açıklık yoksa çek muhatapının merkezinin bulunduğı yerde ödenir.

6728 sayılı “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değışiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 780'inci maddesinin birinci fıkrasına (g) ve (h) bendi eklenmiş böylece bankanın verdiğı seri numarası ve karekod da çekte bulunması gereken unsurlar arasında yer almıştır. Ancak TTK madde 781/4'te yabancı bankalar tarafından bastırılan çeklerde seri numarasının veya karekodun bulunmamasının çekin geçerliliğini etkilemeyeceğı hüküm altına almıştır. “*Yabancı banka*” tanımı ise net değildir. Doktrinde; yabancı bankaların Türkiye'deki şubeleri uygulamada yabancı banka olarak kabul edilmektedir⁵³⁹. Bankacılık Kanunu'nun 2'nci maddesinin birinci fıkrası gereğı yurt dışında kurulmuş bankaların Türkiye'deki şubesi bu kanuna tabi iken TTK madde 781/4 ile bu bankalar yönünden karekod ve seri numarasından muafiyetin getirilmesinin gerekçesi anlaşılmamaktadır⁵⁴⁰. Çeklerde Karekod Uygulanmasına İlişkin Tebliğ'in 11'inci maddesinde de “*Yabancı banka tarafından bastırılmış çeklerde “seri numarası” ve “karekod” bulunmaması senet olarak çekin geçerliliğini etkilemez.*” hükmü yer almaktadır. TTK'nin 781'inci maddesinin gerekçesinde “... ülkeden ülkeye farklılık gösteren seri numarası ve karekod uygulamasına, yabancı bankalar tarafından basılan çekler bakımından istisna tanınarak belirtilen unsurlar olmaksızın muhatap bankaya ibraz edilen yabancı banka çeklerinin geçerli kabul edileceğine ilişkin düzenleme yapılmaktadır.” ifadesi dikkate alındığında kanun hükmünün Türkiye'de şube açmamış yabancı ülkede kurulu bankaların Türkiye'de tedavülde bulunan çekleri için uygulanacağı ifade edilebilir⁵⁴¹.

⁵³⁷ Bozer / Göle (2021), s.281.

⁵³⁸ Bozer / Göle (2021), s.282.

⁵³⁹ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.280.

⁵⁴⁰ Bozer / Göle (2021), s.260.

⁵⁴¹ Bozer / Göle (2021), s.261.

Çekle ilgili düzenlemelerin yer aldığı diğer bir mevzuat 5941 sayılı Çek Kanunu'dur. Çek Kanunu'nun 1'inci maddesinin ikinci fıkrası *"Bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır."* hükmünü haizdir. Türk Ticaret Kanunu'nun 780'inci maddesinde çekte bulunması gereken zorunlu unsurlar sayılmakla birlikte Çek Kanunu'nun 2'nci maddesinin yedinci fıkrasına göre çek yaprağında *"çek hesabının numarası, çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı, çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, tüzel kişinin adı, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası, çekin basıldığı tarih, çek hesabı sahibi gerçek kişi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası; tüzel kişilerde ise varsa Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarası, çek hesabı sahibi ile düzenleyen farklı kişiler olması hâlinde, ayrıca düzenleyenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası"* bulunması gerekmektedir. Ancak 5941 Çek Kanunu'nun 2'nci maddesinin dokuzuncu fıkrasında Türk Ticaret Kanunu'nda belirtilen zorunlu unsurları taşıyan ancak Çek Kanunu'nda belirtilen unsurlardan bir veya birkaçına ilişkin unsurları taşımayan çeklerin de geçerli olacağı hükme bağlanmıştır.

3.3.2. Hamilin Kambiyo Senetlerinden Kaynaklı Talep Hakkını Yitirmesi

Sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesi için ikinci koşul hamilin kambiyo senedinden kaynaklı talep hakkını yitirmiş olmasıdır. Bu talep hakkının kaybına yol açan sebeplerden biri TTK madde 732 gereğince hamilin senetten doğan alacağının zamanaşımına uğraması bir diğeri ise müracaat hakkının yitirilmesidir. Kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması veya müracaat hakkının yitirilmesine ilişkin açıklamalara önceki bölümlerde yer verilmiştir. Doktrinde kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesi için iki koşulun birlikte olması gerektiğini savunan görüşler bulunmaktadır⁵⁴². Bu görüş müracaat hakkı yitirilmesine rağmen muhataba karşı zamanaşımı süresi içerisinde başvurulabiliyorsa TTK madde 732'nin uygulanamayacağını ifade etmekle birlikte eleştiriye konu olmuştur⁵⁴³. Hamilin muhataba karşı senetten kaynaklı talep hakkının zamanaşımına uğramamış olması nedeniyle kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasının düzenleyene karşı açılmayacağını söylemek hakkaniyete

⁵⁴² Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.137.

⁵⁴³ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.137.

aykırı olabilir⁵⁴⁴. Dolayısıyla dava açılan kişi sebepsiz zenginleşmeyen kişi ise bu durum alacağın tahsil edilememesine yol açabilir⁵⁴⁵.

Kambiyo hukukundan kaynaklı asıl talep hakkının senedin zamanaşımına uğraması veya müracaat hakkının yitirilmesi sebebiyle kaybedildiği, kambiyo senedinden kaynaklı sebepsiz zenginleşmeye konu olan talebin ise asıl talebin bakiyesi olduğu doktrinde ifade edilmekteydi⁵⁴⁶. Ancak doktrinde hâkim görüş düşen hakkın bakiyesinin söz konusu olamayacağı dolayısıyla kambiyo senedinden kaynaklı sebepsiz zenginleşmeden kaynaklı talebin yeni bir hak olduğunu ileri sürmektedir⁵⁴⁷.

Tezimizin önceki bölümlerinde açıkladığımız gibi Türk Borçlar Kanunu'ndaki sebepsiz zenginleşmeden farklı olarak kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasında; hamilin haksız olarak zarara uğraması söz konusu değildir⁵⁴⁸. Bu zenginleşmede hamilin yerine getirmesi gereken bir işlemi yapmaması sebebiyle oluşan bir zarar mevcuttur⁵⁴⁹.

3.3.3. Düzenleyen ve Hamilin Malvarlığında Değişim

TTK madde 732'de muhatap ya da düzenleyenin hamilin zararına zenginleştikleri oranda sorumlu olacakları hüküm altına alınmıştır. Kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasında muhatapın veya düzenleyenin malvarlığında artış hamilin malvarlığında bir azalış söz konusudur. Ancak burada ifade edilmek istenen şey malvarlığındaki soyut bir artış ya da azalıştır yani zenginleşme doğrudan hamilin malvarlığından kaynaklanmamaktadır⁵⁵⁰. Dolayısıyla malvarlıkları arasındaki bu değişim de illiyet bağı yoktur⁵⁵¹. Nitekim düzenleyen veya muhatap nezdinde gerçekleşen zenginleşme doğrudan hamilin malvarlığından gerçekleşmemektedir⁵⁵².

⁵⁴⁴ Yusufoglu, s.143.

⁵⁴⁵ Yusufoglu, s.143.

⁵⁴⁶ Bozgeyik, s.595.

⁵⁴⁷ Bozgeyik, s.595.

⁵⁴⁸ Bozer / Göle (2021), s.172; Kendigelen / Kırca (2022), s.273-274.

⁵⁴⁹ Çamoğlu (2020), s.93; Bozer / Göle (2021), s.172.

⁵⁵⁰ Öztan, s.198.

⁵⁵¹ Bahtiyar (2022), s.145; Bozer / Göle (2021), s.172.

⁵⁵² Öztan, s.198.

3.4. Davanın Konusu

Kambiyo senetlerden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davası ile müracaat hakkının yitirilmesi veya senedin zamanaşımına uğraması sebebiyle oluşan zararın tazmini talep edilir⁵⁵³. Kambiyo senetlerinde zenginleşmenin belirlenmesinde doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Talep doğrultusunda nelerin tazmin edileceği konusunda ise boşluk bulunmaktadır⁵⁵⁴. Muhatap veya düzenleyenin hamilin zararına zenginleştikleri oranda sorumlu olacakları TTK madde 732’de hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda TTK madde 725 ve 726’nın kapsam dâhilinde olmadığı ifade edilmektedir⁵⁵⁵. Aynı zamanda TTK madde 732 gereğince talep hakkı kapsamında faiz bulunmamaktadır. Ancak faiz, genel hükümlere göre talep edilebilir⁵⁵⁶. Hamil, müracaat hakkının yitirildiği veya kambiyo senedinin zamanaşımına uğradığı tarihte sebepsiz zenginleşme gerçekleşeceğinden bu tarihten itibaren faiz isteyebilir⁵⁵⁷. Yargıtay 11. HD⁵⁵⁸ bu konuda “*eBK madde 61 uyarınca sebepsiz zenginleşme davalarında alacağa sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten itibaren temerrüt faizi işleyeceği, eTTK madde 644 uyarınca açılan davalarda da sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten itibaren temerrüt faizi uygulanabileceği ifade edilmiş olmakla birlikte somut olayda zamanaşımına uğramış çek ibraz edilmişse ibraz tarihinden itibaren, ibraz edilmemiş ise ibrazı gereken son günün zenginleşmenin gerçekleştiğinin kabul edilerek temerrüt faizi uygulanacağı*” hüküm altına almıştır. Zamanaşımına uğramış bir çek nedeniyle kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasında da; çekin zamanaşımına uğradığı tarihten, müracaat hakkının yitirilmesi halinde çekin ibraz tarihinin son günü sebepsiz zenginleşme gerçekleşeceğinden bu tarihten itibaren temerrüt faizi istenebilir.

3.5. İspat Yükü

eTTK döneminde sebepsiz zenginleşme davasında ispat yükünün kimin üzerinde olduğuna ilişkin tartışmalar bulunmaktaydı. İspat yükünün ilk olarak yetkili hamilde olduğu ifade edilmişti⁵⁵⁹. Bu çerçevede kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme

⁵⁵³ Kendigelen / Kırca (2022), s.272.

⁵⁵⁴ Öztan, s.199.

⁵⁵⁵ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.139.

⁵⁵⁶ Öztan, s.199.

⁵⁵⁷ Kendigelen / Kırca (2022), s.274.

⁵⁵⁸ Yargıtay 11. HD, E: 2010/14277, K: 2012/5371, T: 05.04.2012, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 11. HD, E:2016/12136, K:2016/3661, T: 13.06.2017, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵⁵⁹ Durgut, s.120.

davasını açan tarafın öncelikle senedin zamanaşımına uğradığını veya müracaat hakkının yitirildiğini ispat etmesi gerektiği savunulmuş⁵⁶⁰ daha sonra ispat yükünün davalıya geçtiği ve davalının da sebepsiz zenginleşmediğini ispatlaması gerektiği ifade edilmişti⁵⁶¹.

HMK madde 190 gereğince ispat yükü “*kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça iddia edilen vakıya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafta*”dır. Genel kural bu olmakla birlikte kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasında ispat yükü tersine çevrilmiş olup davalı sebepsiz zenginleşmediğini ispatla yükümlü tutulmuştur⁵⁶². Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında⁵⁶³ “...çekten kaynaklanan borcun ödenmemesi sebebiyle başlatılan icra takibine davalı tarafça itiraz edilmesi üzerine itirazın iptali davası açılmış, mahkeme çekin ciro edilmesi ile hamilin alacaklı kılındığı ve davalının borçtan kurtulmayı sağlayacak bir gerekçeyi dosyaya sunmadığından davanın kabulüne karar vermiştir. Davalı tarafından karar temyiz edilmiş, temyiz merciince davalının çek lehtarına karşı menfi tespit davası açtığı, davalının borçlu olmadığına ilişkin verilen kararın kesinleştiği ve eTTK madde 644 çerçevesinde gerekli inceleme yapılmadığı gerekçesiyle verilen karar bozulmuş, ilk derece mahkemesi kararında direnmiştir. Somut olayda uyuşmazlık eTTK madde 644 kapsamında sebepsiz zenginleşmenin gerçekleşip gerçekleşmediği noktasında toplanmaktadır. Hamilin eTTK madde 644 kapsamında keşideciye başvuru hakkı bulunmakla birlikte, ispat yükü sebepsiz zenginleşmediğini iddia eden keşidecidedir. Bu kapsamda eTTK madde 644 kapsamında davalı keşidecinin sebepsiz zenginleşip zenginleşmediği noktasında yeterli inceleme yapılmadığından bahisle direnme kararının bozulmasına...” şeklinde hüküm tesis edilerek kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasında ispat yükü üzerinde bulunan kabul eden muhatap veya keşidecinin sebepsiz zenginleşip zenginleşmediği noktasında gerekli incelemenin yapılmasının önemi vurgulanmıştır. TTK madde 732

⁵⁶⁰ Durgut, s.120.

⁵⁶¹ Çoşkun, s.1386.

⁵⁶² Can (2019), s.140; Öztan, s.200; Çoşkun, s.1215; Yargıtay 11. HD, E:2019/5329, K:2019/3385, T:01.07.2020, <<http://lexpera.com.tr>>. “Söz konusu dava kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davası olup, davalı sebepsiz zenginleşmediğini ispatla yükümlüdür. Davalının çek bedelini ödemediğine ilişkin dosyaya sunduğu dekontlarda ödemelerin dava dışı Doruk Ltd. Şti.’ye yapıldığı görülmekle birlikte dekontlarda yapılan ödemenin çek bedeline ilişkin olduğuna dair bir ibareye de rastlanılmamıştır...”; Yargıtay 11. HD, E:2017/195, K:2019/5, T:03.01.2019, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵⁶³ YHGK, E: 2013/1633, K: 2015/1086, T:25.03.2015, <<http://lexpera.com.tr>>; Aynı yönde Bkz. Yargıtay 11. HD, E:2000/9468, K:2001/373, T:22.01.2001, <<http://lexpera.com.tr>>.

kapsamında kabul eden muhatap veya düzenleyen sebepsiz zenginleşmediğini ise yazılı delille ispatlamalıdır⁵⁶⁴.

3.6. Yetkili/Görevli Mahkeme

Kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasında görevli mahkeme konusunda ilk olarak TTK madde 4 incelenmelidir. Kanun hükmünde de belirtildiği gibi Türk Ticaret Kanununda düzenlenen hususlarla ilgili davalar mutlak ticari dava niteliğinde olup, bu davalarda görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir. TTK’da düzenlenen kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davası mutlak ticari davadır. Dolayısıyla kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasında görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir⁵⁶⁵.

Yetkili mahkemenin tespit edilmesi noktasında ise HMK’nin 6’ncı maddesine bakılmalıdır. HMK madde 6 gereğince genel yetkili mahkeme davalı gerçek veya tüzel kişinin yerleşim yeri yetkili mahkemesidir. Birden fazla senet borçlusuna karşı davanın açılması halinde ise HMK madde 7 hükmü uyarınca davalılardan birinin yerleşim yeri mahkemesi yetkili mahkemedir. Kambiyo senetlerinden kaynaklı borcun aranacak borç olduğu⁵⁶⁶ ve TTK madde 755 hükmü dikkate alındığında kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasında yetkili mahkeme borcun ödeneceği yer mahkemesidir⁵⁶⁷.

⁵⁶⁴ Yargıtay 19. HD, E:2018/3845, K:2020/754, T:02.06.2020, <<http://lexpera.com.tr>>. “Somut olayda davacı aleyhine davalı tarafından kambiyo senetlerine mahsus icra takibi başlatıldığı, çek üzerindeki keşide tarihinde tahrifat yapıldığı ve tahrifat altına atılan parafın davacıya ait olmadığı ileri sürülerek davacının davalıya borçlu olmadığına tespiti talep edilmiştir. Yapılan incelemede tahrifat altına atılan parafın davacıya ait olmadığı tespit edilmiş, davacının davalıya borçlu olmadığına karar verilmiştir. Temyiz incelemesinde, ilk cironun dava dışı ...Otomotiv şirketine bir sonraki cironun ise davalı bankaya yapıldığı görülmektedir. Davalı banka ile davacı arasında doğrudan bir ilişki bulunmamakla birlikte davacı keşidecinin sebepsiz zenginleşmediğini kanıtlaması gerektiğinden hükmün bozulmasına karar verilmiştir. İlk derece mahkemesi bozma ilamı gereğince yapılan yeniden yargılamada davacıya sebepsiz zenginleşmediğini ispatlama imkânı sağlanmış, davacının getirdiği tanık beyanlarıyla birlikte davacının davalıdan dava konusu çek sebebiyle mal, hizmet vb. almadığı gözetilerek davacının sebepsiz zenginleşmediği yönünde hüküm kurulmuştur. Davacının sebepsiz zenginleşmediğine ilişkin hususları yazılı delille ispatlaması gerektiğinden bahisle kararın bozulmasına karar verilmiştir.”

⁵⁶⁵ Aynı yönde Bkz. Yargıtay 20. HD, E:2015/12794, K:2015/11499, T:19.11.2015, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵⁶⁶ Can (2019), s.11; Çekten kaynaklı alacağa ilişkin davada yetkili mahkemenin borçlunun yerleşim yeri mahkemesi olacağı, TBK madde 89’un burada uygulanamayacağı konusunda Bkz. Yargıtay 11. HD, E:2016/792, K:2016/1858, T:22.02.2016, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵⁶⁷ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.265.

3.7. Zamanaşımı

eTBK’de sebepsiz zenginleşme için bir ve on yıllık zamanaşımı süresi öngörölmüş olsa da eTTK’de kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davası için açıkça bir zamanaşımı süresi öngörölmemişti. Bu duruma ilişkin olarak eTBK’de uygulanan bir yıllık zamanaşımı süresi kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasında uygulanmıştı⁵⁶⁸. Yargıtay 3. HD. de bir kararında⁵⁶⁹ eTTK madde 644 kapsamında uygulanacak olan zamanaşımı süresinin ne olacağı konusunda boşluk bulunduğunu, eTBK madde 66 için belirlenen bir yıllık sürenin kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme için de uygulanmasının Türk Borçlar Hukukunun genel işleyişine uygun olacağını ifade etmiştir. Burada bir yıldan daha fazla bir sürenin uygulanması gerektiği yönünde görüşler olduğu gibi, borç ilişkisine uygulanan 10 yıllık zamanaşımı süresinin uygulanmasını ifade eden görüşler de bulunmaktaydı⁵⁷⁰. Her ne kadar TBK’de sebepsiz zenginleşme için 2-10 yıllık zamanaşımı süreleri öngörölmüş olsa da kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasında zamanaşımı TTK madde 732’de senedin zamanaşımına uğramasından itibaren bir yıl olarak belirlenmiştir. Yargıtay 3. HD. bir kararında⁵⁷¹ davacının davalı aleyhine icra takibinde bulunduğu, icra takibinin senedin zamanaşımına uğramış olması sebebiyle iptal edildiği, bunun üzerine davacı tarafından alacağın tahsili için söz konusu davanın açıldığı ve bu davanın zamanaşımı nedeniyle reddedildiği ifade edilmiştir. Dosyanın tetkikinden icra dosyasına ilişkin son işlemin 05.04.2004 tarihinde yapıldığı, icra dairesinde yapılan her işlem ile zamanaşımının kesildiği, 3 yıllık zamanaşımı süresinin 05.04.2007 tarihinde dolduğu, sebepsiz zenginleşme talepli davanın da bu tarihten itibaren 1 yıllık süre içerisinde 9.01.2008 tarihinde açıldığı gözetildiğinde ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararın bozulması gerektiği şeklinde hüküm tesis edilmiştir. Aynı şekilde Yargıtay Hukuk Genel Kurulu başka bir kararında⁵⁷² da “...davacı hamilin Eylül 1991 vade tarihli bonoyu ciro yoluyla devraldığı, söz konusu bonoya karşı davacının 1997 yılında icra takibi başlattığı, icra takibine davalı tarafından yapılan itiraz üzerine itirazın iptali davasının açıldığı ve bu davada davalı tarafından yapılan zamanaşımı def’i ile davanın reddine karar verildiği görölmüştür. Temyiz incelemesinde kambiyo vasfını kaybeden bonolara karşı da hamilin sebepsiz zenginleşme

⁵⁶⁸ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.140.

⁵⁶⁹ Yargıtay 3. HD, E:2012/13205, K:2012/18747, T:13.09.2012, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵⁷⁰ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.139.

⁵⁷¹ Yargıtay 3.HD, E:2009/1584, K:2009/4377, T:17.03.2009, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵⁷² YHGK, E:2001/230, K:2001/310, T:28.03.2001, <<http://lexpera.com.tr>>.

hükümleri uyarınca alacak talebinin olabileceği gerekçesiyle karar bozulmuş, ilk derece mahkemesi ise kararında direnmiştir. Davacı hamilin vade tarihinden itibaren 3 yıllık süre içerisinde keşideciye başvurusu gerektiği bu sürenin sona ermesi halinde ise 1 yıllık sürede kambiyo senetlerinde sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre başvuru yapabileceği gözetildiğinden ilk derece mahkemesi tarafından verilen direnme kararının onanmasına...” karar verilmiştir⁵⁷³. TTK madde 732’deki düzenleme senedin zamanaşımına uğraması durumunda davanın ne kadar süre içerisinde açılacağını düzenlemekle birlikte hamilin müracaat hakkını yitirmesi durumunda sebepsiz zenginleşme davası yoluna başvurusu halinde dava zamanaşımı süresinin ne kadar olacağı konusunda belirsizlik içermektedir. Doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre senedin zamanaşımına uğraması sonucunda başvurulacak kambiyo senetlerinde sebepsiz zenginleşme davası için öngörülen bir yıllık zamanaşımı süresi, müracaat hakkının yitirilmesi halinde açılacak olan davada da uygulanabilir⁵⁷⁴.

⁵⁷³ Aynı yönde Bkz. Yargıtay 11. HD, E:2018/4368, K:2019/5684, T:23.09.2019, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 19. HD, E:2018/2639, K:2020/486, T:17.02.2020, <<http://lexpera.com.tr>>; Yargıtay 19. HD, E:2009/12631, K:2010/1787, T:22.02.2010, <<http://lexpera.com.tr>>.

⁵⁷⁴ Ülgen / Helvacı / Kaya ve diğeri, s.140.

SONUÇ

Türk Ticaret Kanunu'nda kanunen emre yazılı senetlerden olan poliçe, bono ve çek sıkı şekil şartlarına tabi tutulmuştur. Bu durum yetkili hamilin söz konusu senetlerden kaynaklanan alacak hakkını elde edebilmesi için farklı hukuki düzenlemelerin yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu müesseselerden biri de TTK madde 732'de düzenlenen kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasıdır. Nitekim TTK madde 732/1 *“Zamanaşımı sebebiyle veya poliçeden doğan haklarının korunması için gerekli olan işlemlerin yapılmasının ihmal edilmiş olması dolayısıyla, düzenleyenin veya kabul edenin poliçeden doğan yükümlülükleri düşmüş bile olsa, bunlar poliçenin hamiline karşı, onun zararına zenginleşmiş olabilecekleri kadar borçlu kalırlar.”* hükmünü haizdir.

Kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasına alternatif yollardan biri taraflar arasındaki temel borç ilişkisine başvurmaktır. Kambiyo senedi genelde temel ilişkiye istinaden düzenlenmekte ve ifa amacıyla verilmektedir. Kambiyo senetlerinin düzenlenmesinde genel olarak taraflar arasında temel borç ilişkisi mevcut olsa da illetten mücerretlik ilkesi gereğince temel ilişkinin geçersiz olması kambiyo ilişkisini etkilemez. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da temel ilişkiden kaynaklanan def'iler kanunda düzenlenen bazı istisnalar haricinde diğer senet borçlularına karşı ileri sürülememektedir. Bir diğer alternatif çözüm yolu ise karşılığın devri kurumudur. Poliçe açısından muhatap ile düzenleyen arasında karşılık ilişkisi, düzenleyen ve yetkili hamil arasında bedel ilişkisi, muhatap ile hamil arasındaki ödeme ilişkisi mevcuttur. TTK madde 733/1 karşılığın kanuni devrini, ikinci fıkrası karşılığın iradi devrini düzenlemektedir. Düzenleyenin iflas etmesi halinde düzenleyenin muhatap nezdindeki karşılığın hamile geçmesi karşılığın kanuni devrini oluşturmaktadır. Düzenleyenin poliçeye muhatap nezdindeki karşılığın hamile geçeceğini yazması ve muhataba ihbar etmesi hali ise karşılığın iradi devrini oluşturmaktadır. . Hamilin alacağını tahsil edebilmesi için temel borç ilişkisine dayanma ve şartların oluşması halinde karşılığın devri kurumuna başvurulmasının yanında kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davası kurumunun düzenlenmesi ile yetkili hamilin senet borçlularına karşı korunması amaçlanmaktadır.

Çalışmamızda kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davası ile birlikte karşılaştırma yaptığımız bir müessese de Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sebepsiz zenginleşme davasıdır. Her iki dava taraflar, yetkili ve görevli mahkeme, davanın konusu, ispat yükü, zamanaşımı gibi hususlar bakımından birçok yönden farklılıklar içermektedir. Müracaat borçlularına başvurmak için gerekli işlemlerin yerine getirilmemesi veya senedin zamanaşımı süresi içerisinde senet borçlularına başvurulmaması gibi hamilin kendi fiilinden kaynaklanan sebepler kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasının temelini oluşturmaktadır. Ancak Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sebepsiz zenginleşme davasında ise zenginleşme davalı tarafın (zenginleşen kişi) fiil ve davranışlarından kaynaklanır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 732'nci madde hükmü incelendiğinde kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşmede davalı sıfatına sahip olabilecek kişilerin tahdidi sayım yöntemi ile belirlendiği görülmektedir. Kanun hükmünde “*muhataba*”, “*yerleşim yerli poliçeyi ödeyecek olan kimseye*”, “*düzenleyen*”e ve “*poliçenin başka bir kişi veya ticari işletme hesabına*” düzenlenmiş olması halinde bu kişilere karşı kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasının açılabilceği düzenlenmiştir. Ancak bono ve çek için davalı sıfatına haiz olabilecek kişiler değişmektedir. Nitekim bonoda muhatap bulunmamakta, çekte kabul yasağı gereği muhatap banka senet borçluları arasında yer almamaktadır. Cirantalara karşı da davanın açılmayacağı ayrıca belirtilmiştir.

Kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasında davacı sıfatına haiz olacak kişinin belirlenmesinde ise yetkili hamilin tespit edilmesi gerekmektedir. Emre, nama veya hamiline yazılı düzenlenebilen kambiyo senetleri senedin türüne göre devir işlemlerinin gerçekleştirilmesi halinde senedi devralan kişi yetkili hamil olarak kabul edilir.

Yetkili hamilin söz konusu davayı açabilmesinin şartları senedin zamanaşımına uğraması veya müracaat hakkının yitirilmesidir. Kambiyo senetlerinin zamanaşımına uğrayacağı süreler poliçe, bono ve çek için ayrıca belirlenmiştir. Hamilin müracaat hakkını kaybetmesi hususunun ise kabul ve ödeme için ibraz kavramlarıyla doğrudan ilgisi bulunmaktadır. Kabul müessesesi bono ve çekte bulunmamakta iken poliçede ise kabul için ibraz zorunlu değildir. Görüldüğünden belli bir süre sonra ödenecek vadeli poliçeler ile ikametgâhlı ve yerleşim yerli poliçelerde kabul için ibraz zorunlu olup, düzenleyen de kabul için ibrazı zorunlu tutabilir. Kabul için ibrazın zorunlu olduğu durumlarda ibrazın yapılmaması halinde hamilin müracaat borçlularına başvuru hakkı düşmektedir. Kabul için

ibrazın zorunlu olmadığı durumlarda ise senet kabul için ibraz edildikten sonra muhatap tarafından kabul edilmezse hamil vadeyi bekleyebileceği gibi kabul etmeme protestosu düzenleyerek vadeden önce müracaat borçlularına da başvurabilmektedir. Aynı zamanda kabul etmeme protestosunun düzenlediği hallerde ödememe protestosunun düzenlenmesine ihtiyaç yoktur. Kambiyo senedinin muhatap tarafından kabul edilmesi halinde muhatap asıl borçlu sıfatını kazanır ve senet ödeme için ibraz edildikten sonra senet bedeli ödenmez ise ödememe protestonun düzenlenerek müracaat borçlularına başvurulabilir. Yetkili hamil tüm bu durumlarda müracaat borçlularına başvurulması için gerekli prosedürleri yerine getirmezse senet bedelinin tahsil etmesi süreci gecikmektedir. Hamilin kambiyo senetlerinden kaynaklı sebepsiz zenginleşme davasını açabilmesi için söz konusu iki şartın kümülatif olarak birlikte gerçekleşmesi zorunlu değildir.

Genel kuralın aksine kambiyo senetlerinde sebepsiz zenginleşme davasında ispat yükü tersine çevrilmiştir. Söz konusu davada muhatap/düzenleyenin sebepsiz zenginleşmediğini ispatlaması gerekmektedir. Kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davası için eTTK’de açıkça zamanaşımı süresi belirlenmemiş iken eTBK’de sebepsiz zenginleşme için öngörülen bir ve on yıllık zamanaşımı süresinin söz konusu davaya da uygulanabileceği ifade edilmekteydi. Ancak 6102 sayılı TTK’da kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme davasının senedin zamanaşımına uğramasından itibaren bir yıl içerisinde açılabilmesi hükmü altına alınmıştır. Ancak müracaat hakkının yitirilmesi durumunda davanın açılabilmesi süre konusunda belirsizlik bulunmaktadır. Kanımızca burada kambiyo senedinin zamanaşımına uğradığı tarihi izleyen bir yıl içinde davanın açılabilmesi ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Burak** (2017) ‘Aval Veren (Avalist) Başvuru Hakkı’ İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:16, S:2, s.31-50.
- Ak, Aslınur** (2020) ‘Zamanaşımı Savunması’ (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, Nazım** (2019) ‘Kambiyo Senetlerine Dayalı Sebepsiz Zenginleşme Davaları’ Terazi Hukuk Dergisi, C:14, S:153, s.954-964.
- Akteke, Mustafa Yasir** (2017) ‘Kambiyo Senetlerinde Defiler’ (Yüksek Lisans Tezi) Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altınay, Özgür Serhat** (2019) ‘Karşılıksız Çek ve Çekin Karşılıksızdır İşlemine Sebebiyet Verenler Hakkında Uygulanacak Hukuki ve Cezai Yaptırımlar’ (Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Antalya, Gökhan** (2019) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Atalay, Ersan** (2004) ‘Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz İktisap Davası’ (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atasoy, Ömer Adil / Kandemir, Burcu** (2018) ‘Kambiyo Senetlerinde İhbar Zorunluluğunun Yerine Getirilmemesinden Doğan Sorumluluk’ İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:4, S:1, s.83-104.
- Ayli, Ali / Üçer, Mehmet** (2018) ‘Çekte Bedelsizlik İddiası ve Açılabilir Dava’ Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:3, S:39, s.413-451.
- Bahtiyar, Mehmet** (2013) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından İleri Tarihli Çek’ Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:1, S:2, s.47-58, <<https://jurix.com.tr/article/4242>>, s.e.t. 27.06.2021.
- Bahtiyar, Mehmet** (2022) Kıymetli Evrak Hukuku Ders Notları Soru Örnekleri, 19. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Başak, Levent** Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye’de Yabancı Bankaların Vergilendirilmesi, s.23, <<http://www.tbb.org.tr/content/upload/dokuman>>, s.e.t. 22.10.2022.
- Bilgen, Mahmut** (2010) Uygulamada Kambiyo Senetleri, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan** (2022a) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17.Baskı, Bursa, Dora Yayınevi.
- Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan** (2022b) Kıymetli Evrak Hukuku, 12.Baskı, Bursa, Dora Hukuk.
- Bozer, Ali / Göle, Celal** (2001) Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgileri, 12.Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Bozer, Ali / Göle, Celal (2021) Kıymetli Evrak Hukuku, 10.Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Bozgeyik, Hayri (2003) ‘Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme’ AÜEHF Dergisi, C:7, S:1-2, s.589-628.

Budak, Muhammed Alparıslan (2020) ‘Sebepsiz Zenginleşmede İade Borcunun Türleri ve İadenin Kapsamı’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bulur, Alper (2022) İcra ve İflas Hukuku, 11.Baskı, Ankara, Monopol Yayınları.

Büyüksişli, Ahmet (2020) Karşılıksız Çeke Bağlanan Sonuçlar, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları.

Can, Mertol (1998) ‘Çek Hamilinin Muhatap Bankaya Karşı Hukuki Durumu’ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:2, S:2, s.1-19.

Can, Mertol (2019) Kıymetli Evrak hukuku (Ders Kitabı), 4.Baskı, Ankara, İmaj Yayınevi.

Cinbaş, Mustafa Eser (2020) Bonoda Ödeme, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Çağlayan Aksoy, Pınar (2015) ‘Sebepsiz Zenginleşme Hukukunda İade Talebinde Bulunulmasını Engelleyen TBK Madde 81 Hükmü Üzerine Bir İnceleme’ Batıder, C:31, S:4, s.131-178.

Çağlayan Aksoy, Pınar (2016) Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Çamoğlu, Ersin (2019a) ‘Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri’ Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C:35, S:3, s.5-35.

Çamoğlu, Ersin (2019b) ‘Çizilmiş Cironun Hukuki Sonuçları’ Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C:35, S:2, s.5-23.

Çamoğlu, Ersin (2020) Kıymetli Evrak Hukukun Temel İlkeleri, 1.Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Çetiner, Bilgehan / Furrer, Andreas / Chen, Markus Müller (2021) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Çimen, Murat (2006) Çekte Kabul ve Teyit, Bursa Barosu Dergisi, S:81, s.47-54 <jurix.com.tr/article/17676> s.e.t. 24.05.2021.

Çoşkun, Mahmut (2015) Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Demirkapı, Ertan (2014) ‘Noterlik Uygulaması Açısından Kambiyo Senetlerinde Protestolar’ TNBHD (Hakemli), C:1, S:2, s.23-58.

Doğan, Murat / Şahan, Gökhan / Atamulu, İsmail (2021) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Doğrusöz Koşut, Hanife (2017) ‘Kambiyo Senetlerinde Beyaz Ciro’ İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:16, S:2, s.629-649.

Domaniç, Hayri (1975) Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Fakülteler Matbaası.

Domaniç, Hayri (1990) Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu, 1. Baskı, İstanbul, Temel Yayınları.

Dural, H. Ali Lexpera Blog,' COVID-19 Salgını Nedeniyle Yürürlüğe Giren 7226 Sayılı Kanun'un Geçici 1.Maddesinin Çek Açısından Sonuçları', <<https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-nedeniyle-7226-sayili-kanunun-cek-acisindan-sonuclari>> , s.e.t. 09/04/2020.

Durgut, Ramazan (2005) Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme, 1.Baskı, İstanbul, Vedat Yayıncılık.

Dursun, Alev Deniz (2019) 'Karşılıksız Çek Keşide Etmenin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu' (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdem, Nuri (2005) 'Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler' (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, İhsan (2019) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4.Baskı, Ankara, Gazi Kitapevi.

Eren, Fikret (2021) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Eriş, Gönen (2016) Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Eyilik, İsmail (2017) 'Çekte Başvurma Hakkı' (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Feenstrar, Leyden / Karadeniz, Özcan (1972) 'Hukuk Tarihi Açısından Sebepsiz Zenginleşme Dogmatığı' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:29, S:1, s.307-324.

Göle, Celal (2015) Kambiyo Senetlerinde Yetki Kaydı, Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık.

Gülerci Altan, Fahri (2018) Borçlar Hukuku Dersleri (Genel Hükümler), 2.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Günay, Cevdet İlhan (2015) Türk Borçlar Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Ankara Yetkin Yayınevi.

Günay, Erhan (2018) 'Bonoda Sorumluluk' Terazi Hukuk Dergisi, C:13, S:143, s.103-111.

Gürel, M. (2015) 'Ticaret Sicilinin Üçüncü Kişilere Etkisi Bağlamında Kambiyo Senetlerinde Yetkisiz Temsile İlişkin Bazı Sorunlar' Batıder, C:31, S:1, s.231-250.

Hacıömeroğlu, Abdülhamid Oğuzhan (2017) Kıymetli Evrak Hukukunda Ciro, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık.

İnan, Ali Naim (1984) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Kandemir, Süleyman (2018) 'Sebepsiz Zenginleşme Davasının Açılmayacağı Haller' Terazi Hukuk Dergisi, C:13, S:139, s.84-97.

Kandırallı, Merve (2020) ‘Çeki Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu’ (Yüksek Lisans Tezi), Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kandırahoğlu, Çağla (2011) Kambyo Senedi Olma Niteliğini Kaybetmiş Olan Çeklerde Hamilin Sahip Olduğu Hukuki İmkânlardan Sebepsiz Zenginleşme, Fasikül Hukuk Dergisi, C:3, S:11, s.41-47, < <https://jurix.com.tr/article/3385> >, s.e.t. 24.4.2021.

Kara, Mustafa Sencer (2016) ‘Haksız Protesto’ Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:20, S:2, s.171-207.

Karayağcı, Yaşar (1973) ‘Sebepsiz İktisap’ Batıder, C:7, S:3, s.717-718.

Kaya, Asım (2015) ‘Çekte Kabul Yasağı ve Hukuki Sonuçları’ Terazi Hukuk Dergisi, C:10, S:105, s.82-88.

Kayhan, Şaban (2021) Kıymetli Evrak Hukuku, 8.Baskı, Ankara, Seçkin Hukuk.

Kayhan, Şaban / Günergök, Özcan (2020) Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 1.Baskı, İstanbul, Umuttepe Hukuk.

Kayış, Ferhat (2018) ‘Zamanaşımına Uğramış Kambyo Alacaklarına Dayalı İhtiyati Haciz Talepleri’ Terazi Hukuk Dergisi, C:13, S:144, s.70-86.

Kendigelen, Abuzer (2016) Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 3.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Kendigelen, Abuzer (2021) Çek hukuku, 6.Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.

Kendigelen, Abuzer / Kırca, İsmail (2022) Kıymetli Evrak Hukuku, 6. Baskı, İstanbul, Onikilevha Yayıncılık.

Kılıçoğlu, Ahmet M. (2022) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26.Baskı, Ankara, Turhan Kitapevi.

Kınacıoğlu, Naci (1968) ‘Görüldüğünde Ödenecek Poliçeler’ Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C:4, S:3, s.477-492.

Koçyiğit, İlker / Bulur, Alper (2019) Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk, <<https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1512021090954Ticari%20Uyu%C5%9Fmazl%C4%B1klarda%20Dava%20%C5%9Fart%C4%B1%20Arabuluculuk.pdf>> s.e.t. 22.01.2022.

Kurtulan, Gökçe (2017) ‘Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru’ Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:23, S:1, s.465-503.

Narbay, Şafak / Çelik, Ferhat (2016) ‘Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çekin Hukuki Niteliği’ Legal Hukuk Dergisi, C:14, S:167, s.6040-6073.

Oğuzman, M. Kemal / Öz, Turgut (2018) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Öz, Turgut (1990) Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme, 1. Baskı, İstanbul, Kazancı Yayınevi.

Özakel, Emine (2021) ‘Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme’ Adana Barosu Dergisi, C:1, S:14, s.47-63.

Özçelik, Pelin (2021) ‘Karar İncelemesi: Kambiyo Senetlerine İlişkin Sebepsiz Zenginleşme Davasında Hamil Kavramı ve Senedi Ciro Etmemiş Lehtarın Bu Davayı Açıp Açamayacağı Sorunu’ Terazi Hukuk Dergisi, C:16, S: 179, s.1328-1338.

Özdemir, Semih Sırrı (2021) ‘Çek Kanunu Çerçevesinde Bankanın Hesap Açtırmak İsteyen Kişiye İlişkin Araştırma Yükümlülüğü Üzerine Değerlendirmeler’ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:70, S:3, s.761-799.

Özgenç, İzzet (2021) Çek Kanunu, 9.Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Öztan, Fırat (2022) Kıymetli Evrak Hukuku, 26.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

Pekcanitez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özkes, Muhammet (2022) Medeni Usul Hukuku (Ders Kitabı), 10.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Poroy, Reha / Tekinalp Ünal (2021) Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 24.Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Pulaşlı, Hasan (2021) Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 9.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Ruhi, Ahmet Celal / Ruhi Canan (2017) Kambiyo Senetleri ve Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yolu ile İcra Takibi, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Saatçi, Mahmut (2020) ‘Çekin Unsurları’ (Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sadi, Selin (2020) ‘Kambiyo Senetlerinde Mücbir Sebep’ (Yüksek Lisans Tezi), Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sarıkaya, Sinan / Sarıkaya, Merve (2021) ‘7226 sayılı Kanun Geçici Madde 1’in Çek İbrahim Sürelerine Etkisi’ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:25, S:1, s.243-266.

Serozan, Rona (2016) ‘Sebepsiz İktisap’ta Yoksullaşma Ögesine Yer Var Mıdır?’ Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C:22, S:3, s.2497–2504.

Serozan, Rona (2022) Borçlar Hukuku Genel Hükümler 3.Cilt İfa-İfa Engelleri-Haksız Zenginleşme, 8.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Soydemir, Muzaffer (2014) ‘Çekte Vade Sorunu’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Süphandağ, Yavuz (2013) Kıymetli Evrak Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi.

Şimşek, Edip (1977) ‘Kambiyo Senetlerinde Haksız İktisap’ Batıder, C:9, S:2, s.365.

Tahancı, Fatih Tahancı Hukuk Bürosu, Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takip, <<https://www.tahanci.av.tr/kambiyo-senetlerine-ozgu-haciz-yolu-ile-takip/>> s.e.t. 24.07.2022.

Teoman, Ömer (2009) ‘İki Farklı (Keşide) Tarihi İçeren Çeklerin Hukuki Durumu’, Ticaret Hukuku ve Yargı Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, s.11-22.

Topçuoğlu, Metin (2010) ‘Yeni Çek Kanunu’na Göre Tüzel Kişileri Temsilen Çek Düzenlenmesi ve Sonuçları’ Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:14, S:2, s.141-167.

Turanboy, Kürşad Nuri (1997) ‘Sebepsiz Zenginleşmenin Asliliği ve Taliliği’ Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:1, S:2, s.94-104.

Turgut Günbay, Pınar (2007) ‘Sebepsiz Zenginleşmenin İade Borcu’ (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uzunallı, Sevilay / Yıldırım, Ali Haydar (2021) Uygulamalı Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları.

Ülgen, Hüseyin / Helvacı, Mehmet / Kaya, Arslan / Ertan, Füsün Nomer (2021) Kıymetli Evrak Hukuku, 13.Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Yasan, Mustafa (2008) ‘Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme’ (Doktora Tezi), 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık.

Yavuz, Mustafa (2019) ‘Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk’ Gümrük ve Ticaret Dergisi, C:5, S:15, s.52-61.

Yavuz, Nihat (2011) Uygulamada Sebepsiz İktisap, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Yavuz, Nihat (2015) Türk Borçlar Kanunu Şerhi, 2.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Yıkar, Mehmet Emin (2021) ‘Çekten Doğan Borcun Götürülecek Borçtan Aranılacak Borca Dönüşmesi’ Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:18, S:2, s.1247-1263.

Yıldırım, Ali Haydar (2017) ‘Türk Hukuku’nda Vadeli Çek (İleri Tarihli Çek) ve Bunun Doğurduğu Sonuçlara İlişkin Bazı Tespitler’ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:21, S:4, s.91-119.

Yıldız, Şükrü (2003) ‘İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları’, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.153-205.

Yusufoğlu, Fülürya (2015) ‘Poliçede Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Talep Hakkı’ Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:14, S:1, s.123-160.

Elektronik Kaynaklar

<<http://covid19.saglik.gov.tr>>, s.e.t. 20.09.2022.